

**МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

ИЗВЈЕШТАЈ

ИЗ ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ ЗА 2011. ГОДИНУ

*Годишњи извјештај о стању у сектору пољопривреде, исхране и руралног
развоја*

Мај, 2012. године

САДРЖАЈ

Предговор	5
1. Приоритети и мјере политике у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја у 2011. години	7
2. Институционални оквир и административни капацитети у области пољопривреде, исхране и руралног развоја	10
2.1. Институционални капацитети	10
2.2. Административни капацитети	11
3. Пољопривреда у 2011. години – статистика производње и трендови	14
3.1. Структурни показатељи за сектор пољопривреде, шумарства и рибарства	14
3.2. Ораничне површине у Босни и Херцеговин према начину кориштења	15
3.3. Биљна производња	16
3.3.1. Производња житарица	16
3.3.2. Производња индустријског биља	17
3.3.3. Производња крмног биља	18
3.3.4. Производња поврћа	19
3.3.5. Производња воћа и грожђа	20
3.4. Сточарска производња	23
3.4.1. Бројно стање стоке и сточна производња	23
3.4.2. Производња, прерада и откуп млијека	24
3.4.3. Клање стоке и перади у клаоницама и прерада меса	26
3.5. Откуп и реализација/директна продаја пољопривредних производа	28
3.6. Продаја пољопривредних производа на пијацама у 2011. години	29
4. Преглед капацитета и искориштеност прехранбене индустрије	30
5. Трговина пољопривредно-прехранбених производа и трговинска политика	33
5.1. Трговина пољопривредно-прехранбених производа	33
5.1.1. Структура бх. робне размјене пољопривредних производа	34
5.1.2. Структура дефицита у трговини пољопривредних производа	35
5.1.3. Робна размјена пољопривредних производа по регионима	36
5.1.4. Размјена пољопривредних производа са Хрватском и Србијом	38
5.1.4.1. Робна размјена са Хрватском	38
5.1.4.2. Робна размјена са Србијом	39
5.2. Трговински споразуми	40
5.2.1. Споразум о стабилизацији и придруживању	40
5.2.2. Споразум ЦЕФТА 2006	41
5.2.3. Европско удружење слободне трговине (ЕФТА)	42
5.2.4. Приступање Свјетској трговинској организацији	42
6. Подршка пољопривредној производњи	43
6.1. Циљеви аграрног развоја	43
6.2. Политика подстицаја	46
6.2.1. Укупна издвајања за пољопривреду и рурални развој	46
6.2.2. Структура подршке по групама мјера	47
6.2.3. Поређење између ентитета и Брчко Дистрикта БиХ по мјерама	52
6.2.4. Структура подршке по производима/производњама	54
6.3. Остала подршка пољопривредним произвођачима и прерађивачима	57
6.3.1. Предлог мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехранбеној индустрији	57
6.3.2. Мапа пута с циљем стварања услова за извоз производа анималног поријекла	58
7. Политике у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја	60
7.1. Имплементација Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ	60

7.1.1. Пољопривредни информациони систем	60
7.1.2. Одбор за координацију информација у пољопривреди	65
7.1.3. Савјетодавно вијеће за пољопривреду, исхрану и рурални развој	66
7.1.4. Савјетодавне службе и инспекције	66
7.1.4.1. Савјетодавне службе	66
7.1.4.2. Инспекцијске службе	67
7.1.5. Инфраструктура квалитета и робне резерве	69
7.2. Законодавство Босне и Херцеговине	71
7.3. Политика у области сигурности хране	74
7.3.1. Институционални и административни капацитети	74
7.3.2. Приближавање законодавства БиХ законодавству ЕУ	74
7.4. Ветеринарска политика	78
7.4.1. Институционални и административни капацитети	78
7.4.2. Приближавање законодавства БиХ законодавству ЕУ	79
7.5. Фитосанитарна политика	85
7.5.1. Институционални и административни капацитети	85
7.5.2. Приближавање законодавства БиХ законодавству ЕУ	86
7.6. Рибарство	88
7.6.1. Приближавање законодавства БиХ законодавству ЕУ	89
7.7. Рурални развој	90
8. Међународна сарадња	92
8.1. Планирање и координација међународне помоћи у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја	92
8.2. Међународни билатерални споразуми	93
8.3. Чланство у међународним тијелима и организацијама	93
8.4. Преглед програма и пројеката у 2011. години	94
8.4.1. Пројекат пољопривреде и руралног развоја ARDP	95
8.4.2. Финансијска помоћ Европске уније	95
8.4.3. Инструмент техничке помоћи Европске комисије –ТАИЕХ	100
8.5. Билатерални и мултилатерални програми и пројекти међународне помоћи	101
9. Приоритети сектора пољопривреде у 2012. години	102
10. Предлог мјера политике у пољопривреди, исхрани и руралном развоју и начин реализације	104

Скраћенице

AIS	Пољопривредни информациони систем
ARDP	Пројекат пољопривреде и руралног развоја
АзСХ БиХ	Агенција за сигурност хране Босне и Херцеговине
Acquis Communautaire	Правна стечевина Европске уније
БД БиХ	Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине
БДП	Бруто домаћи производ
БиХ	Босна и Херцеговина
БиХ АИС	Јачање и хармонизација информационог система у пољопривредном и руралном сектору БиХ
ЦЕФТА	Централноевропски споразум о слободној трговини
ЦТ	Царинска тарифа
ЕФТА	Европско удружење слободне трговине
ЕК	Европска комисија
ЕУ	Европска унија
ЕРИС	Информативни центар за европску политику
FADN	Систем праћења економског учинка фарми
FAO	Организација Уједињених нација за храну и пољопривреду
FARMA	Пројекат унапређења активности пољопривредног тржишта
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
ФМПВШ	Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства
FVO	Уред за храну и ветеринарство Европске комисије
GIS	Географски информациони систем
IACS	Интегрисан систем административне контроле
IPA	Инструмент за претприступну помоћ
IPA RD	Инструмент за претприступну помоћ за рурални развој
LAG	Локална акциона група
LPIS	Систем идентификације земљишних парцела
МПШВ РС	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске
МСТЕО БиХ	Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине
OIV	Међународна организација за вино и винову лозу
ZP BHRD	Јачање капацитета за програмирање руралног развоја БиХ
RASFF	Систем брзог узбуњивања за храну и храну за животиње
РПГ	Регистар пољопривредних газдинстава
РК	Регистар клијената
РС	Република Српска
СИДА	Шведска међународна развојна агенција
СППШРР	Сектор пољопривреде, прехране, шумарства и руралног развоја
ССП	Споразум о стабилизацији и придруживању
SWG RRD	Стална радна група за регионални рурални развој Југоисточне Европе
ТАИЕХ	Техничка помоћ и размјена информација
УзВ БиХ	Уред за ветеринарство Босне и Херцеговине
УзЗЗБ БиХ	Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља
ВМ БиХ	Вијеће министара Босне и Херцеговине
WB	Свјетска банка
WTO	Свјетска трговинска организација

Предговор

Пољопривредни сектор у Босни и Херцеговини и даље остаје економски важан и представља интегрални дио привреде, чинећи важан извор запошљавања за рурално становништво. Поред пољопривреде, средства за живот у руралним подручјима, такође, зависе и од сектора шумарства. Док пољопривреда пружа прехранбену сигурност великом дијелу становништва, шуме чине важан извор сталне или додатне зараде становништва руралних подручја.

У свим земљама, па и у Босни и Херцеговини, пољопривреда не може пратити продуктивност као остале привредне гране, што и јесте суштина проблема, и разлог због чега су све земље, а нарочито оне са развијеном економијом, увеле јаке системе субвенција - како подршке развоју, тако и подршке очувању достигнутог нивоа пољопривредне производње. У исто вријеме, пред бх. пољопривредом су и бројни други изазови, нарочито у дијелу испуњавања преузетих обавеза на путу ка Европској унији, јер придруживање неминовно захтијева прилагођавање и реформе пољопривредног сектора, у складу са захтјевима Уније. Све то захтијева активно учешће и пријекто потребан компромис свих актера у земљи, како би се у сектору могао направити значајнији помак, те створити потребни предуслови за кориштење претприступних фондова ЕУ, намијењених пољопривреди и руралном развоју земаља приступница, и којим ће се подржати и олакшати неминовне промјене и реформе, те дијелом повећати конкурентност и квалитет бх. производа на тржишту.

Прије свега, потребно је постојеће пољопривредне политике на нивоу ентитета и Брчко Дистрикта хармонизовати и потом постепено прилагодити Заједничкој пољопривредној политици ЕУ, посебно када је ријеч о мјерама политике, за шта је, између осталог, неопходно и повећање средстава која се издвајају за подршку пољопривреди и руралном развоју. Исто тако, неопходно је радити на законодавном и институционалном оквиру. Посебан изазов представља усвајање и имплементација прописа ЕУ *Acquis Communautaire* у области пољопривреде, руралног развоја, ветеринарске, фитосанитарне политике и политике сигурности хране, којег чини преко 27.000 прописа различитог степена обавезности. Ово је приоритетни задатак и од посебне је важности за бх. пољопривреду, јер, у суштини, представља стварање могућности за извоз и пласман пољопривредних производа на ЕУ тржиште, испуњавањем безбједносних стандарда у трговини храном. Исто тако, једнако важан приоритет је и стварање оперативне структуре за кориштење претприступне помоћи за пољопривреду и рурални развој (IPA RD), а у склопу усвајања механизма за децентрализовано управљање IPA фондовима.

Додатно, пољопривредни сектор ће оптеретити и улазак Републике Хрватске у ЕУ, у јулу 2013. године, када ће се спољнотрговинска размјена са Хрватском одвијати према одредбама ССП-а. С тим у вези, постоји реална могућност да ће, услед непосједовања система и доказа о еквивалентности наших производа са ЕУ ветеринарским, санитарним и фитосанитарним стандардима, извоз истих бити отежан или чак немогућ. Развој функционалног система за провођење *acquis*-а из области безбједности хране и даље ће представљати приоритет у раду свих институција укључених у мрежу хране у Босни и Херцеговини, и стварање основе за могућност и повећање обима трговине пољопривредних производа.

Препознавши приоритете сектора, као и друге унутрашње проблеме и слабости, Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, у сарадњи са свим институцијама и актерима у сектору, координисало је активности на реализацији *Предлога мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији БиХ*, те имплементацију *Мапе пута с циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла*. Реализација ових мјера, односно Мапе пута као кључног документа, била је само један од приоритета МСТЕО БиХ за имплементацију у 2011. години.

Извјештај из области пољопривреде за БиХ за 2011. годину, у складу са чланом 23. Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, припремио је Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја при МСТЕО БиХ, у сарадњи са ентитетским министарствима пољопривреде и Одјељењем за пољопривреду, водопривреду и шумарство Брчко Дистрикта БиХ.

Извјештај, укратко, даје преглед и оцјену стања у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја, те мјере секторске политике које су предузете у 2011. години. Осим прегледа и оцјене стања у сектору, извјештај садржи и предлог мјера секторске политике и начин реализације у 2012. години.

Такође, приоритети у наредном периоду су чврсто везани уз процес приступања Босне и Херцеговине Европској унији, а прије свега уз испуњавање обавеза које проистичу из потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању, а нарочито оних које стварају услове и омогућавају двострану трговину пољопривредним производима. Да би што боље искористиле све погодности које нам се у оквиру ССП-а нуде, треба додатно осигурати систем који омогућава брже провођење кључних реформи, и изнаћи потребне компромисе, како би успјели преузети европско законодавство и преточити га у праксу, укључујући и успостављање јачих механизма координације.

1. Приоритети и мјере политике пољопривреде, исхране и руралног развоја у 2011. години

У овом поглављу дат је преглед кључних приоритета и преглед мјера политике у пољопривреди, исхрани и руралном развоју за 2011. годину. Приоритети и мјере политике предложене су у *Извјештају из области пољопривреде за БиХ за 2010. годину*.

Приоритети у сектору у 2011. години:

1. Испуњавање обавеза и приоритета Споразума о стабилизацији и придруживању и Европског партнерства;
2. Преузимање *acquis-a* у складу са планом за преузимање *acquis-a*;
3. Усклађивање законодавства и доношења подзаконских аката из области ветеринарства, сигурности хране и заштите здравља биља;
4. Јачање капацитета у државним и ентитетским институцијама и координација активности;
5. Јачање институционалних и управних капацитета и јачање сарадње између релевантних институција битних за међународну трговину;
6. Имплементација Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ;
7. Имплементација Предлога мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији БиХ;
8. Имплементација Мапе пута с циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла.

Политике које се воде у бх. сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја уско су повезане са обавезама које је БиХ преузела на свом путу ка Европској унији (ЕУ). Приоритети, краткорочни и средњорочни, у области пољопривреде и рибарства предложени су у ревидираном Европском партнерству, на основу којих надлежне власти у БиХ треба да израде план са временским распоредом и специфичним мјерама које БиХ намјерава предузети с циљем испуњавања услова из Европског партнерства. Испуњавање ових обавеза представља изазов за БиХ, посебно када је ријеч о преузимању и усклађивању законодавства са правном стечевином ЕУ, с обзиром на то да је Заједничка пољопривредна политика ЕУ у процесу реформе. Листу прописа ЕУ (*Acquis Communautaire*) у области пољопривреде, руралног развоја, ветеринарске, фитосанитарне политике и политике сигурности хране чини преко 27.000 прописа различитог степена обавезности (уредбе, директиве, одлуке, препоруке и мишљења). Припрема приоритета, усклађивање и преузимање правне стечевине ЕУ у домаће законодавство задатак је подгрупа које дјелују у оквиру Радне групе за европске интеграције, и то: подгрупе за пољопривреду и рурални развој (поглавље 11), подгрупе за сигурност хране (поглавље 12) и подгрупе за рибарство (поглавље 13).

С друге стране, поред процеса усклађивања домаћих прописа са европским, неопходна је и изградња нових и јачање постојећих институција. Управо у овој области неопходно је успостављање изузетно сложеног механизма координације и увођења нових информационих технологија, како би се задовољили изузетно строги стандарди ЕУ.

Поред горе наведених обавеза, приоритети секторске политике у 2011. години, такође, били су континуирана имплементација *Закон о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ*, имплементација *Предлога мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији БиХ*, те имплементација *Мапе пута с циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла*.

Закон о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ („Сл. гласник БиХ“, бр. 50/08) је оквирни, и уређује циљеве, принципе и механизме за развој политика и стратегија, структуру и надлежности на свим нивоима власти, њихове улоге и везе, механизме мониторинга и евалуације, те управни инспекцијски надзор. Овај Закон, такође, треба олакшати напредак у европским интеграцијама и усклађивање сектора, те припремне фазе за претприступну помоћ. Имплементација Закона, односно реализација појединих задатака, како због своје сложености и континуираности, тако и због недостатка јединствене визије развоја и политичког консензуса о појединим питањима, била је један од приоритета за реализацију током 2011. године.

С циљем подршке пољопривредним произвођачима и прерађивачима, МСТЕО БиХ је, након бројних одржаних консултација, припремило ***Предлог мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији БиХ***¹. На овај начин су се створили услови за ажурирање реаговања надлежних институција с циљем рјешавања низа проблема с којима се сусрећу пољопривредни произвођачи и прерађивачи у БиХ, те је реализација постављених задатака, односно мјера, била један од кључних приоритета.

Поред наведеног документа, МСТЕО БиХ је, уз подршку УСАИД/СИДА Пројекта унапређења активности пољопривредног тржишта (FARMA), припремило, те започело имплементацију ***Мапе пута с циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла***². Имајући у виду чињеницу да битна системска рјешења дефинисана бх. законодавством у овој области у периоду 2003-2005. године ни до данас нису реализована, овим документом су дефинисани међународни општеприхваћени захтјеви и захтјеви ЕУ за извоз пољопривредно-прехрамбених производа - хране, дефинисани проблеми при извозу хране из БиХ, те предложени кораци ка превазилажењу наведеног стања, с циљем изградње система сигурности и квалитета хране у контексту извоза, који су представљени у виду тринаест активности с роковима реализације. Због континуитета у имплементацији, те ургентности рјешавања бројних проблема који се односе на извоз БиХ производа на тржиште ЕУ, имплементација мјера и активности из Мапе пута била је један од кључних приоритета сектора током 2011. године.

Поред наведених приоритета, у Извјештају из области пољопривреде за БиХ за 2010. годину предложене су сљедеће мјере политике у пољопривреди, исхрани и руралном развоју за 2011. годину, за чију реализацију су, поред МСТЕО БиХ, биле задужене бројне институције у БиХ:

- *Припремити Закон о органској производњи у БиХ;*

¹На 73. сједници, одржаној 23.03.2010. године, Представнички дом ПСБиХ усвојио је Предлог мјера, а Дом народа ПС БиХ на својој 44. сједници, одржаној 19.04.2010. године.

²ВМ БиХ је на 131. сједници, одржаној 26.08.2010. године, размотрило и усвојило Мапу пута.

- Припремити Закон о измјенама и допунама Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ;
- Израдити законом предвиђене подзаконске акте ради провођења Закона о дувану БиХ;
- Израдити законом предвиђене подзаконске акте ради провођења Закона о вину БиХ;
- Израдити Мапу пута за претприступни период у сектору пољопривреде и руралног развоја БиХ;
- Израдити акциони план за усклађено дјеловање система робних резерви у БиХ за пољопривредно-прехрамбене производе;
- Провођење и стриктна примјена прописа и процедура за утврђивање царинске вриједности приликом царинења увозних роба у БиХ за производе: житарице, воће, поврће, млијеко и млијечни производи, месопрерађевине, мед, воду и пиво;
- Покретање процедуре за доношење заштитних мјера за одређене домаће пољопривредне и сточарске производе, посебно оних који су предмет прекомјерног увоза;
- Извршити неопходне измјене и допуне прописа везаних за заштиту домаће производње од прекомјерног увоза, како би се поједноставиле процедуре и поступци доказивања и предлагања мјера заштите. Надлежне институције требају бити сервис у поступку;
- Успоставити фитосанитарну инспекцију на основу Закона о заштити здравља биља, који је у потпуности усаглашен са захтјевима ЕК, са јасно дефинисаним задацима, овлаштењима и мјерама које предузимају инспектори на нивоу ентитета и БД БиХ;
- Осигурање одговарајућих услова за инспекцијску ветеринарску контролу на граничним прелазима, ради осигурања увоза здравствено исправних и квалитетних производа;
- Осигурање задовољавајућег здравственог статуса популације животиња у БиХ када се ради о болестима и појавама које имају утицаја на међународну трговину у смислу забране извоза;
- Покренути процедуру преговарања ради потписивања уговора за међусобно признавање листе лабораторија и сертификата о квалитету у оквиру ЦЕФТА земаља;
- Анализирати структуру и намјену директних страних инвестиција које су пласиране у дистрибутивне ланце, и дати препоруке на основу којих ће ВМ БиХ и Владе ентитета донијети одговарајуће одлуке;
- Хармонизација подстицајних мјера - дефиниције комерцијалних фарми, утврђивање критеријума и коефицијената ради развијања јединственог система подршке у пољопривреди БиХ, која је у складу са системом директних плаћања у ЕУ, усмјерити подршку на регистрована пољопривредна газдинства, с циљем раздвајања тржишно оријентисаних произвођача од произвођача који производе за сопствене потребе;
- Успоставити систем мониторинга и евалуације у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја, те јачати аналитичке способности, с циљем детаљних анализа ефикасности проведених стратегија, програма и мјера;
- Побољшање постојећег ИТ система којег користи Гранична ветеринарска инспекција, ради брже и ефикасније размјене информација и докумената, и провјере пошиљки;
- Приоритетно ускладити ентитетске прописе и прописе БД БиХ са Законом о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ (према наведеном Закону, ентитетски закони и други прописи се требају ускладити у року од годину дана од дана ступања Закона на снагу, тј. до јуна 2009. године);

- Приоритетно ажурирати и усвојити Оперативне програме ентитета и БД БиХ, с циљем имплементације Стратешког плана БиХ за хармонизацију пољопривреде, исхране и руралног развоја 2008-2011;
- Ускладити мјере руралног развоја у оквиру постојећег програма субвенција у ентитетима и БД БиХ, и развити мјере руралног развоја у складу са ЕУ мјерама, те подстицати усвајање стандарда квалитета и јачање конкурентности произвођача, као и боље кориштење и заштиту природних ресурса;
- Интензивно радити на реализацији активности и успостављању органа и структуре с циљем преузимања IPA RD фондова - успостављање органа за праћење програма; успостављање система плаћања;
- Интензивно радити на реализацији Акционог плана активности Мапе пута с циљем стварања услова за извоз производа, са извршитељима и роковима;
- Интензивно радити на успостављању Пољопривредног информацијског система.

2. Институционални оквир и административни капацитети у области пољопривреде, исхране и руралног развоја

2.1. Институционални капацитети

Велики дио овлаштења која се односе на пољопривредни сектор на државном нивоу у надлежности су МСТЕО БиХ. Улога Министарства је, с обзиром на комплексност уређења БиХ као државе, углавном координирајућа. МСТЕО БиХ је, такође, институција која је задужена и за сарадњу са ЕУ и другим међународним организацијама релевантним за сектор пољопривреде, исхране и руралног развоја. Сектор пољопривреде, исхране, шумарстава и руралног развоја је организациона јединица у оквиру МСТЕО БиХ, задужена за успостављање оквира за развој секторских стратегија, политика, програма и мјера, те имплементацију истих с циљем хармонизованог развоја пољопривреде у цијелој земљи.

Надлежности у погледу здравља и њега животиња, здравља биља, сигурности хране и контроле квалитета хране на нивоу БиХ имају Канцеларија (Уред) за ветеринарство БиХ (УзВ БиХ), Управа БиХ за заштиту здравља биља (УзЗЗБ БиХ) и Агенција за сигурност хране БиХ (АзСХ БиХ). УзВ БиХ и УзЗЗБ БиХ су управне организације у оквиру МСТЕО БиХ и за свој рад директно одговарају министру, док је АзСХ БиХ самостална управна организација, под ингеренцијом Вијећа министара БиХ (ВМ БиХ), а са МСТЕО БиХ сарађује на пословима везаним за област исхране.

Надлежности у погледу хармонизације и координације система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју на нивоу БиХ има Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања, која је, такође, управна организација у оквиру МСТЕО БиХ.

На нивоу ентитета и дистрикта Брчко БиХ за управљање сектором пољопривреде кључни су:

- *Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске (МПШВ РС),*
- *Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства (ФМПВШ), и*

- Одјелење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко Дистрикта БиХ (БД БиХ).

У ФБиХ овај систем надлежности је додатно подијељен, тако да свих 10 кантона имају успостављене управе које су надлежне за питања пољопривреде, ветеринарства, шумарства и водопривреде.

Надлежности ентитетских министарства су извршаваће политика и провођење закона који су донијели надлежни органи ентитетских власти, надзор над примјеном прописа и доношење проведбених одлука, управљање природним ресурсима за развој пољопривреде, прехранбене индустрије и пратећих дјелатности, и то у области биљне производње, сточарства, руралног развоја, рибарства и лова, заштите и кориштења пољопривредног земљишта, прехранбене индустрије, производње сточне хране, водопривреде, ветеринарске и фитосанитарне заштите, заштите јавног здравља и шумарства. Рад Одјелења за пољопривреду, шумарство и водопривреду БД БиХ везан је за развој и побољшање пољопривредне производње и узгајање стоке, заштиту и кориштење пољопривредног земљишта, ветеринарску и санитарну контролу здравља животиња и јавног здравља, примјену кредитне политике, заштите и рационалног кориштења пољопривредног земљишта, пружање савјетодавних услуга у пољопривреди и сточарству, обнављању шума, заштити од недозвољене сјече, одржавању структура за управљање водама.

2.2. Административни капацитети

У Сектору пољопривреде, шумарства и руралног развоја у оквиру МСТЕО БиХ запослено је укупно 23 државна службеника и запосленика, од чега је 21 стално запослени државни службеник (ВСС), 2 службеника ангажована у оквиру ARDP пројекта (ВСС), и 6 запосленика (ССС).

Табела 1. Број запослених у МСТЕО БиХ на пословима везаним за пољопривреду и рурални развој

Сектор/Одсјек	Правилником предвиђено	Стално запослени	Консултански и уговори	Укупно ангажовано
Помоћник министра и администрација	1+2	3	/	3
Одсјек за међународне односе и координацију пројеката	5+1	4	/	4
Одсјек за анализу политика, мониторинг и евалуацију и информисање	5+1	3	/	3
Одсјек за координацију политике пољопривреде, исхране и руралног развоја	8+1	7	/	7
Одсјек за координацију платног система, инспекцијске и савјетодавне службе	6+1	4	2	6
Укупно	31	21	2	23

Извор: Правилник о унутрашњој организацији МСТЕО БиХ 2011. година

У складу са Одлуком о успостављању Канцеларије за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју у току 2011. године, Вијеће министара је именovalo в.д. директора. Правилником о унутрашњој систематизацији Канцеларије планирано је 30 запослених.

У оквиру *Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске* у 2011. години дошло је до измјене у административним капацитетима. Успостављена је Агенција за аграрна плаћања, која је постала оперативна, и преко које је реализован буџет за 2011. годину. Проведена је процедура пријема и именовања директора Агенције. Осим директора, у Агенцији за аграрна плаћања ради још 12 службеника.

У МПШВ РС тренутно је запослено 59 државних службеника и намјештеника, 2 волонтера, те 11 запослених у оквиру пројекта Свјетске банке. Од наведеног броја, у ресору пољопривреде и руралног развоја ангажовано је 16 стално запослених државних службеника и 11 службеника по основу консултантског уговора.

У Агенцији за пружање савјетодавних услуга у пољопривреди Републике Српске запослено је 20 стално запослених и 7 привремено запослених радника, од којих је троје запослено преко пројекта IFAD-а. У Агенцији за узгој и селекцију у сточарству Републике Српске систематизацијом је предвиђено 49 радних мјеста. Тренутно је ангажовано 41 стално запослени и 3 привремено запослена радника.

Табела 2. Број запослених на пословима везаним за пољопривреду и рурални развој у МПШВ РС

Сектор/служба	Правилником предвиђено	Стално запослени	Консултанск и уговори	Укупно запослени
Ресор пољ. и руралног развоја	29	16	11	27
Ресор водопривреде	7	3		3
Ресор исхране	6	3		3
Ресор ветерине	12	4		4
Ресор шумарства	8	6		6
Укупно по ресорима	62	32	11	43
Секретаријат	26	24		24
Јединица за интерну ревизију	3	2		2
Савјетник министра	1	1		1
Волонтери		2		2
Укупно МПШВРС	92	61	11	72

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС, Интерни документ

У оквиру *Федералног министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства*, према Правилнику о унутрашњој организацији, предвиђено је укупно 101 радно мјесто. Тренутно је у ФМПВШ запослено укупно 69 запослених, од чега је 61 стално запослени и 8

консултаната, који су ангажовани у оквиру пројекта Свјетке банке. Надлежности за област пољопривреде и руралног развоја подијелене су између Сектора за пољопривредну политику и међународну сарадњу и Сектора за пољопривреду. Служба за директна плаћања у пољопривреди и руралном развоју имплементира програм новчане подршке. Због аранжмана са ММФ-ом, пријем нових запосленика у Федерацији БиХ је заустављен и само на основу сагласности Владе Федерације БиХ могуће је покренути нове конкурсне процедуре.

Табела 3. Број запослених на пословима везаним за пољопривреду и рурални развој у ФМПВШ

Сектор/Служба	Правилник ом предвиђено	Стално запослен и	Консултанск и уговори	Укупно запослен и
Сектор пољопривреде	16	11	1	12
Сектор за пољопривредну политику и међународну сарадњу	21	12	4	16
Сектор за прехранбену индустрију	7	4	0	4
Сектор за ветеринарство	11	8	0	8
Сектор за водопривреду	19	12	1	13
Сектор за шумарство	11	5	0	5
Служба за директна плаћања	16	9	2	11
Укупно	101	61	8	69

Извор: Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства ФБиХ, Интерни документ

У оквиру Одјелења за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко Дистрикта БиХ на пословима пољопривреде и руралног развоја, у складу са систематизацијом, запослено је укупно 28 запосленика. Надлежности за област пољопривреде и руралног развоја подијелене су између Пододјелења за пољопривреду и Пододјелења за анализу и административну подршку и рурални развој. На основу Одлуке о измјенама и допунама организационог плана Одјелења за пољопривреду, шумарство и водопривреду основан је Одсек за рурални развој, чиме је усклађена организациона структура са захтјевима европских интеграција у области руралног развоја.

Табела 4. Број запослених на пословима везаним за у пољопривреду и рурални развој ОзПШВ БД БиХ

Сектор/служба/пододјелење	Правилник ом предвиђено	Стално запослен и	Консултански уговори	Укупно запосле ни
Пододјелење за пољопривреду	19	19	0	19
Пододјелење за анализу и административну подршку и рурални развој	9+5	9	0	9
Укупно	33	28	0	28

Извор: Интерни документ Одјелења за пољопривреду, шумарство и водопривреду Владе БД БиХ

3. Пољопривреда у 2011. години

3.1. Структурни показатељи за сектор пољопривреде, шумарства и рибарства

Бруто домаћи производ (БДП³), обрачунат према производном приступу у текућим цијенама за БиХ за 2010. годину, номинално је износио 24.486 милиона КМ и у односу на 2009. годину номинално је већи за 2,01 %, док је реални раст износио 0,70%. Бруто домаћи производ по глави становника износио је 6.371 КМ.

Табела 5. Бруто домаћи производ за БиХ (мил. КМ)

БиХ укупно	24.486
Бруто домаћи производ по глави становника (КМ)	6.371

Извор: Агенција за статистику БиХ

Бруто додата вриједност сектора пољопривреде, лова и шумарства, са рибарским сектором, за 2010. годину износила је 1.739.818 КМ. Удио наведених сектора у структури укупног бруто домаћег производа за 2010. годину износио је 7,11%.

Табела 6. Удио пољопривреде, шумарства и рибарства у БДП - у

Дјелатност	Вриједност (000 КМ)	% у структури БДП
Пољопривреда, лов и припадајуће услужне дјелатности	1.530.268	6,25
Шумарство и искориштавање шума и припадајуће услужне дјелатности	203.164	0,83
Риболов, узгој рибе и припадајуће услужне дјелатности	6.386	0,03
Укупно	1.739.818	7,11

Извор: Агенција за статистику БиХ

Сектор пољопривреде има веома важну улогу у укупном развоју БиХ, а самим тим и у запошљавању становништва, нарочито у руралним подручјима БиХ. Према подацима Анкете⁴ о радној снази за 2011. годину, коју су провеле статистичке институције у БиХ, број запослених у пољопривредној дјелатности износио је око 160.000 односно, 19,6%.

Табела 7. Запослени у БиХ према подручју дјелатности и полу (2011. година)

Дјелатност	Укупно	Мушкарци	Жене
Пољопривреда	160.000	97.000	63.000

Извор: Агенција за статистику БиХ

³ Подаци за БДП за 2011. годину нису били доступни

⁴ Анкетом је обухваћено 10.501 домаћинство (5.953 у ФБиХ, 3.564 у РС и 1.002 у БД БиХ)

3.2. Ораничне површине у БиХ према начину кориштења

Према статистичким подацима за 2011. годину, ораничне површине према начину кориштења износиле су 1.009.000 ха, од чега засијане површине 527.000 ха, угари и необрађене оранице 478.000 ха, а расадници и остало на ораницама 4.000 ха.

Табела 8. Ораничне површине према начину кориштења (ха)

Засијане површине	527.000
Расадници и остало на ораницама	4.000
Угари и необрађене оранице	478.000
Укупно	1.009.000

Извор: Агенција за статистику БиХ

Површине засијане житарицама у 2011. години износиле су 303.000 ха, крмним биљем 138.000 ха, поврћем 78.000 ха и индустријским биљем 8.000 ха. У структури сјетве у 2011. години евидентно је повећање засијаних површина у односу на претходну годину, и то житарица за 3,41%, крмног биља за 1,5%, индустријског биља за 14,3 % и поврћа за 2,6 %.

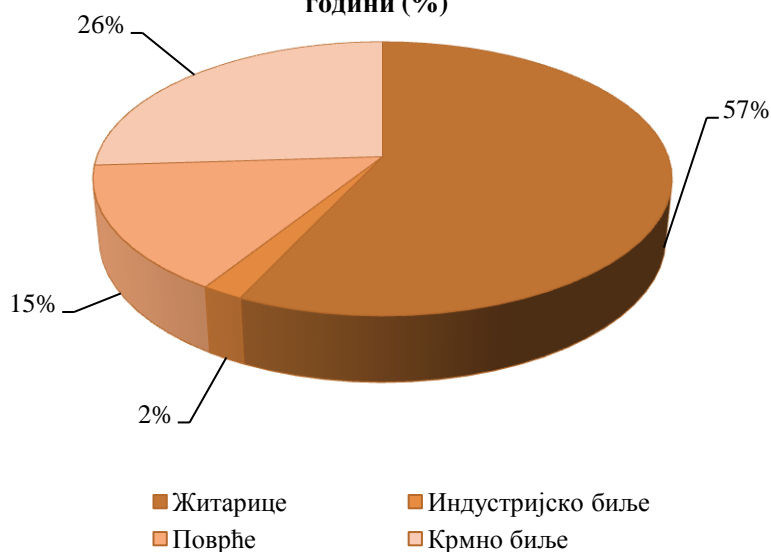
Табела 9. Засијане површине у БиХ у 2011. години (ха)

Усјеви	Површина (ха)	% учешћа у структури сјетве
Житарице	303.000	57
Индустријско биље	8.000	2
Поврће	78.000	15
Крмно биље	138.000	26
Укупно	527.000	100

Извор: Агенција за статистику БиХ

У структури сјетве, посматрано по усјевима, житарице учествују са око 57%, затим слиједи крмно биље - са учешћем од 26%, поврће - са учешћем од 15 % и индустријско биље, са учешћем од свега 2%.

Графикон 1. Засијане ораничне површине у БиХ у 2011. години (%)

3.3. Биљна производња

3.3.1. Производња житарица

Површине засијане житарицама у 2011. години износиле су 303.000 ха, што је 3,4% више засијаних површина овим усјевима у односу на 2010. годину, када је засијано 293.000 ха. Традиционално, већ дуги низ година, површине засијане житарицама у укупно засијаним површинама учествују са око 57,5%. Укупна производња житарица у 2011. години износила је 1.077.387 т. Иако су површине засијане житарицама знатно веће у 2011. години, производња је ипак мања за 2,4% у односу на претходну годину. У производњи житарица највише су заступљени кукуруз, са учешћем од 71%, и пшеница, с учешћем од 20%. Удио осталих житарица у производњи износи око 9%.

Табела 10. Производња житарица у БиХ (2011. година)

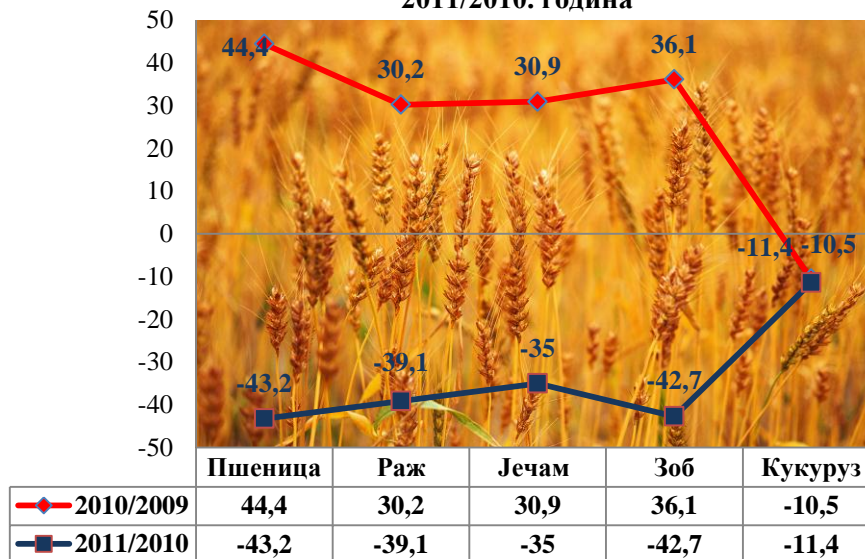
Усјев	Пољњевена површина (ха)	Производња (т)	Индекс 2011/2010(%)
Пшеница	58.400	210.004	44,4
Раж	3.295	9.665	30,2
Лечам	20.745	65.667	30,9
Зоб	10.007	27.006	36,1
Кукуруз	195.970	764.119	-10,5
Хељда	584	926	13,5
Укупно	289.001	1.077.387	/

Извор: Агенција за статистику БиХ

Индекс производње житарица у 2011. години има позитиван тренд раста у односу на претходну годину. Производња пшенице је већа за 44,4%, ражи за 30,2%, јечма за 30,9%, зоби за 36,1% и хељде за 13,5%. Негативан тренд у производњи евидентан је у производњи кукуруза, која је умањена за 10,5%.

**Графикон 2. Тренд производње житарица у БиХ
2011/2010. година**

3.3.2. Производња индустријског биља

Површине засијане индустријским биљем у 2011. години износиле су 8.000 ха, односно 14,3% више него у односу на претходну годину. Укупна производња индустријских култура износила је 10.113 т. Иако су површине засијане индустријским биљем у 2011. години биле знатно веће у односу на претходну годину, производња је била умањена за 1.281 тону, односно 11,2%. У структури производње доминира соја, која учествује са 66%, и дуван, који учествује са 18%. Уљана репица се узгаја на површини од 772 ха и у производњи учествује 15,1 %. У сјетви индустријског биља за 2011. годину сунцокрет није био заступљен.

Табела 11. Производња индустријског биља у БиХ (2011. година)

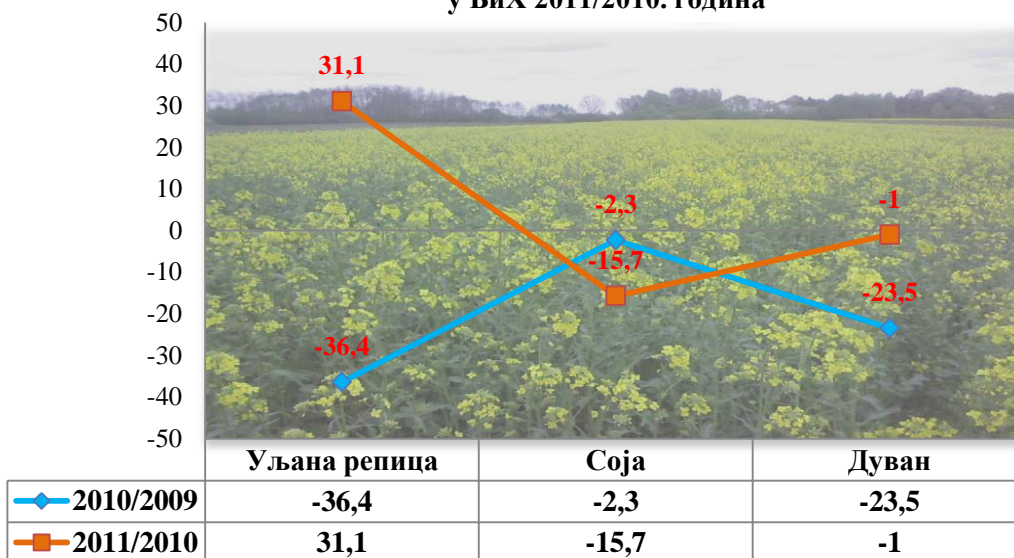
Усјев	Пољевена површина (ха)	Производња (т)	Индекс 2011/2010(%)
Уљана репица	772	1.530	31,1
Соја	3.884	6.748	-15,7
Дуван	1.456	1.835	-1
Укупно	6.112	10.113	/

Извор: Агенција за статистику БиХ

Индекс производње индустријског биља у 2011. години има негативан тренд раста, што је нарочито изражено у производње соје, која је мања за 15,7% у односу на претходну годину.

Иако је производња дувана у 2011. години смањена у односу на претходну годину, тај проценат је мали и износи 1%. Позитиван тренд раста у производњи евидентан је у производњи уљане репице, која је за 31,1% већа у односу на претходну годину.

Графикон 3. Тренд производње индустријског биља у БиХ 2011/2010. година

3.3.3. Производња крмног биља

Површине засијане крмним биљем у 2011. години износиле су 138.000 ха, односно 1,5% више у односу на претходну годину. Укупна производња крмног биља у 2011. години износила је 771.999 тона. У структури производње доминира кукуруз за крму, са 56,8%, затим дјетелина, са 14,5%, луцерка, са 13,9%, и травно дјетелинске смјесе, са 11,1%. Удио осталог крмног биља у структури сјетве износи 3,5%.

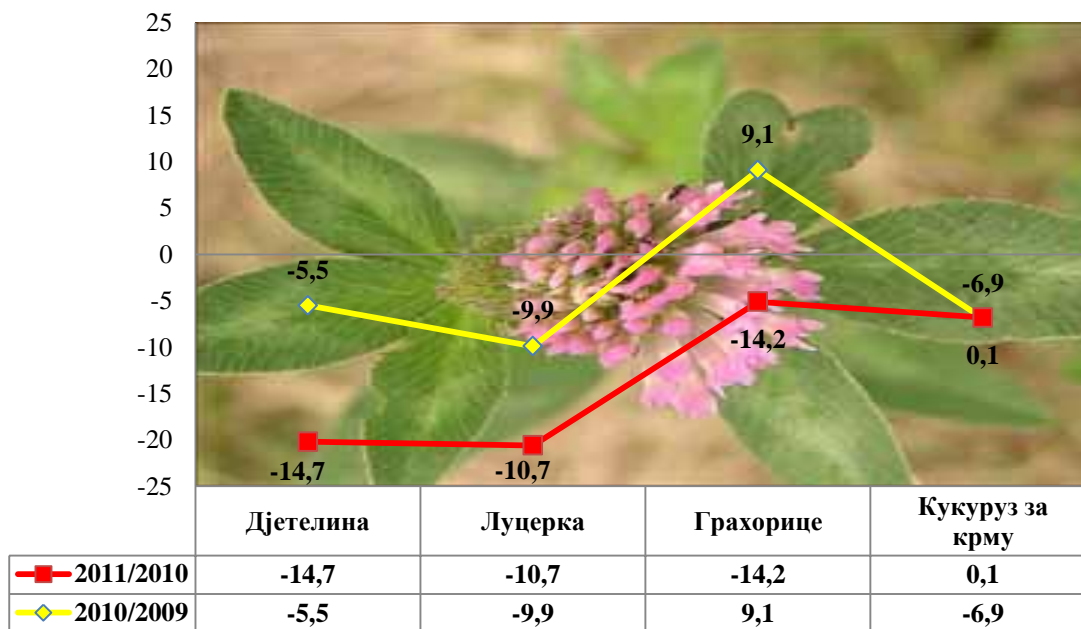
Табела 12. Производња крмног биља у БиХ (2011. година)

Усјев	Пожњевна површина (ха)	Производња (т)	Индекс 2011/2010 (%)
Дјетелина	42.823	112.400	-14,7
Луцерка	33.640	107.388	-10,7
Грахорица	412	1.038	-14,2
Мјешавина МТЖ	3.332	12.622	70,5
ТДС	26.550	86.153	-6,3
Кукуруз за крму	24.376	438.816	0,1
Сточна репа	1.343	13.582	-5
Укупно	132.476	771.999	/

Извор: Агенција за статистику БиХ

Према индексу промјене производње, производња крмог биља у 2011. години има негативан тренд раста, и то, између осталог, дјетелине - 14,7%, луцерке - 10,7%, сточне репе - 5%, грахорице - 14,2%, и травно-дјетелинске смјесе - 6,3%. Позитиван тренд производње евидентан је код производње мјешавина махуњача, трава и жита, и то 70,5 %, и кукуруза за крму - 0,1%.

Графикон 4. Тренд производње крмог биља у БиХ 2011/2010. година

3.3.4. Производња поврћа

Површине засијане поврћем у 2011. години износиле су 78.000 ха, што је за 2,6% више засијаних површина у односу на претходну годину. Укупна производња поврћа у 2011. години износила је 676.109 т. У структури производње доминира кромпир, који се узгаја на површини од 37.127 ха, са просјечном производњом од 412.696 т. Површина под осталим поврћем износила је 566.952 ха, са просјечном производњом од 263.413 т разноврсног поврћа.

Табела 13. Производња поврћа у БиХ (2011. година)

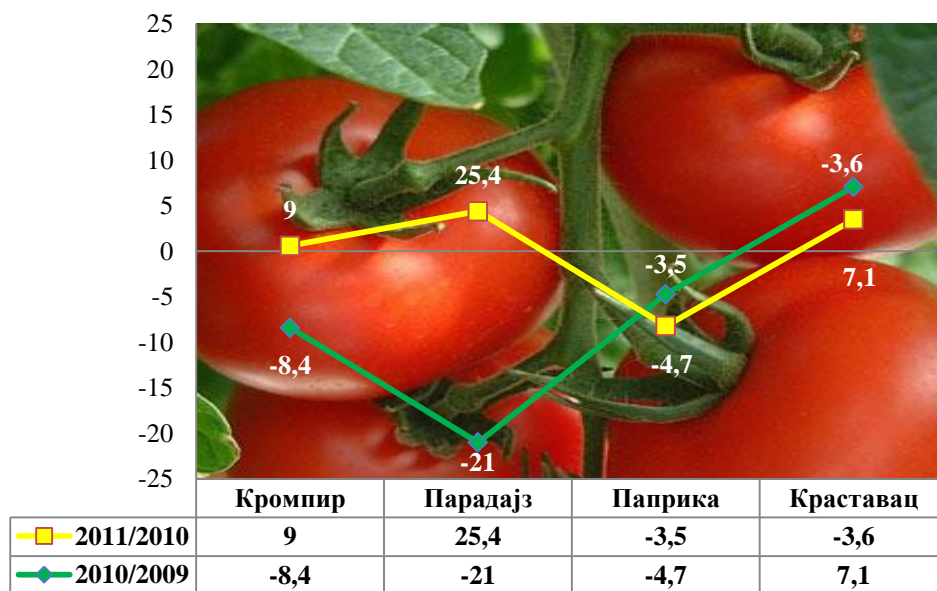
Усјев	Пољевена површина (ха)	Производња (т)	Индекс 2011/2010 (%)
Кромпир	37.127	412.696	9
Мрква	1.924	20.693	-9,5
Лук црни	5.141	39.909	7,4
Лук бијели	1.698	5.649	-10,6
Грах	9.300	11.873	-6,1
Грашак	1.312	3.305	-6,2

Купус и кељ	5.622	72.391	-10,3
Парадајз	3.589	45.942	25,4
Паприка	3.431	37.071	-3,5
Краставац	2.886	26.580	-3,6
Укупно	72.030	676.109	/

Извор: Агенција за статистику БиХ

Производња поврћа у 2011. години има негативан тренд производње код готово свих повртних култура. Негативан тренд у производњи нарочито је евидентан у производњи бијелог лука, која је умањена за 10,6%, купуса и кеља - умањена за 10,3%, мркве - умањена за 9,5%, граха и грашка - умањена за 6%, те паприке и краставаца, гдје је производња умањена за 3,5%. У 2011. години позитиван тренд у производњи нарочито је изражен у производњи парадајза, која је већа за 25%, затим кромпира, гдје је производња већа за 9%, и црног лука, гдје је производња већа за 7,4% у поређењу са претходном годином.

Графикон 5. Тренд производње поврћа у БиХ 2011/2010. година

3.3.5. Производња воћа и грожђа

Укупан број стабала разноврсног воћа, способних за род, у 2011. години износио је 22,11 милиона, односно 2,5% више у односу на претходну годину.

Најзаступљеније воћне врсте су шљиве (52,5%), јабуке (23,9%) и крушке (10,4%). Укупна производња разноврсног воћа у 2011. години износила је 294.203 тоне.

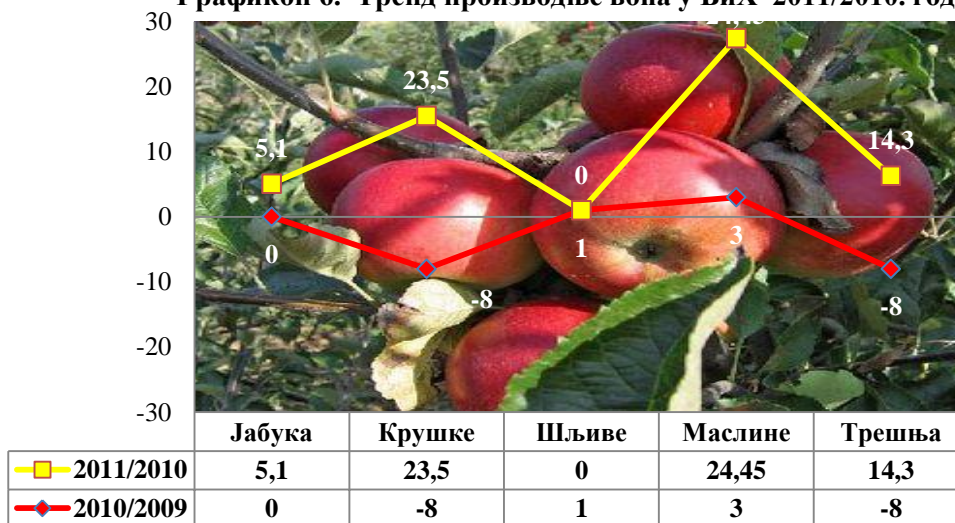
Табела 14. Производња воћа у БиХ (2011. година)

Воће	Број стабала способних за род	Производња (т)	Индекс 2011/2010(%)
Јабука	5.284.959	75.334	5,1
Крушке	2.302.712	28.284	23,5
Шљиве	11.616.507	157.504	0
Трешње	761.652	11.247	14,3
Вишње	686.825	4.292	12,6
Брескве	565.632	8.718	0,1
Кајсије	107.269	1.395	12,3
Дуње	113.934	1.161	1,2
Ораси	559.971	5.251	7
Бадеми	12.618	86	7,5
Мандарине	3.530	23	-10,9
Лимун	3.250	14	-34,9
Смокве	63.390	741	2,2
Маслине	31.300	153	24,4
Укупно	22.113.549	294.203	/

Извор: Агенција за статистику БиХ

Производња воћа у 2011. години има позитиван тренд раста у односу на претходну годину. Позитиван тренд производње је нарочито изражен у производњи маслине, која је већа за 24,4%, крушке - за 23,5%, трешње - за 14,3%, вишње и кајсије - за 12%, ораха и бадема - за 7%, док је код осталог воћа производња већа у распону од 1 до 2%. Негативан тренд производње је евидентан једино у производњи лимуна, која је умањена за 35%, и мандарине – умањена за 10,9%.

Графикон 6. Тренд производње воћа у БиХ 2011/2010. година

Производња јагодичастог воћа у 2011. години одвијала се на површини од 2.394 ха. Укупна производња јагодичастог воћа износила је 18.276 тона, од чега је удио јагоде у производњи 48,2%, а малине 51,7%.

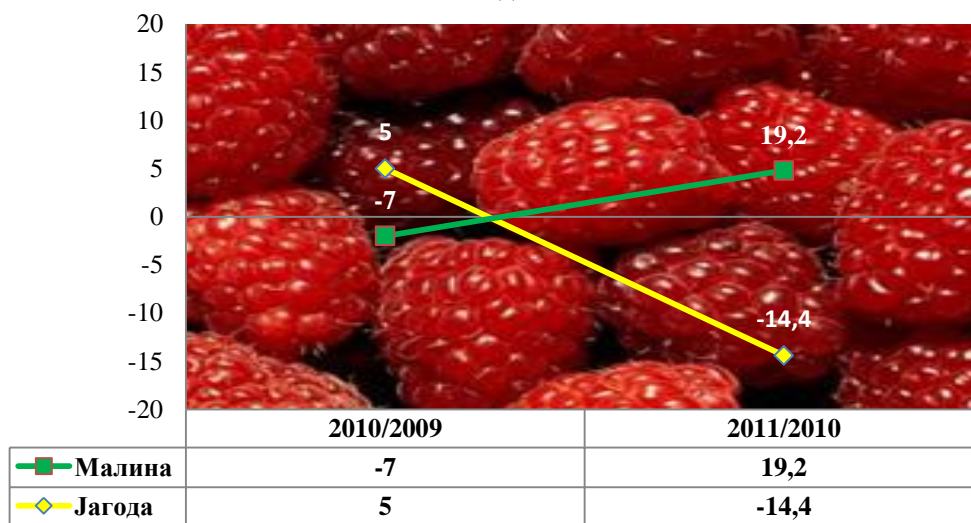
Табела 15. Производња јагоде и малине у БиХ (2011. година)

Воће	Пољевена површина (ха)	Производња (т)	Индекс 2011/2010(%)
Јагоде	1.174	8.817	-14,4
Малине	1.220	9.459	19,2
Укупно	2.394	18.276	

Извор: Агенција за статистику БиХ

Производња јагоде у 2011. години има негативан тренд и мања је за 14,4%. Производња малине има позитиван тренд и већа је за 19% у односу на претходну годину.

Графикон 7. Тренд производње јагоде и малине у БиХ 2011/2010. година

Укупан број родних чокота винове лозе у 2011. години износио је 11.570 комада. Укупна производња грозђа износила је 21.601 тону, са приносом од 2 тоне по хектару.

Табела 16. Производња грозђа у БиХ (2011. година)

Број родних чокота (000 ком.)	Производња (т)	Принос кг по чокоту	Индекс 2011/2010(%)
11.570	21.601	1,9	-6,7

Извор: Агенција за статистику БиХ

3.4. Сточарска производња

3.4.1. Бројно стање стоке и сточарска производња

Бројно стање стоке, односно сточни фонд, осликава ситуацију у сточарству БиХ. Индекс промјене броја стоке и перади за 2011. годину указује на смањења броја стоке и перади. Укупан број говеда је смањен за 1,5%, крава и стеоних јуница за 3,4%, оваца за 2,4%, свиња за 2,2% и перади за 14,2%. Позитиван тренд је евидентан у повећању укупног броја коза за 1,6%. Такође, број кошница пчела у 2011. години повећан је за 4,1%.

Табела 17. Бројно стање стоке у БиХ (2011. година)

Врсте	Бројно стање стоке	Индекс 2011/2010 (%)
Говеда (000 грла)	455	-1,5
Крава и стеоне јунице (000 грла)	306	-3,4
Овце (000 грла)	1.021	-2,4
Овце за приплод (000 грла)	720	-3,6
Свиње (000 грла)	577	-2,2
Крмаче и супрасне назимице (000 грла)	81	-1,2
Коњи (000 грла)	19	0
Перад (000 комада)	18.703	-14,2
Коке несанице (000 комада)	3.646	-3,4
Козе (000 грла)	65	1,6
Кошнице пчела (000 комада)	382	4,1

Извор: Агенција за статистику БиХ

Производња свих врста сточарских производа у 2011. години има негативан тренд. У односу на претходну годину, производња крављег и овчијег млијека мања је за 3,8%, козијег млијека за 9,9%, вуне за 3,7%, јаја за 12,1% и меда за 8,4%.

Табела 18. Сточарска производња у БиХ (2011. година)

Производи	Укупно	Индекс 2011/2010
Кравље млијеко (000 литара)	667.158	-3,8
Овчије млијеко (000 литара)	17.610	-3,8
Козије млијеко (000 литара)	7.337	-9,9
Вуна (тона)	1.331	-3,7
Јаја (000 комада)	609.841	-12,1
Мед (тона)	3.059	-8,4

Извор: Агенција за статистику БиХ

3.4.2. Производња, откуп и прерада млијека

Укупна производња млијека у БиХ за 2011. годину износила је 667 милиона литара, односно 4% мање у односу на претходну годину.

Табела 19. Базни показатељ развоја производње млијека у БиХ (2011. година)

Број крава (000 грла)	Производња млијека(000 л)	Производња млијека по крави (л)	Откуп млијека (000 л)	Тржишност (%)
266.551	667.158	2.502	213.026,8	32

Извор: Milkprocessing

У 2011. години мљекаре су од пољопривредних произвођача откупиле 213,1 милиона литара млијека, од чега у ФБиХ 49,1%, РС 49,8% и БД 1,05%.

Табела 20. Преглед откупа млијека у БиХ (2011. година)

	Откуп (000 л)	Удио у откупу (%)
ФБиХ	104.631	49,11
РС	106.158,3	49,8
ДБ БиХ	2.236,7	1,04
Укупно	213.026,8	/

Извор података: Милкпроцессинг

Током 2011. године у БиХ је пословало 28 мљекара, и то 16 у ФБиХ и 12 у РС. Поред регистрованих мљекара, дјелује и један број малих породичних мљекара, које су искључиво оријентисане на уже локално тржиште. Производни програми малих мљекара су једностранни и оријентисани на конвенционалне млијечне производе, што их чини врло рањивим на тржишту, у конкуренцији коју често не могу издржати. Мљекаре у БиХ су у току 2011. године прерадиле 239,1 милион литара млијека, од чега у преради мљекаре из ФБиХ учествују са 58%, а мљекаре из Републике Српске са 42%. Прерада млијека у мљекарама у БиХ за 2011. годину је већа 3,8% у односу на претходну годину.

Табела 21. Капацитети мљекарске индустрије у БиХ (2011. година)

Капацитет л/дан	Број мљекара	Прерада милиона л	%
Мљекаре ФБиХ	16	138,13	58
Мљекаре РС	12	100,96	42
Укупно	28	239,1	/

Извор података: Milkprocessing

Инсталирани капацитети прераде млијека у мљекарама БиХ процјењују се на око 420 милиона литара, од чега је у ФБиХ 275 милиона литара, а у РС 145 милиона литара. Искориштеност инсталираних капацитета прераде млијека у мљекара током 2009/2010. године износила је 55%. Производни програм мљекара садржи 12 врста млијечних производа са око 35 производа.

Табела 22. Капацитети мљекарске индустрије у БиХ (2009-2010)

Капацитет л/дан	Број мљекара	Прерада милиона л	%
>100.000	5	152,7	66,7
50.000-100.000	4	37,1	16,1
20.000-50.000	4	12,4	5,4
10.000-20.000	9	17,9	7,8
до 10.000	11	9,3	4,0
Укупно	33	229,4	/

Извор података: Milkprocessing

Производни програм мљекара орјентисан је на краткотрајне конзумне производе. Основни производни програм који су мљекаре у 2011. години произвеле су УХТ стерилизовано млијеко, конзумно пастеризовано млијеко, јогурт и ферментисани напици, павлака и милерам, сир, млијечни намази и маслац. Глобалну структуру прераде млијека у мљекарама БиХ чине конзумни течни млијечни производи - 76,6%, и трајни производи - 23,4%. Током 2010. године структура прераде млијека је благо побољшана у корист конзумних течних производа.

Табела 23. Производња млијечних производа у мљекарама БиХ (2010-2011.)

	Јединица мјере	2010	2011	Индекс 2011/2010
Слатко пастеризовано млијеко	ooo л	6.359	9.824,6	54,5
УХТ стерилизовано млијеко	ooo л	119.974	128.065,6	6,74
Јогурт и остали напици	ooo л	31.613	32.434,6	3
Павлака, милерам	т	14.571	13.968,8	-4,1
Сир				
<i>тврди и полутврди</i>	т	1.725	1.667	-3,3
<i>свјежи ситни</i>	т	4.527	4.618	2
<i>кришка, фета и сл.</i>	т	1.065	429,1	-59
Укупно сир	т	7.317	6.714,1	-8,2
Млијеко у праху	т	13	0	0
Млијечни намази	т	1.141	1.171	2,6
Маслац	т	729	599,5	-17,7
Прерађено млијеко	ooo л	225.646	239.104,4	6

Извор података: Milkprocessing

У односу на претходну годину, у 2011. години у БиХ производња већине стратешких производа има позитиван раст. Производња УХТ стерилизованог млијека је већа за 6,7%, јогурта и напитака за 3%, свјежег сира за 2%, млијечних намаза 2,6 % и перађеног млијека 6%.

Највећи раст производње остварен је у производњи слатког пастеризованог млијека, и то чак за 50%. Евидентан је пад производње сира, и то 8,2%. Највећи пад у производњи сира је евидентан у производњи кришке, која је мања за око 60%, затим полутврдих и тврдих сирева, за 3,3%. Такође, пад производње од 17,7% је евидентан и у производњи маслаца.

3.4.3. Клање стоке и перади у клаоницама и прерада меса

У току 2011. године у БиХ укупан број заклане стоке у клаоницама износио је 508.474 грла, са укупном нето тежином од 21.325 тона.

Број закланих оваца износио је 138.511, и повећан је за 6,98%, свиња 230.837, и повећан је за 21,90%, говеда 139.126, и смањен је за 8,47% у односу на исти период 2010. године.

Нето тежина закланих говеда је смањена за 4,13%, док је нето тежина закланих оваца повећана за 16,49 %, а свиња за 24,68% у односу на исти период 2010. године. Број заклане перади износио је 32.782 и повећан је за 21,52%.

Нето тежина заклане перади износила је 46.303 тоне и повећана је за 23,25%.

Табела 24. Клање стоке и перади у клаоницама (2011. година)

Категорија	Број грла	Нето тежина (т)	Индекс 2011/2010
Телад	68.733	4.680	-13,5
Јунад	56.962	14.189	-8,8
Краве	13.190	3.494	35,5
Остала говеда	241	61	-17,5
Говеда, укупно	139.126	2.424	-8,47
Јањад	106.674	1.525	8,8
Остале овце	31.837	806	4,5
Овце, укупно	138.511	2.331	7
Прасад	31.928	602	7,3
Остале свиње	198.909	15.968	24,61
Свиње, укупно	230.837	16.570	22
Товљени пилићи	32.381	45.746	21,5
Остала перад	401	557	18,3
Перад, укупно (000)	32.782	46.303	21,5

Извор: Агенција за статистику БиХ

У Босни и Херцеговини, према процјенама, постоји око 20 познатих прерађивача меса, које карактерише производња од 5 до 30 тона производа дневно. Такође, процијењено је да укупна годишња производња месних прерађевина износи 18.000 тона. Прерађивачи, са сопственим клаоничким капацитетима, обично продају и свјеже месо. Сировине које се користе у преради меса прерађивачи углавном купују од регистрованих клаоница у БиХ, или увозе, мада неки прерађивачи посједују и сопствене клаонице унутар трворничких комплекса. Према званичним статистичким подацима индустријска производња меса у 2010. години⁵ износила је 18.985,9 тона, од чега је 15.966,7 тона продато у вриједности од

⁵ Подаци о индустријској производњи за 2011. годину нису били доступни

90,657 хиљада КМ. У производњи меса свакако је најзначајнија производња меса перади, која у укупној производњи меса учествује са 48,2%, затим производња говеђег меса, са учешћем од 32,6%, производња свињског меса, са учешћем од 18,3% и производња овчијег меса, са свега 1%.

Табела 25. Индустриска прерада и конзервисање меса (2010. година)

Месо	Произведена количина (кг)	Продата количина (кг)	Вриједност продаје (000 КМ)
Говедина, свјежа или хлађена	6.129.214	4.914.572	38.654
Говедина замрзнута	59.200	59.200	323
Укупно	6.188.414	4.973.772	38.977
Свињетина, свјежа или хлађена	3.472.863	2.046.832	14.988
Укупно свињетина, свјежа или хлађена	3.472.863	2.046.832	14.988
Овчетина, свјежа или хлађена	167.144	154.310	1.445
Овчетина, замрзнута	14	14	0
Укупно овчетина	167.158	154.324	1.445
Месо перади, свјеже или хлађено	8.912.386	8.550.175	34.217
Месо перади, замрзнута	245.130	241.621	1030
Укупно месо перади	9.157.516	8.791.796	35.247
Укупно месо	18.985.951	15.966.724	90.657

Извор: Агенција за статистику БиХ

Прерађивачи меса у Федерацији БиХ у већини производе месне производе од говеђег меса, пилетине и ћуретине, док се у Републици Српској прерађују и значајне количине свињетине. Асортиман производа који је заступљен традиционалан је, као и у свим земљама западног Балкана. Врсте производа које се производе су: кувана, краткотрајна и дуготрајна (обично димљена) кобасица, резано месо, месна паштета, мортадела, димљено месо, сланина, суво месо, салама, свињска маст и пршута.

Табела 26. Индустриска производња производа од меса и меса перади (2010. година)

Производи од меса и меса перади	Произведена количина (кг)	Продата количина (кг)	Вриједност продаје (000)
Свињско месо (резано, сољено, сушено или димљено)	2.887.321	1.767.146	23.135
Говеђе месо (сољено, сушено, димљено)	332.340	328.444	3.792
Кобасице и слични производи од меса, изнутрица и др.	19.391.090	19.402.877	102.371
Остало припремљено или конзервисано месо			
Месо перади	13.708.941	6.886.147	83331
Свињско месо	74.090	59.633	455
Месо говеда	2.390.046	1.259.899	17.357

Укупно остало припремљено или конзервисано месо	16.173.077	8.205.679	101.143
Остало месо и јестиве месне изнутрице			
Месо сољено у саламури, сушено или димљено, јестива брашна и јела од меса или изнутрица	451.231	402.156	2.678
Укупно	39.235.059	30.106.302	233.119

Извор: Агенција за статистику БиХ

Према званичним статистичким подацима о индустријској производњи производа од меса за 2010. годину, у БиХ укупно је произведено 39.235 тона. У укупној производњи производа од меса производња kobасица учествује са 49,4%, припремљено или конзервисано месо са 41,2%, а остало месо и јестиве месне изнутрице са 1,1%. Учешће производа од свињског меса у укупној индустријској производњи производа од меса износи 7,4% , док је учешће производа од говеђег меса незнатно, и износи свега 1 %.

3.5. Откуп и реализација/директна продаја пољопривредних производа у 2011. години

Подаци о откупу и директној продаји/реализацији пољопривредних производа добијени су агреговањем података упоредивих статистичких истраживања на основу Годишњег извјештаја о откупу пољопривредних производа од индивидуалних пољопривредних произвођача и Годишњег извјештаја о директној продаји/реализацији пољопривредних производа властите производње пољопривредних пословних субјеката и земљорадничких задруга.

У 2011. години биљежи се повећање вриједности откупа житарица за 54,48% и животиња за 27,53%, док се биљежи смањење вриједности откупа крмног биља за 28,13% у односу на 2010. годину. Повећање вриједности реализације/директне продаје у 2011. години, у односу на 2010. годину, биљежи се код животиња - за 16,65%, житарица - за 6,99% и производа животиња - за 10,04%, док се смањење вриједности реализације/директне продаје биљежи код поврћа - за 78,22%, кромпира - за 13,58 % и сточног крмног биља - за 51,79%.

Табела 27. Вриједност откупљених и продатих пољопривредних производа према групама (2011. година)

Производи	Вриједност (КМ)		Индекс вриједности (2011/2010)	
	Откуп (КМ)	Продаја (КМ)	Откуп	Директна продаја
Житарице	8.969.949	8.885.852	154,48	106,99
Индустријско биље	8.786.652	3.789.522	103,72	106,58
Поврће	6.058.820	660.648	105,17	21,78
Кромпир	1.054.197	693.782	119,23	86,42
Сточно крмно биље	124.132	249.649	71,87	48,21
Воће	7.154.307	10.491.397	102,71	94,02
Животиње	22766.000	102.946.303	127,53	116,65
Производи животиња	118.181.363	34.002.810	109,70	110,04
Укупно	173.095.420	116.719.963	112,66	110,73

Извор: Агенција за статистику БиХ

Вриједност продатих пољопривредних производа на пијацама у БиХ у 2011. години износила је 55,35 милиона КМ, односно 5,73% мање у односу на вриједност продаје у 2010. години. У укупној вриједности продаје доминира поврће, са учешћем од 34,8%, затим производи животиња, са учешћем од 31,7%, воће - са 24,1%, и кромпир - са 5,8%. Најмање учешће у укупној вриједности продаје имају житарице и животиње.

3.6. Продаја пољопривредних производа на пијацама у 2011. години

Подаци о продаји пољопривредних производа на пијацама добијени су агреговањем података на основу мјесечних статистичких извјештаја о промету пољопривредних производа на пијацама. Мјесечним извјештајима се прикупљају подаци о количинама и вриједностима продатих пољопривредних производа.

У 2011. години биљежи се повећање вриједности продаје житарица за 35,47% и производа животиња за 6,26%, док се смањење вриједности продаје биљежи код поврћа - за 10,68%, кромпира - за 3,73%, воћа – за 13,81%, животиња - за 41,30% у односу на 2010. годину.

Табела 28. Вриједност продатих пољопривредних производа на пијацама

Групе производа	Вриједност (КМ)	Индекс (%)
Житарице	1.280.109	35
Поврће	19.292.580	-10,68
Кромпир	3.230.733	-3,73
Воће	13.916.717	-13,81
Животиње	96.006	-41,30
Производи животиња	17.537.225	6,26
Укупно	55.353.370	-5,73

Извор: Агенција за статистику БиХ

Цијене житарица - просјечна продајна цијена по килограму пшенице износила је 0,61 КМ, кукуруза 0,54 КМ и ражи 0,99 КМ.

Цијене поврћа - просјечна продајна цијена по килограму граха износила је 4,24 КМ, купуса 0,67 КМ, парадајза 0,45 КМ, паприке 1,75 КМ, мркве 1,61 КМ, кромпира 0,86 КМ, црног лука 1,19 КМ и бијелог лука 7,7 КМ.

Цијене воћа - просјечна продајна цијена одабраног воћа по килограму шљива износила је 0,77 КМ, јабука 1,42 КМ, крушака 2,19 КМ и ораха 12,26 КМ.

Цијене сточарских производа - просјечна продајна цијена за један литар свјежег крављег млијека износила је 1,12 КМ, а просјечна продајна цијена јаја по комаду 0,22 КМ.

Табела 29. Продаја одабраних пољопривредних производа продатих на пијацама (2011. година)

Производ	Количина	Вриједност (КМ)	Просјечна цијена
Пшеница (кг)	392	237.260	0,61
Раж (кг)	7	6.909	0,99
Кукуруз (кг)	1.581	842.289	0,54
Грах (кг)	676.540	2.865.769	4,24
Црни лук (кг)	1.417.944	1.685.194	1,19
Бијели лук (кг)	193.117	1.487.142	7,7
Купус (кг)	2.075.732	1.392.685	0,67
Мрква (кг)	741.346	1.192.195	1,61
Парадајз (кг)	1.294.979	1.880.255	1,45
Паприка (кг)	1.105.817	1.937.336	1,75
Кромпир (кг)	3.757.599	3.230.733	0,86
Шљиве (кг)	884.953	1.562.646	1,77
Јабуре (кг)	1.764.421	2.501.770	1,42
Крушке (кг)	542.106	1.188.037	2,19
Ораси (кг)	247.978	3.040.308	12,26
Јаја (комада)	14.096.347	3.147.733	0,22
Млијеко кравље, свјеже (л)	2.471.346	2.762.422	1,12

Извор: Агенција за статистику БиХ

4. Преглед капацитета и искориштеност прехранбене индустрије

Индустрија прехранбених производа и пића у бруто додатој вриједности БиХ за 2010. годину⁶ износила је 624.266 КМ, а њен удио у структури укупног БДП-а износио је 2,55%. Индустријска производња дуванских производа у бруто додатој вриједности БиХ за 2010. годину износила је 35.338 КМ, са удијелом у структури укупног БДП-а од 0,22%.

Табела 30. Удио производње прехранбених производа и пића, и дуванских производа у БДП-у

Дјелатност	Вриједност (000 КМ)	% у структури БДП
Производња прехранбених производа и пића	624.266	2,55
Производња дуванских производа	35.338	0,22
Укупно	659.604	/

Извор: Агенција за статистику БиХ

Број запослених у 2011. години у индустријској производњи прехранбених производа и пића износио је 20.310, од чега у Федерацији БиХ 13.783, а у Републици Српској 6.527 особа. Број запослених у индустријској производњи дуванских производа у БиХ, у 2011. години, износио је 656 особа, од чега у Федерацији БиХ 491, а у Републици Српској 165 особа. Запосленост у производњи хране и пића у Федерацији БиХ, у 2011. години, је за мања за 2,8%, а у производњи дуванских производа за 9,1%. Такође, смањење запослености

⁶ Подаци о БДП за 2011. годину нису доступни

је евидентно и у Републици Српској, гдје је број запослених у производњи хране и пића мањи за 10,5%, а у производњи дуванских производа за 13,6%.

Табела 31. Запослени у индустрији хране, пића и дуванских производа у ФБиХ и РС

Дјелатност	Федерација БиХ		Република Српска	
	Број запослених	Индекс 2011/10 (%)	Број запослених	Индекс 2011/10 (%)
Производња хране и пића	13.783	97,2	6.527	89,44
Производња дуванских производа	491	90,9	165	86,4
Укупно	14.274	/	6.692	/

Извор: ФМПВШ и Завод за статистику Републике Српске

Карактеристике производње хране и пића, и производње дуванских производа у Федерацији БиХ

У Федерацији БиХ⁷ постоји велики број капацитета за производњу хране. Заступљене су готово све гране прехранбене индустрије, осим шећера, биљног јестивог уља, етил алкохола, квасца, слада, хране за дјецу и дијететских производа. Производња прехранбених производа и пића у прерађивачкој индустрији у 2011. години мања је у просјеку за 2,9%, док је производња дуванских производа мања за 8% у односу на 2010. годину. Искориштеност капацитета у прехранбеној индустрији је веома ниска и креће се испод 50%. Само код производње безалкохолних пића искориштеност капацитета на годишњем нивоу је 55,58%, а код производње цигарета 54,59%. Најнижа искориштеност се биљежи код производње вина - 11,67%, производње минералне воде - 14,55%, те прераде воћа и поврћа, као и прераде меса.

Табела 32. Преглед капацитета и њихова искориштеност у прехранбеној индустрији у ФБиХ

Грана индустрије	прехранбене	Јединица мјере	Капацитет/годишњи	Искориштеност капацитета
Млинска индустрија		Т	397.500	31,72%
Прерада млијека		000 лит	262.000	41,24%
Прерада меса		Т	169.000	17,25%
Прерада воћа и поврћа		Т	16.400	16,70%
Производња кекса и вафла		Т	28.100	23,05%
Производња пива		Хл	1.500.000	39,35%
Производња минералне воде		000 лит	420.000	14,55%
Производња безалкохолних пића		000 лит	310.600	55,58%

⁷Подаци и информације за ФБиХ преузети су из документа „Информација о стању прехранбене индустрије у Федерацији Босне и Херцеговине у 2011. години, са прегледом увоза и извоза за поједине прехранбене производе или групе производа у/из Федерације Босне и Херцеговине и Босне и Херцеговине“ (графички и табеларни прикази), ФМПВШ

Производња вина	000 лит	26.400	11,67%
Производња цигарета	Т	7.000	54,59%

Извор: Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства⁸

Застарјеле технологије и стара опрема у великој мјери доприносе оваквој ситуацији. Чињеница да су за улагања у прехранбену индустрију и покретање било какве производње потребна велика финансијска средства, као и недовољна заштита домаће производње, те нелојална конкуренција, важни су фактори који утичу на овако малу искориштеност капацитета у прехранбеној индустрији.

Већина производње прехранбене индустрије у ФБиХ заснива на увозним сировинама. Прерађивачки капацитети мљевења пшенице и прераде меса су у диспропорцији са могућношћу обезбјеђивања домаћих сировина за ову производњу, па имамо појаву да се производња у овим погонима заснива на увозној сировини. Такође, сви производи који у сировинској основи садрже шећер, воћни концентрат, воћне базе, слад, хмељ, као и амбалажа за паковање, су 100% из увоза.

Буџетом Федерације БиХ за 2011. годину нису планирана посебна средства за подршку прехранбеној индустрији, изузев дијела средстава за суфинансирање увођења стандарда у оквиру Подршке за пољопривреду. У 2011. години није било приватизацијских активности у области прехранбене индустрије.

Карактеристике производње хране и пића и производње дуванких производа у Републици Српској

У Републици Српској⁹, у структури производње, прерађивачка индустрија хране је изузетно важна. Постојећи капацитети прехранбене индустрије представљају значајан привредни потенцијал.

Остварена производња у области производње прехранбених производа и пића у 2011. години, у поређењу са 2010. годином, мања је за 4,7%, док је у области производње дуванских производа мања за 25,7%¹⁰.

У 2011. години није било приватизацијских активности из области прехранбене индустрије.

Према подацима Агенције за посредничке, информатичке и финансијске услуге Бања Лука (АПИФ), завршни извјештај о пословању за 2011. годину доставило је укупно 341 привредно друштво из сектора прехранбене индустрије и индустрије дувана.

⁸ Приказани подаци о капацитетима и искориштености истих за наведене гране прехранбене индустрије су подаци Сектора за прехранбену индустрију ФМПВШ, који су највећим дијелом прикупљени на основу Упитника о пословању, који се сваке године достављају привредним субјектима из области прехранбене индустрије. Исти се требају узети са резервом, с обзиром на то да не постоји законска обавеза достављања наведених података.

⁹ Извор података: МПШВ РС

¹⁰ Извор података: Републички завод за статистику РС

Табела 33. Преглед броја привредних друштава у прехранбеној индустрији у РС

Грана прехранбене индустрије	Број привредних друштава
Производња и прерада меса и рибе	52
Прерада и конзервисање воћа и поврћа	36
Производња сирових уља и масти	2
Производња млијека и млијечних производа	22
Производња млинских производа и скроба	37
Производња хране за животиње	36
Производња хљеба, пецива, тјестенине, макарона и колача	81
Производња шећера	1
Производња кондиторских производа	7
Производња осталих прехранбених производа	22
Производња алкохолних пића, вина и пива	15
Производња минералне воде и освјежавајућих пића	27
Производња дуванских производа	3

Извор: Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге Бања Лука

5. Трговина пољопривредно-прехранбених производа и трговинска политика

5.1. Трговина пољопривредно-прехранбених производа

Укупан увоз пољопривредних производа (главе Царинске тарифе 1-24) у 2011. години износио је 2,77 милијарди КМ, што представља 17,84% од укупног бх. увоза. Укупан извоз пољопривредних производа (главе Царинске тарифе 1-24) у 2011. години износио је 612,20 милиона КМ и представља 7,45% од укупног бх. извоза. Увоз и извоз пољопривредних производа у 2011. години су расли по истој стопи од 10,69%, што је резултирало непромијењеном покривеношћу увоза извозом у 2011. години у односу на претходну 2010. годину, и то у износу од 22%.

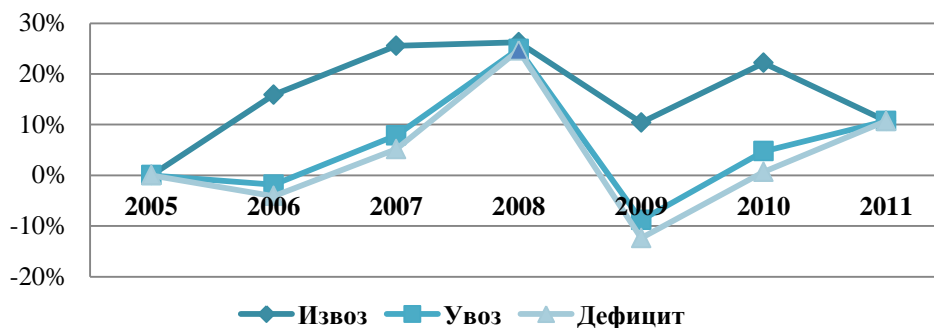
Табела 34. Робна размјена бх. пољопривредних производа у периоду 2005 - 2011. година (млн. КМ)

Година	Извоз		Увоз		Дефицит	Покривеност
	Вриједност	Раст/Пад у %	Вриједност	Раст/Пад у %		
2005	223,30	-	1.981,63	-	-1.758,32	11,27%
2006	258,76	15,88%	1.944,94	-1,85%	-1.686,18	13,30%
2007	324,88	25,55%	2.097,70	7,85%	-1.772,83	15,49%
2008	410,10	26,23%	2.620,15	24,91%	-2.210,05	15,65%
2009	452,77	10,40%	2.389,03	-8,82%	-1.936,26	18,95%
2010	553,08	22,16%	2.502,40	4,75%	-1.949,32	22,10%
2011	612,20	10,69%	2.769,95	10,69%	-2.157,74	22,10%

* Пољопривредни производи су разврстани у складу са Комбинованом номенклатуром (Гл. ЦТ 1-24)

Извор: Агенција за статистику БиХ

Графикон 8. Годишње стопе раста извоза, увоза и дефицита пољопривредних производа (у %)

Извоз пољопривредних производа из БиХ континуирано расте од 2005. до 2011. године. Нижа стопа раста извоза пољопривредних производа, у односу на претходне године, евидентна је и у 2011. години. Раст извоза није прекинут ни у 2009. години, када су се посљедице свјетске економске кризе рефлектовале на пад увоза пољопривредних производа, који је имао нешто нижу стопу раста у односу на претходне године.

5.1.1. Структура бх. робне размјене пољопривредних производа

У 2011. години око 70% укупног увоза пољопривредно-прехранбених производа концентрисано је у оквиру 10 глава Царинске тарифе (ЦТ). Још већа концентрација може се уочити на страни извоза, гдје је чак 81% укупног извоза пољопривредно-прехранбених производа у 2011. години реализовано у оквиру 10 глава царинске тарифе.

Табела 35. Топ десет увозних група пољопривредних производа (2011. година)

Бр .	ЦТ (ХС 2)	Опис	Увоз (Мил. КМ)	Учешће (%)
1	22	Пића, алкохоли и сирће	313,39	11,31%
2	17	Шећер и производи од шећера	261,98	9,46%
3	10	Житарице	250,98	9,06%
4	21	Разни производи за исхрану	207,45	7,49%
5	4	Млијеко, птичија јаја, мед и слично	169,78	6,13%
6	23	Остаци и отпаци прехранбене индустрије и слично	162,61	5,87%
7	19	Производи на бази житарица, млијека и слично	161,58	5,83%
8	15	Биљна и животињска маст и восак и слично	146,44	5,29%
9	24	Дуван и производи замјене дувана	134,54	4,86%
10	2	Месо и други кланички производи за јело	129,1	4,66%
Топ 10 увозних глава ЦТ			1.937,85	69,96%
* Пољопривредни производи су разврстани у складу са Комбинованом номенклатуром (Гл. ЦТ 1-24)				

Извор: Агенција за статистику БиХ

Посматрано по главама Царинске тарифе 3, најзначајније групе пољопривредних производа, када је у питању увоз истих, у 2011. години су производи у оквиру Главе ЦТ 22 - Пића, алкохоли и сирће (11,31% укупног увоза пољопривредних производа), Главе ЦТ 17 - Шећер и производи од шећера (9,46%), и Главе ЦТ 10 - Житарице (9,06%).

Табела 36. Топ десет извозних група пољопривредних производа (2011. година)

Бр.	ЦТ (ХС 2)	Опис	Извоз (Мил. КМ)	Учешће (%)
1	17	Шећер и производи од шећера	114,94	18,77%
2	4	Млијеко, птичја јаја, мед, и слично	86,17	14,08%
3	15	Биљна и животињска маст и восак, и слично	58,22	9,51%
4	8	Воће за јело; коре агрума, диња, лубеница	46,43	7,58%
5	19	Производи на бази житарица, млијека и слично	43,18	7,05%
6	22	Пића, алкохоли и сирће	40,79	6,66%
7	16	Прерађевине од меса, риба, љускара и слично	38,07	6,22%
8	7	Поврће, коријење и кртоле за јело	27,32	4,46%
9	20	Производи од поврћа, воћа и слично	20,43	3,34%
10	3	Рибе, љускари, мекушци и слично	18,91	3,09%
Топ 10 извозних глава ЦТ			494,46	80,77%

Извор: Агенција за статистику БиХ

Три најзначајније групе пољопривредних производа у извозу БиХ у 2011. години су производи у оквиру Главе ЦТ 17 – Шећер и производи од шећера (18,77% укупног извоза пољопривредних производа), на другом мјесту су производи у оквиру Главе ЦТ 4 – Млијеко, птичја јаја, мед и слично (14,08%), те Главе ЦТ 15 – Биљна и животињска маст и восак, и слично.

Покривеност увоза извозом пољопривредно-прехранбених производа, посматрано по главама царинске тарифе (1-24), варира од 0% (Глава ЦТ 13 – Шелак, гуме, смоле и остали биљни сокови и екстракти) до 107,75% (Глава ЦТ 3 – Рибе, љускари, мекушци и слично). Значајнија покривеност увоза извозом, преко 40%, у 2011. години присутна је код 4 главе ЦТ, које, поред рибе, укључују:

- Глава ЦТ 7 - Поврће, коријење и кртоле за јело (45,38%)
- Глава ЦТ 4 - Шећер и производе од шећера (43,87%)
- Глава ЦТ 15 - Воће за јело; коре агрума, диња, лубеница (42,71%)
- Глава ЦТ 20 - Производи од поврћа, воћа и слично (41,74%).

5.1.2. Структура дефицита у трговини пољопривредних производа

Босна и Херцеговина и даље биљежи дефицит по свим главама Царинске тарифе (1-24), осим код Главе 03 - Рибе, мекушци, љускари и слично, гдје је у 2011. години остварен суфицит у износу од 1,36 милиона КМ. То говори у прилог чињеници да је БиХ увозно

оријентисана земља када се ради о пољопривредним производима. У 2011. години наведених десет група пољопривредних производа по главама ЦТ 1-24 учествују са 72,62% у укупном дефициту пољопривредних производа.

Графикон 9. Структура дефицита у трговини пољопривредних производа у 2011. години (у %)

5.1.3. Робна размјена пољопривредних производа по регионима

У укупној бх. размјени пољопривредних производа у 2011. години највеће учешће имају земље потписнице ЦЕФТА-е (51,40 %), те чланице ЕУ (32,52%).

Табела 37. Робна размјена пољопривредних производа по регионима за 2011. годину (милиона КМ)

Регион	Извоз	% у укупном извозу	Увоз	% у укупном увозу	Покривено ст (%)	Обим	% у обиму	Дефицит /суфицит
ЕУ	216,39	31,41%	930,33	32,79%	23,26%	1.146,73	32,52	-713,94
ЦЕФТА	440,36	63,91%	1.372,12	48,36%	32,09%	1.812,49	51,40	-931,76
ЕФТА	4,18	0,61%	4,19	0,15%	99,69%	8,37	0,24%	-0,01
УоСТ*	9,41	1,37%	58,11	2,05%	16,20%	67,53	1,91%	-48,7
Остатак свијета	18,68	2,71%	472,73	16,66%	3,95%	491,41	13,93%	-454,05
Укупно	689,03	100,00%	2.837,49	100,00%	24,28%	3.526,52	100,00	-2.148,46

Извор: Агенција за статистику БиХ

* Земље Уговора о слободној трговини (Турска)

** Пољопривредни производи су разврстани у складу са WTO класификацијом

У укупном бх. извозу пољопривредних производа потписнице ЦЕФТА-е учествују са 63,91%, а чланице ЕУ са 31,41%. У укупном бх. увозу пољопривредних производа потписнице ЦЕФТА-е учествују са 48,36%, а чланице ЕУ са 32,79%.

Табела 38. Бх. увоз и извоз пољопривредних производа по регионима

Регион	2009		2010		2011	
	Увоз	Извоз	Увоз	Извоз	Увоз	Извоз
ЕУ	795,62	133,06	821,91	206,63	930,33	216,39
ЦЕФТА	1.193,00	305,13	1.305,54	350,19	1.372,12	440,36
ЕФТА	4,04	3,08	3,72	4,77	4,19	4,18
УоСТ*	55,02	18,8	53,21	31,21	58,11	9,41
Остатак свијета	342,28	10,96	370,89	20,04	472,73	18,68
Укупно	2.389,96	471,03	2.555,28	612,83	2.837,49	689,03

Извор: Агенција за статистику БиХ

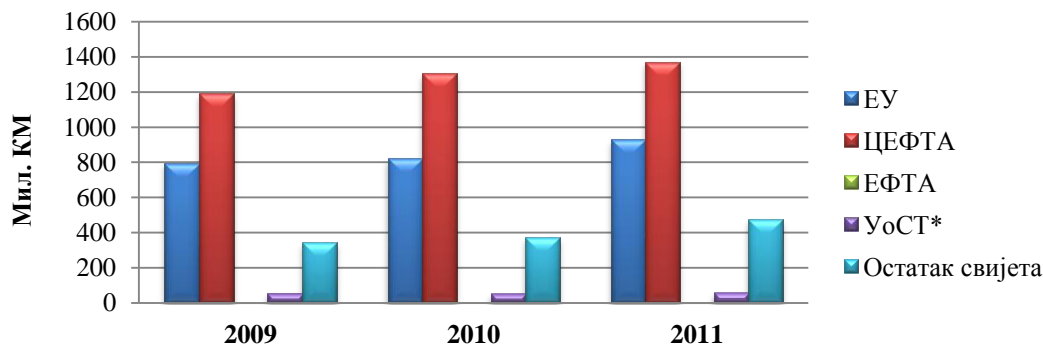
* Земље Уговора о слободној трговини (Турска)

** Пољопривредни производи су разврстани у складу са WTO класификацијом

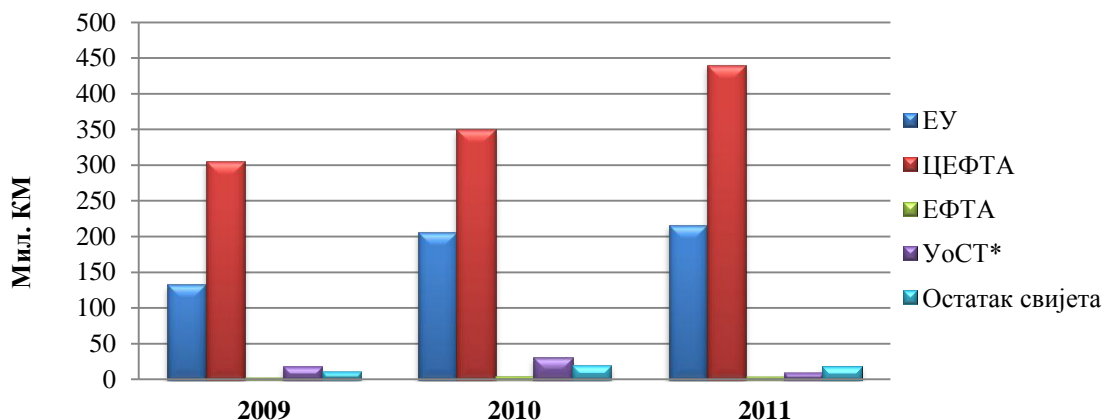
У 2011. години забиљежен је раст увоза пољопривредних производа по регионима, па је тако увоз из ЕУ порастао за 13,19%, из ЦЕФТА-е за 5,10%, из ЕФТА-е 12,80%, из УоСТ за 9,21% и из земаља Остатка свијета за 27,46%. Извоз пољопривредних производа у 2011. години биљежи раст у земље ЕУ и у земље ЦЕФТА-е, док се за извоз пољопривредних производа у земље ЕФТА-е, УоСТ и Остатка свијета забиљежио пад.

Извоз пољопривредних производа у ЕУ је порастао за 4,72%, у земље потписнице ЦЕФТА-е за 25,75%, док је у земље ЕФТА-е извоз пољопривредних производа пао за 12,29%, при чему је највећи пад извоза пољопривредних производа забиљежен у земље УоСТ (Турска) - за 69,84%, те у земље Остатка свијета - за 6,78%.

Графикон 10. Увоз пољопривредних производа по регионима (2009-2011. година)

Графикон 11. Извоз пољопривредних производа по регионима (2009-2011. година)

5.1.4. Размјена пољопривредних производа са Хрватском и Србијом

5.1.4.1. Робна размјена са Хрватском

Укупан обим размјене пољопривредних производа Босне и Херцеговине са Хрватском у 2011. години износио је 855,19 милиона КМ, што представља раст од 10,02% у односу на претходну годину, када је укупна размјена износила 777,29 милиона КМ. Увоз пољопривредних производа из Хрватске у 2011. години износио је 655,86 милиона КМ, што је 17,84% од укупног бх. увоза, те је већи за 8,17% у односу на претходну годину. Извоз пољопривредних производа у Хрватску у 2011. години износио је 199,33 милиона КМ, што је 7,45% од укупног бх. извоза, те је у односу на претходну годину већи за 16,58%.

Покривеност увоза извозом у бх. размјени пољопривредних производа са Хрватском у 2011. години износила је 30,73%, и побољшана је у односу на претходну годину, када је износила 28%.

Табела 39. Упоредни преглед размјене пољопривредних производа са Хрватском (милиона КМ)

Опис	2009	2010	2011	Раст/пад 2010/2009	Раст/пад 2011/2010
Увоз из Хрватске	591,65	606,32	655,86	2,48%	8,17%
Извоз у Хрватску	154,33	170,98	199,33	10,79%	16,58%
Обим робне размјене	745,98	777,29	855,19	4,20%	10,02%
Дефицит/суфицит	-437,33	-435,34	-456,53	-0,45%	4,87%

Извор: Агенција за статистику БиХ

* Пољопривредни производи су разврстани у складу са WTO класификацијом

Уласком Хрватске у ЕУ (1. јули 2013. године), извоз бх. производа на ово тржиште подлијеже испуњавању прописаних услова за увоз у ЕУ и пуштање у промет на европско тржиште. С обзиром на то да је европско законодавство врло развијено, данашња ситуација

имплицира да готово сваки производ који се жели извести у неку од чланица мора испуњавати низ општих и посебних услова.

Постоји неколико група производа чији је опстанак на тржишту Хрватске директно повезан са благовременим испуњавањем прописаних услова ЕУ. То су, у првом реду, прописи који се односе на производе животињског поријекла, од којих БиХ тренутно испуњава услове за извоз рибе и рибљих производа:

1. Живе животиње – Глава 01
2. Месо и јестиви клаонични производи – Глава 02
3. Млијеко и млијечни производи, конзумна јаја, мед – Глава 04
4. Прерађевине од меса и риба – Глава 16.

Од наведене четири групе производа, три групе улазе у десет најзначајнијих извозних група производа у Хрватску, гдје су главни извозни производи (Глава ЦТ 4) млијеко, птичија јаја, мед и слично.

Табела 40. Структура бх. размјене пољопривредних производа са Хрватском у 2011. години (милиона КМ)

Рб.	Глава ЦТ	Опис	Извоз	Покривено ст	% Извоза
1	4	Млијеко, птичја јаја, мед и слично	46,22	61,91%	53,64%
2	15	Биљна и животињска маст	35,11	150,08%	60,30%
3	22	Пића, алкохоли и сирће	26,10	23,72%	63,99%
4	19	Производи на бази житарица, млијека и слично	24,17	89,86%	55,97%
5	7	Поврће, коријење и кртоле за јело	12,88	338,78%	47,13%
6	20	Производи од поврћа, воћа и слично	8,31	89,48%	40,66%
7	2	Месо и други кланични производи за јело	7,77	38,22%	46,56%
8	16	Прерађевине од меса, риба, љускара и слично	7,35	14,59%	19,31%
9	8	Воће за јело; коре агрума, диња, лубеница	6,72	95,47%	14,48%
10	21	Разни производи за исхрану	5,93	10,08%	34,54%

Извор: Агенција за статистику БиХ

* Пољопривредни производи су разврстани у складу са WTO класификацијом

5.1.4.2. Робна размјена са Србијом

Укупан обим размјене пољопривредних производа Босне и Херцеговине са Србијом у 2011. години износио је 717,36 милиона КМ, што представља раст од 3,46% у односу на претходну годину, када је укупна размјена износила 693,40 милиона КМ. Увоз пољопривредних производа из Србије у 2011. години износио је 626,67 милиона КМ, те је у односу на претходну годину већи за 3,97%. Укупан увоз пољопривредних производа (главе Царинске тарифе 1-24) у 2011. години износио је 2,77 милијарди КМ, што је 17,84% од укупног бх. увоза. Укупан извоз пољопривредних производа у Србију, у истом периоду,

износио је 612,20 милиона КМ, што је 7,45% од укупног БиХ извоза. Покривеност увоза извозом пољопривредних производа са Србијом у 2011. години износила је 15,29%.

Табела 41. Упоредни преглед размјене пољопривредним производима са Србијом (милиона КМ)

Опис	2009	2010	2011	Раст/Пад 2010/2009	Раст/Пад 2011/2010
Увоз из Србије	513,72	602,74	626,67	17,33%	3,97%
Извоз у Србију	83,98	90,65	90,69	7,94%	0,04%
Обим робне размјене	597,71	693,4	717,36	16,01%	3,46%
Дефицит/суфицит	-429,74	-512,09	-535,98	19,16%	4,66%

Извор: Агенција за статистику БиХ

* Пољопривредни производи су разврстани у складу са WTO класификацијом

5.2. Трговински споразуми

5.2.1. Споразум о стабилизацији и придруживању – провођење Привременог споразума

Босна и Херцеговина је још увијек у првој фази процеса стабилизације и придруживања, која са собом носи низ обавеза које се морају реализовати у складу са задатим роковима, да би се што прије добио статус кандидата за чланство, и започели преговори о приступању ЕУ, односно пуноправном чланству. Провођење Привременог споразума, које се односи на Главу II (Слободно кретање робе) Поглавље II (Пољопривреда и рибарство), осигурава Управа за индиректно опорезивање БиХ, у складу са одредбама Привременог споразума и важећом Царинском тарифом БиХ, коју доноси Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, надлежно за царинску политику. Царинска тарифа БиХ за 2011. годину је објављена у „Службеном гласнику БиХ“, број 106/10. Ступањем на снагу Привременог споразума од 1. јула 2008. године, 2011. година је трећа година имплементације Привременог споразума, у складу са предвиђеном динамиком.

Према одредбама Привременог споразума, Глава IV (Институционалне, опште и завршне одредбе), успостављен је, међу осталих пет, и Привремени подбор за пољопривреду и рибарство, који чини заједнички орган представника власти БиХ и представника Европске комисије. Трећи састанак Привременог подбора за пољопривреду и рибарство одржан је у марту 2011. године у Бања Луци, током којег су представници БиХ презентовали остварени напредак у преузимању законодавства ЕУ у области пољопривреде и руралног развоја, сигурности хране, заштите здравља биља и ветеринарства, и испуњене обавезе из Европског партнерства и ССП/Привременог споразума за период март 2010 - март 2011. године.

Генерална препорука представника Европске комисије, која је проистекла на овом састанку, јесте да се процес испуњавања обавеза ССП/ПС и процес преузимања и имплементације законодавства ЕУ, посебно у поглављу 12 *acquis-a*, мора интензивирати у предстојећем периоду, те да је неопходно јачати како вертикалну, тако и хоризонталну координацију. Праћење обавеза и њихова реализација у 2011. години проводила се кроз рад

и редовне састанке Радне групе за европске интеграције, која је основана Одлуком Вијећа министара БиХ од 2009. године.

5.2.2. Споразум ЦЕФТА 2006

Централноевропски споразум о слободној трговини (ЦЕФТА) представља мултилатерални споразум о слободној трговини у регионалном смислу, али и припрему за даље евроатланске интеграције цијелог региона. Овај Споразум је за БиХ ступио на снагу 22. новембра 2007. године, те је 2011. четврта година имплементације Споразума ЦЕФТА 2006. УНМИК/Косово је у 2011. години преузело председавање Споразумом ЦЕФТА 2006, те Подбором за пољопривреду и СПС од Србије, која је председавала истим у 2010. години. Четврти састанак Подбора за пољопривреду и СПС одржан је 24. маја 2011. године у Бриселу.

Програм рада Подбора за пољопривреду и СПС за 2011. годину се фокусирао на кључне теме, попут: праћења постигнуте либерализације у трговини пољопривредним производима, смањења НТБ-а у области пољопривреде и СПС-а, истраживања могућности за закључивање споразума о усклађивању међусобног признавања у СПС питањима, идентификације техничке помоћи која се захтијева за провођење програма и јачање сарадње између ЦЕФТА структура.

Током четвртог састанка Подбора за пољопривреду и СПС Стране су прегледале појединачне пољопривредне политике, размијениле информације о трговини пољопривредним производима у периоду од посљедњег састанка, те закључиле следеће:

- Све Стране су констатовале стабилан напредак у процесу ЕУ интеграција;
- ЦЕФТА регија представља веома значајно увозно, али и извозно тржиште за скоро све Стране, почев од 10% до 70% увоза пољопривредних производа, и од 13% до 85% извоза пољопривредних производа у поређењу са свјетском трговином;
- Квоте још увијек постоје код неких од Страна, док није било наметнутих мјера заштите домаће производње од прекомјерног увоза у периоду извјештавања.

Стране које су биле укључене у преговоре и које су потписале Додатни протокол и Анекс 10, дана 11. фебруара 2011. године, Хрватска је, као Депозитар, информисала о томе да је Додатни протокол и Анекс 10 ступио на снагу 13. новембра за Албанију, Хрватску и Македонију, а за Србију 15. децембра 2011. године.

ЦЕФТА Стране су разговарале и о тренутном санитарном, фитосанитарном и ветеринарском законодавству у односу на приближавање *acquis*-у ЕУ. Закључено је да су многе активности и акције тренутно у току, а процес приближавања и усклађивања домаћег законодавства са *acquis*-ом тече одређеном динамиком. Такође, Стране су препознале и значај рада на одговарајућим рјешењима за закључивање споразума о међусобном признавању докумената у области СПС-а. Примјерљива, билатерална рјешења која већ постоје могу се искористити као модел за мултилатералне споразуме, као и искуства и најбоље праксе из развијених земаља ван регије.

Током састанка Пододбора у Бриселу, 24. маја, представљена су и два веома важна пројекта, која имају за циљ укидање нецаринских баријера и допринос транспарентности Споразума, а која се усмјеравају у оквиру Пододбора за НТБ и ТБТ, уз неопходно учешће чланова Пододбора за пољопривреду и СПС: Мултилатерални оквир за мониторинг (ММФ), који је развијен у сарадњи са тимом ОЕЦД-а, и ЦЕФТА трговински портал www.ceftatradeportal.com.

5.2.3. Европско удружење слободне трговине (ЕФТА)

Преговори о закључивању Споразума о слободној трговини између Босне и Херцеговине и Европског удружења слободне трговине (ЕФТА), које чине Швајцарска, Норвешка, Исланд и Лихтенштајн, започети су крајем марта 2011. године. Закључивање Споразума о слободној трговини између Босне и Херцеговине и Европског удружења слободне трговине (ЕФТА) очекује се у току 2012. године.

Преговори се воде у два одвојена сегмента, који обухватају:

- преговоре о тексту Споразума о слободној трговини, укључујући његове Анексе и Протоколе,
- преговоре о приступу тржишту, односно царинским концесијама у области роба. У току 2011. године одржана су три круга преговора о тексту Споразума и два круга преговора о приступу тржишту.

Приједлог текста Споразума достављен од ЕФТА стране представља типски споразум, који је у значајној мјери сличан споразумима које су ЕФТА земље потписале са осталим земљама.

Споразум обухвата сљедеће области:

- трговину робом, укључујући индустријске производе, рибу и остале морске производе, те прерађене пољопривредне производе
- заштиту права интелектуалног власништва
- инвестиције, услуге и јавне набавке
- плаћања и кретања капитала
- питања трговине и одрживог развоја, укључујући и примјену међународних стандарда у области заштите околине и заштите на раду, те
- питање рјешавања спорова након ступања Споразума на снагу.

Преговори о слободној трговини са ЕФТА-ом, такође, укључују и преговоре о царинским концесијама, посебно за групе производа као што су индустријски производи, риба и рибли производи, прерађени пољопривредни производи (ПАПс) и базни пољопривредни производи.

5.2.4. Приступање Свјетској трговинској организацији (WTO)

У процесу преговора за приступање Босне и Херцеговине Свјетској трговинској организацији одржано је осам састанака Радне групе за приступање БиХ Свјетској трговинској организацији (WTO). Паралелно се одвијају билатерални преговори о приступу

тржишту роба и услуга, те плурилатерални преговори о домаћој подршци у пољопривреди и извозним субвенцијама. Осми састанак Радне групе је одржан 25.01.2011. године. Прије и након састанка Радне групе, одржан је још један круг билатералних преговора о приступу тржишту роба и услуга. Током састанака Радне групе разматран је ажурирани Нацрт извјештаја Радне групе за приступање БиХ WTO-у, заједно са другим достављеним документима (акциони план на пољу законодавства и одговори на питања постављена након претходног састанка Радне групе). Број преузетих обавеза за различите области у посљедњем Нацрту извјештаја Радне групе говори о значајном напретку који је БиХ остварила у овом сегменту преговора. БиХ сматра да је остало неколико отворених питања која се могу ријешити размјеном додатних информација.

У току су плурилатерални преговори о домаћој подршци у пољопривреди и извозним субвенцијама са групом земаља чланица Радне групе, коју чине ЕУ, САД, Аустралија, Канада, Хрватска, Кина и Украјина. Босна и Херцеговина ће у предстојећем периоду радити на прикупљању нових података о мјерама подршке у пољопривреди и руралном развоју, како би се извршила нотификација истих према Свјетској трговинској организацији и заказао плурилатерални састанак на којем ће се наставити преговори БиХ у овом сегменту.

6. Подршка пољопривредној производњи

6.1. Циљеви аграрног развоја

Примарна пољопривредна производња суочава се са низом проблема који коче њену производност и негативно утичу на конкурентност. Овој производњи стоји на располагању тек мањи дио домаћег тржишта и то са оним његовим потрошачима који могу платити углавном ниже цијене, након којих произвођачима обично ништа не остаје за акумулацију из које би се могао развијати овај сектор. Проблем представља, између осталог, и непостојање заједничке визије о правцу развоја пољопривреде у БиХ.

Ентитетска министарства пољопривреде, те Одјељење за пољопривреду, шумарство и управљање водама БД БиХ, која су, између осталог, задужена и за развој политике пољопривреде, припремили су стратегије развоја пољопривредног сектора, те акционе планове чија би имплементација требала резултирати одрживим и конкурентним пољопривредним и прехранбеним сектором.

Средњорочна стратегија развоја пољопривредног сектора у ФБиХ (2006-2010)¹¹ препознаје сљедеће генералне развојне циљеве:

- Наставити са обновом сектора од посљедица рата. Очистити минирана земљишта и вратити их њиховој ранијој намјени. Институционално охрабрити, те пољопривредним и другим запослењима подржавати повратак избјеглих и расељених

¹¹На својој 164. сједници, одржаној 07. марта 2011. године, Влада ФБиХ дала је сагласност на продужење важења Средњорочне стратегије развоја пољопривредног сектора у Федерацији БиХ за двије године (2008-2012. година), из разлога што је имплементирање Стратегије почело тек у 2008. години, а усвојена је за период 2006-2010. године.

особа у домицилне средине. Градити вјерску, образовну и информатичку инфраструктуру и тако унапређивати квалитет живљења у руралним срединама.

- Кроз подстицаје и царинску заштиту, те остале мјере, успоставити одрживи развој пољопривреде и прехранбене индустрије, па тако побољшати њихову ефикасност, профитабилност и конкурентност. Ојачати задруге, предузећа и друге производне организације примарне пољопривреде и повезивати их са прехранбеном индустријом.
- На основама модерних европских закона правно институционализовати пољопривредни сектор производње са јасно дефинисаним статусом породичних пољопривредних газдинстава и других субјеката као његових организацијских јединица.
- Развијати тржиште земљишта и подржавати институцију закупа. Оптимализовати употребу земљишта кроз подржавање процеса окрупњавања према конкурентним организацијским јединицама. Приватизовати бивша државна пољопривредна предузећа.
- Осигурати довољне количине квалитетне хране за потрошаче по приступачним цијенама. Производити храну на основама познатих захтјева и потреба домаћег и спољног тржишта.
- Хармонизовати заштиту здравља биљака и животиња. Подржавати биолошку и еколошку производњу. Контролисати употребу пестицида и хербицида у биљним, те медицинских лијекова у сточним производњама.
- Успостављати референтне, те акредитовати постојеће и нове испитне лабораторије. Омогућити стандардизовање и сертификавање пољопривредних производа, те успоставити систем гаранција и управљања квалитетом. Градити нове погоне за прераду хране, како би били спремни за ЕУ сертификацију.
- Установити јединствено управљање пољопривредом и руралним развојем на нивоу државе. Изградити јединствен економски простор на цијелој територији БиХ и подстицати развој јединственог бх. тржишта хране.
- Осигурати учешће у међународној трговини пољопривредним и прехранбеним производима под фер условима. Припремити се за улазак у WTO и оспособљавати се за придруживање и чланство у ЕУ. Елаборирати програме подршке и припрема за имплементацију Агенције за плаћање, која би вршила расподелу из фондова ЕУ.
- Подупирати одабране пољопривредне и прехранбене производе код извоза, како би се смањио негативан спољнотрговински биланс. Проводити спољну медијску пропаганду ради привлачења иностраних туриста за долазак у БиХ.
- Чувати и рационално користити земљу, воду, гене и ваздух, као драгоцене природне ресурсе домаће атмосфере. Повећати одрживи економски капацитет пољопривредног и шумског земљишта, те стајаћих водених површина и водотока.

Стратегија развоја пољопривреде РС до 2015. године¹² има за циљ да усмјери развој пољопривредног сектора у РС на начин који произилази из одређивања развоја тржишне економије. Циљеви дугорочног аграрног развоја дефинисани су кроз сљедеће одреднице:

---

¹²Стратегија развоја пољопривреде Републике Српске до 2015. године усвојена је на сједници Народне скупштине Републике Српске, одржаној 18.07.2006. године.

- Повећање пољопривредне производње и извоза путем мјера које повећавају ефикасност, профитабилност и конкурентност производње, прераде и маркетинга, рационализација пословања, смањење трошкова и измјена структуре производње.
- Активирање природних и људских потенцијала, кроз осмишљен подстицај малим и средњим предузећима и фармама у сфери агробизниса, повећање запослености, конкурентности и ефикасности агропрерађивача, приватних предузетника, те подстицање укрупњавања и развој комерцијалних газдинстава.
- Повећање обима домаће пољопривредне производње, користећи савремена технолошко-техничка рјешења (посебно високо продуктивни сјеменски, садни и расплодни материјал), те обезбјеђење солидног (адекватног) дохотка произвођачима.
- Повећање производње за извоз препознатљивих производа високог квалитета, смањење увоза пољопривредних производа, а тиме и трговинског дефицита.
- Обезбјеђење адекватног нивоа производње и снабдијевања квалитетном храном по прихватљивим цијенама за потрошаче.
- Одржавање производног потенцијала, заштита околине, подстицање развоја руралних подручја кроз јачање руралних заједница, као битног фактора за смањење сиромаштва, и повећање непољопривредног руралног запошљавања, избалансирана демографска покривености подручја, као важна претпоставка за смањење пражњења руралног простора.
- Оспособљавање Министарства за пољопривреду како би било у стању да одговори свим обавезама које произилазе из конципирања и вођења савремене, тржишно постављене, аграрне политике и развој пољопривреде и прехранбене индустрије.

У БД БиХ припремљена је, такође, *Стратегија развоја пољопривреде, прехране и руралног развоја у БД БиХ за период 2008-2013. године*, као и акциони план за имплементацију исте. У постизању наведених циљева, ресорним министарствима, те Одјељењу за пољопривреду БД БиХ, на располагању је низ инструмента. Подршка унапређењу и повећању пољопривредне производње подразумијева и неопходну буџетску подршку, која се проводи кроз одређене мјере аграрне политике министарстава. То је једини облик из сета мјера аграрне политике који функционише у пуном смислу у БиХ. Међутим, буџет за пољопривреду и рурални развој у ентитетима је и даље низак, те је потребно повећати издвајање средстава из владиних буџета за субвенције у пољопривреди, као и ефикасније кориштење истих. Исто тако, не постоји јасна политика додјеле субвенција које се заснивају на производњи и нису усклађене са врстама мјера пољопривредне политике ЕУ. Стога, најважније је усаглашавање подстицајне политике у пољопривреди на нивоу цијеле земље. То је неопходно из низа разлога, а посебно због хармонизације прописа који ће осигурати да домаћи произвођачи остварују исте или приближно исте подстицаје у пољопривреди на цијелој територији БиХ, уважавајући да она мора бити јединствен економско-тржишни простор.

6.2. Политика подстицаја

6.2.1. Укупна издвајања за пољопривреду и рурални развој – структура по ентитетима

Буџетска подршка пољопривредним произвођачима у Босни и Херцеговини у протеклој години пружала се углавном по устаљеном моделу који је на снази неколико посљедњих година.

Мале измјене су забиљежене у Федерацији БиХ, гдје су уведене мјере подршке које нису биле на снази ранијих година, као и измјена регулаторног оквира за подршку (увођење правилника којима се регулише подршка, и кроз мјере подршке производњама, али и за мјере руралног развоја¹³). Регулисање подршке кроз правилнике свакако представља напредак у односу на раније године, када је подршка регулисана са више правних аката: Закон о новчаним подршкама, Програм, Упуство, Одлуке и сл. У Републици Српској се и даље задржао систем два акта којима је регулисана подршка - Закон о обезбјеђењу и усмјеравању средстава за подстицање пољопривреде и села, те Правилник о условима и начину остваривања новчаних подстицаја. Брчко Дистрикт такође није мијењао правни оквир. Честа измјена правилника (посебно прошле године у ФБиХ) и других аката којим је регулисана подршка у пољопривреди и даље представља проблем, тако да је понекад врло тешко пратити све измјене које се раде.

Укупна издвајања за подршку пољопривреди и руралном развоју у Босни и Херцеговини 2011. године биљеже пад у односу на претходну годину. Пад издвајања за пољопривреду посљедица је буџетске кризе, која је перманентно присутна задњих пар година на подручју БиХ, а ескалирала је у 2011. години. Као и остали трансфери из буџета, ни пољопривреда није поштеђена кризе, тако да је у прошлој години на укупном нивоу забиљежен пад издвајања од 23,5 милиона КМ.

Табела 42. Пољопривредни буџети у БиХ (2008-2011) (у милионима КМ)

	2008	2009	2010	2011
Брчко Дистрикт БиХ	4.646.316	6.055.822,80	5.066.820,9	4.557.774
Федерација БиХ+Кантони	80.068.922	71.126.748,3	79.393.279	74.636.608
Република Српска	80.000.000,0	81.547.605,36	81.186.160,17	62.862.495
Босна и Херцеговина	164.715.238	158.730.176,4	165.646.260	142.056.878

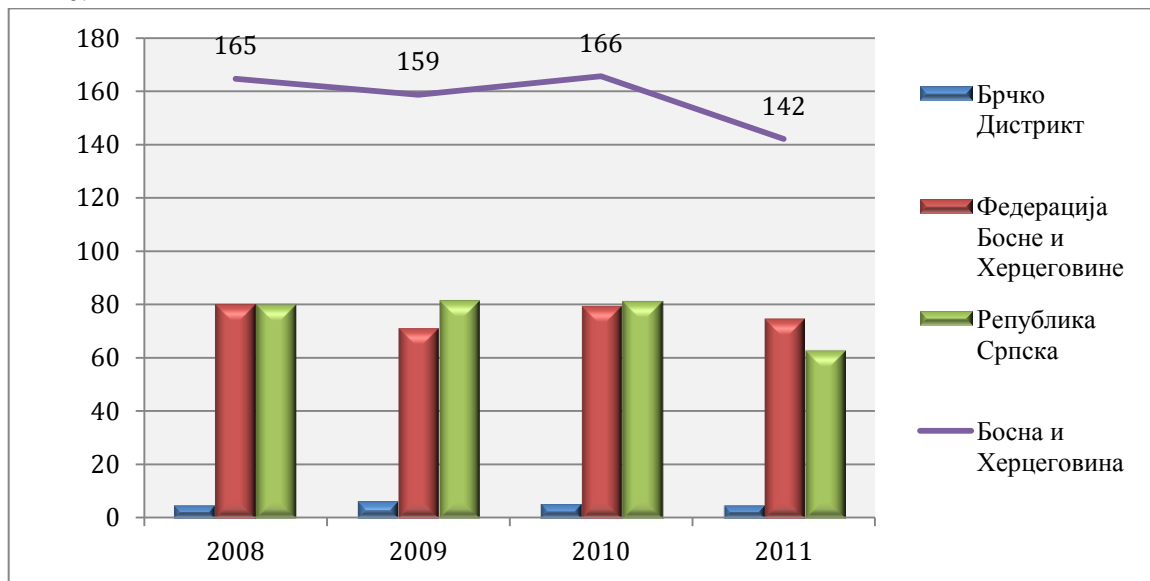
Извор: Министарства пољопривреде: ФБиХ, РС, Кантона ФБиХ и Одјељење за пољопривреду БД БиХ

Укупна издвајања за пољопривреду у 2011. години износила су нешто више од 142 милиона КМ, што представља смањење од око 14,24% у односу на прошлогодишњи буџет. Пад издвајања је забиљежен на свим нивоима (ентитети, кантони, БД), међутим, највећи је, ипак, забиљежен у Републици Српској.

Посматрајући укупну подршку за пољопривреду и рурални развој на нивоу БиХ, видљиво је да у готово истом омјеру учествују оба ентитета (ФБиХ и РС). За разлику од ранијих

¹³ Раније су подстицаји регулисани програмима, те одлукама.

година, када је подршка у РС била нешто виша, ове године је ситуација обрнута, тако да ФБиХ преузима примат у подршци. Најмањи обим подршке у апсолутном износу свакако је са нивоа БД БиХ, што је разумљиво, с обзиром на величину Дистрикта. Релативни показатељи би, с друге стране, дали нешто другачију слику (у смислу поређења степена издвајања са доступном пољопривредном површином), гдје би БД био на првом мјесту. У наставку је дата структура подршке пољопривреди и руралном развоју у БиХ, уз поштовање методолошког приступа разврставања/класификације мјера аграрне и руралне политике.

Графикон 12. Пољопривредни буџети у БиХ за период 2008 – 2011. (у милионима КМ)

Извор: Министарства пољопривреде: ФБиХ, РС, Кантона ФБиХ и Одјељења за пољопривреду БД БиХ

6.2.2. Структура подршке по групама мјера

Структура подршке по групама мјера први је корак у представљању модела АП у Босни и Херцеговини. Мјере подршке су подијељене на пет група: мјере које имају директни утицај на тржиште (мјере подршке тржишту), мјере директне подршке произвођачима, мјере руралне политике, општих услуга у пољопривреди и остало, односно оно што није могло бити алоцирано по горњој класификацији.

Наведена подјела мјера подршке и задржавање истог методолошког приступа омогућује компарацију подршке кроз године (као и компарацију између административних јединица земље, односно компарацију са регионалним и ЕУ политикама), као и правилну интерпретацију, односно евентуалну интервенцију од стране креатора.

У структури подршке прво је приказан збиран преглед по групама мјера за ниво БиХ, затим су представљене исте групе на нивоу административних јединица у држави.

Табела 43. Структура подршке по групама мјера (2008–2011) (у милионима КМ)

	2008	2009	2010	2011
Мјере подршке тржишту	4.433.562,1	2.390.557,7	9.722.886,2	3.889.555,7
Мјере директне подршке производњи	99.370.503	104.973.549	80.409.668	107.156.425
Мјере руралне политике	52.599.462	38.380.399	61.671.616	15.622.326
Опште услуге у пољопривреди	7.828.506	9.514.700	10.833.804	4.957.195
Остало (неалоцирано на др. мјесту) ¹⁴	483.205	3.470.971	3.008.286	10.431.376
Укупно	164.715.238	158.730.176	165.646.260	142.056.878

Извор: МСТЕО БиХ - прорачуни на бази података ентитетских и кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

Посматрајући структуру подршке пољопривреди и руралном развоју у БиХ, евидентно је да и даље највећи обим исте иде кроз мјере директне подршке произвођачима, с обзиром на то да у ову групу мјера спада подршка која се исплаћује у виду премија, затим плаћања која имају карактер регреса, те, на крају, и плаћања по грлу, односно по хектару површине. Набројане мјере су најпопуларније мјере подршке производњи у Босни и Херцеговини. Кроз ову групу мјера у прошлој години је упућено 107,1 милон КМ (односно 75% у релативним износима), што је највиши забиљежени износ у посљедње четири године, посебно када се ради о процентуалном учешћу у укупном буџету. Овакав развој ситуације, у којој укупни износи подршке падају, док расту подршке кроз групу мјера директно намијењеним производњама, сасвим је оправдан, односно, боље речено, сасвим нормалан јер креатори политике код криза увијек иду на мјере које су најпопуларније за пољопривреднике, а то мјере директне подршке сигурно и јесу. С друге стране, и са економског аспекта, овакав потез је оправдан, с обзиром на то да су мјере усмјерене на директну подршку производњи. Висок износ директне подршке у овој години једним дијелом резултат је преноса дуговања из претходне године, а који је исплаћен у 2011. години. Иначе, проблем књижења дуговања у извјештајима са ентитетског нивоа нешто је што се мора хитно ријешити, с обзиром на то да нема јасних дефиниција на који начин се манипулише дуговима¹⁵.

Друга група мјера по висини издвајања су мјере руралног развоја. Иако су издвајања за ову групу мјера у претходне двије године готово достигле издвајања за мјере директне подршке произвођачима, у 2011. години иста биљеже рапидан пад. Прије свега, то је резултат симболичног издвајања за ову групу мјера из буџета за пољопривреду Федерације БиХ, али и пада издвајања у Републици Српској. За разлику од мјера директне подршке, које су „профитирале“ на кризи, мјере РР су биле те на којима се штеђело. Ово није новина, јер управо мјере које нису директно везане за производњу (какав карактер имају мјере РР, посебно мјере општих услуга у пољопривреди) у највећој мјери трпе кризне потезе креатора аграрне политике. Кроз мјере које имају карактер руралне политике у 2011. години издвојено је тек 15,1 милион КМ, односно 11% од укупног буџета. Често помињани (као негативна ствар у расподјели подршке) висок ниво варирања издвајања, када је у питању РР, још једном се показао на примјеру 2011. године.

¹⁴Висок износ неалоцираних средстава резултат је, у највећој мјери, износа дуговања из претходне године.

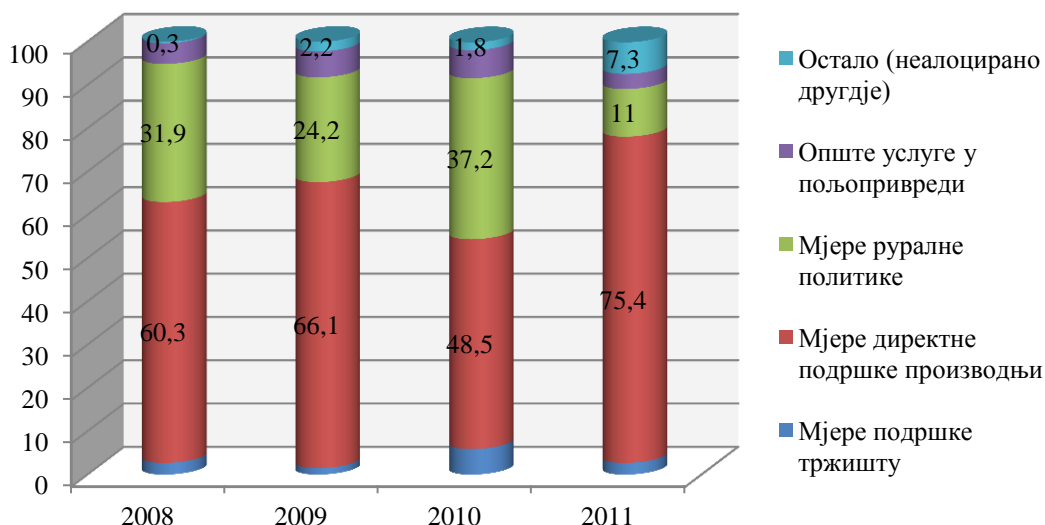
¹⁵Примјер је мијешање дуга и преноса за недовршене производње, збрајање дуга, књижење дуга под „исплаћено за 2009. из буџета 2010.“ и сл.

Ово је посебно проблем због чињенице да се у оквиру мјера руралног развоја издвајају средства за јачање конкурентности пољопривредних газдинстава (оса 1), која наша пољопривреда итекако треба. Варирања подршке по годинама указује и на то да још увијек нема јасног и јаког стартешког одређења за ову врсту подршке. Умјесто тога, код појаве дефицита средстава, међу првим за умањивање подршке су управо мјере руралног развоја.

Трећа група мјера по висини издвајања из пољопривредних буџета у БиХ су опште услуге у пољопривреди. Као и у случају мјера руралног развоја, и мјере општих услуга у пољопривреди у 2011. години биљеже пад подршке.

Иако ову групу мјера чини читав сет изузетно битних мјера, посебно са аспекта очувања здравља људи и животиња (не искључујући ни биљне културе), затим научних истраживања и сл, издвајања за иста су ипак смањена. На име општих услуга у пољопривреди прошле године је издвојено најмање у односу на протекле четири године, тек нешто мање од 5 милиона КМ, што представља 3,5% од укупног пољопривредног буџета.

Графикон 13. Процентуално учешће група мјера у укупном пољопривредном буџету за период 2008- 2011.

Извор: МСТЕО БиХ-прорачуни на бази података ентитетских и кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД БиХ

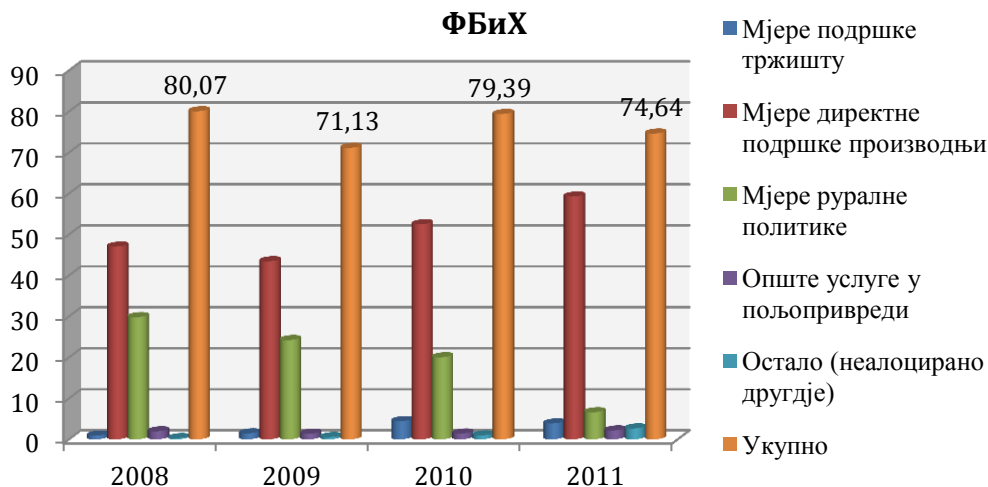
Мјерама подршке тржишту у БиХ се традиционално даје мало значаја. Иако је у претходној 2010. години забилежен значајан напредак у издвајању за ове мјере, у посматраној години је дошло до пада подршке. Док је у 2010. години за ове намјене издвојено 9,77 милиона КМ, чиме се „одлијепило“ од вишегодишњег просјека, односно 5,9 % од укупног буџета, у 2011. години је издвојено тек нешто више од 3,8 милиона КМ, односно 2,7% од укупног буџета. Треба нагласити да ни издвајање из 2010. године нису у потпуности тачна, с обзиром да се средства за тржишне интервенције са нивоа РС-а збрајају са другим видовима подршке (ванредне потребе). Поред нашег инсистирања на раздвајању ове двије

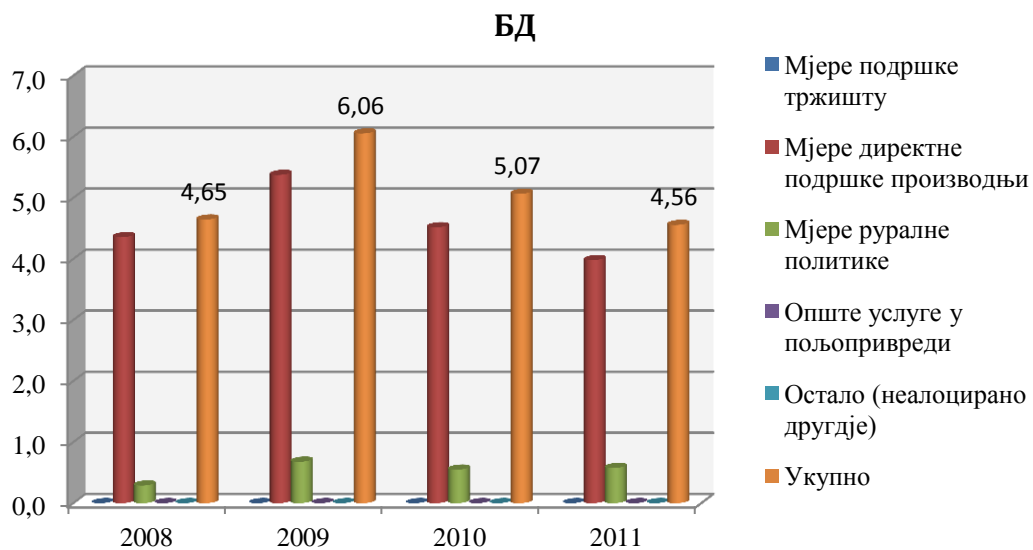
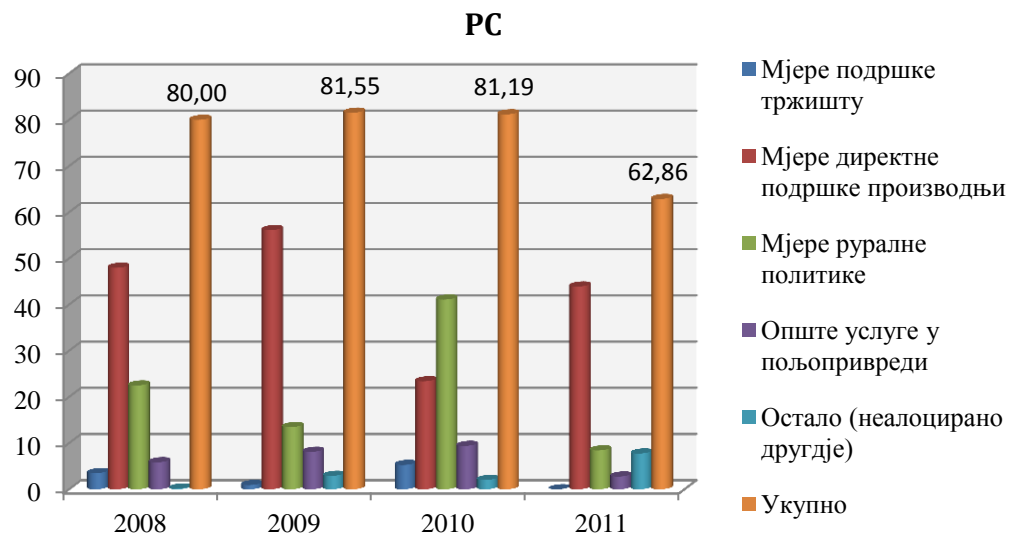
категорије подршке (раздвајање података о реализованој подршци по линијама) до сада нисмо наишли на разумијевања, тако да, вјероватно, постоје одређена одступања у подацима.

Посљедњу групу мјера чине неалоцирана средства или остало. У овој групи су сврстане све мјере које према претходној класификацији нису могле бити саставни дио било које друге мјере.

Највећи обим средстава у осталим плаћањима припада дугу који није структурисан да би се могао подијелити према мјерама за које је учињен, затим су ту још и резерве, те плаћања која је немогуће разврстати по линијама подршке. За разлику од прве двије посматране године, кад је износ неалоцираних средстава био низак, у посљедње двије године исти има тренд раста. Посебно је карактеристична задња, 2011. година, када се биљежи износ од 10 милиона КМ, односно 7,3% од укупног буџета. Ово је уједно и јасан показатељ неликвидности пољопривредних буџета у задње двије године, с обзиром на то да у структури неалоцираних средстава у највећем обиму учествује дуг.

С циљем компаративног приказа структуре подршке између нивоа административних јединица, у наставку је дат графички приказ структуре подршке по главним групама мјера на нивоу административних јединица (ентитета и БД) у БиХ.

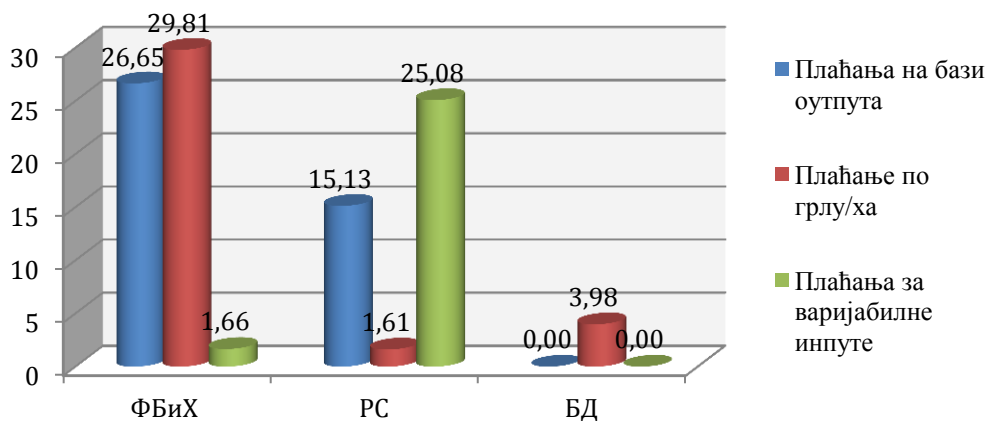
Графикон 14, 15, 16. Структура подршке по административним јединицама БиХ за период 2008-2011.

(у милионима КМ)

Извор: МСТЕО БиХ - прорачуни на бази података ентитетских и кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД БиХ

6.2.3. Поређење између ентитета и Брчко Дистрикта по мјерама

Хармонизација мјера подршке представља један од великих проблема кад је ријеч о пољопривредној политици у Босни и Херцеговини. Неусклађен систем подршке између ентитета и Брчко Дистрикта један је од разлога што се БиХ пољопривреда не опоравља жељеном брзином. Неусклађености се биљеже како према врстама мјера подршке, тако и према критеријумима имплементације, односно висини подршке по јединици мјере. Примјер дисхармоније у подршци између административних јединица земље и упоређивање подршке производњама за 2011. годину приказани су Графиконом 17.

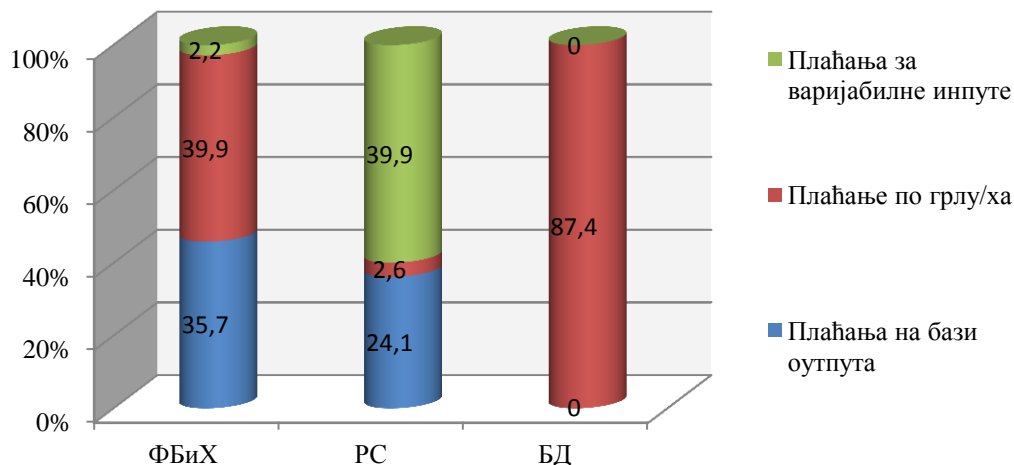

Графикон 17. Поређење мјера подршке производњи између ентитета и БД БиХ за 2011. (у 000 КМ)

Извор: МВТЕО БиХ-прорачуни на бази података ентитетских и кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД БиХ

Поређење указује да је у БиХ и даље присутна врло висока разлика у подршци произвођачима, како према мјерама преко којих се иста упућује, тако и према вриједностима по јединици мјере, односно према критеријумима имплементације. Док су у ФБиХ двије главне мјере подршке подршка на бази аутпута и плаћања по грлу/ха, које имају и готово идентичне вриједности, у РС ситуација је доста другачија. Највећи обим подршке произвођачи добијају кроз плаћања за варијабилне инпуте /регресе/ за дизел гориво и вјештачко ђубриво, док су плаћања на бази аутпута (углавном премије за млијеко) на другом мјесту. Ситуација у РС је другачија од претходне године, када су плаћања на бази аутпута и регреси за инпуте били готово изједначени по износима. С друге стране, регреси за варијабилне инпуте, у типу дизел горива и минералних ђубрива, нису уопште забиљежени као мјера у Брчко Дистрикту, док у Федерацији БиХ биљежимо одређене износе, који су дати прије свега са кантоналних нивоа (Федерални пољопривредни буџет нема ову мјеру на снази). Брчко Дистрикт подршку производњи углавном пружа кроз плаћања по грлу (за анималну производњу), односно кроз плаћања по хектару за биљну производњу. Друге двије мјере намијењене подршци производње у ентитетима (плаћања на бази аутпута и регреси) нису присутне као мјера у БД. Ако на све ово додамо чињеницу да у ентитетима и БД чак и у оквиру исте мјере износи по јединици нису исти, као и критерији за добијање подршке, онда је јасно о колико се неусклађеној политици ради. Иста или

слична ситуација је и по питању других мјера (посебно мјера које се подводе под категорију руралних мјера).

Графикон 18. Поређење мјера подршке производњи између ентитета и БД БиХ за 2011. (у%)
 Извор: МСТЕО БиХ-прорачуни на бази података ентитетских и кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД БиХ

Нехармонизована политика подршке међу ентитетима и БД БиХ проблем је и за саму конкурентску позицију домаћих произвођача, с обзиром да се оваквим приступом и средства која се издвајају за подршку пољопривреди дисперзују умањујући њихов ефекат. С друге стране, овај проблем се рефлектује и на учлањење у међународне организације, прије свега WTO и ЕУ. Када је ријеч о WTO, јасно је да ће БиХ са даном чланства у овој свјетској организацији преузети одређене обавезе у смислу праћења домаће подршке (у једном дијелу и смањења или реструктурирања). Наведену активности у БиХ није могуће ефективно реализовати без сарадње ентитета и државног нивоа.

Када је ријеч о ЕУ, односно о хармонизацији домаће политике са CAP ЕУ, ни овај процес није могуће почети без претходно постигнуте унутрашње/интерне хармонизације. Чињенице да се више од половине легислативе ЕУ односи на пољопривреду, да је око 40% буџета ЕУ намијењено пољопривреди, да је подршка пољопривреди одвојена од производње, те да се за овакав систем подршке морају креирати специјални системи имплементације политике говоре у прилог компликованости процеса хармонизација. На сложеност и дуготрајност процеса реформе политике подршке најбоље указују искуства приступа Хрватске, односно реформе политике подршке које је Хрватска предузимала задњих неколико година. Стога, у БиХ се у наредном периоду морају предузети значајнији кораци на овом пољу, како би се што прије започео процес хармонизације. Уред за хармонизацију и координацију система плаћања¹⁶ у БиХ, у чијој је надлежности већина

¹⁶ Уред за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди и руралном развоју формиран је Одлуком Вијећа министара из 2009. године, као управа у саставу МВТЕО. Међутим, тек је крајем 2011. године именован в.д директора Уреда, док је за 2012. годину планиран и буџет, односно запошљавање одређеног броја људи у Уреду.

ових послова, постао је оперативан, те је реално очекивати да се у наредној години десе одређени позитивни помаци по питању хармонизације домаће политике у првој фази, а затим и хармонизације по другим основама.

Проблеми који се могу јавити у процесима хармонизације и даљег развоја модела подршке пољопривреди у БиХ су: неадекватан механизам прикупљања и достављања података са нивоа ентитета, кантона, општина; проблем неадекватних класификација података; проблем са дуговима и књижењима дуговања; нејасно и збирно представљање појединих линија подршке (посебно у случају РС-а), па и збрајање појединих мјера које методолошки нису спојиве (тржишне интервенције и друге ванредне потребе, заштита здравља животиња и сл.). Непостојање увезаног система доставе података о подршци негативно ће се одразити и у случају чланства у WTO, гдје ћемо бити обавезни да достављамо тачне и методолошки класификоване податке са свих нивоа у одређеном моменту (који су сљедљиви, односно за које се мора обезбиједити да су провјерљиви на тражење).

6.2.4. Структура подршке по производима/производњама

Поред приказаног апсолутног износа подршке и њене структуре, како по групама мјера, тако и дистрибуције по административним јединицама земље, дат је и приказ трансфера према производу/групама производа¹⁷, односно веза између трансфера и производа/група производа за које се ти трансфери вежу. Оваква подјела подршке значајна је са више аспеката, а првенствено због оцјена колико модел подршке пољопривреди у БиХ у ствари има утицаја на трговинске токове.

Према класификацији међународних трговинских организација или организација које се баве праћењем и анализом аграрних политика, мјере аграрне политике које се директно везују за одређени специфични производ (*производња истог је услов за добијање подршке*) су штетније за трговину, односно имају више утицаја на искривљење трговине тим производом.

Мјере које се везују за групе производа које су намијењене за све производе имају мањи штетни утицај на трговину пољопривредним производима. С друге стране, оваква подјела омогућава увид „подјеле“ трансфера према производима и оцјене колико политика успијева у подршци циљаним, стратешким производњама.

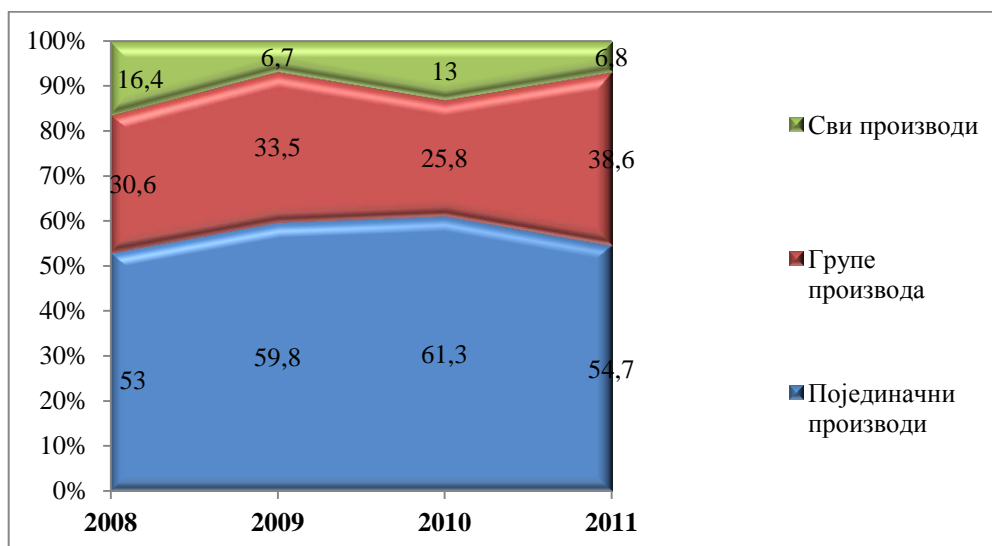
Табела 44: Структура трансфера по производима/групама производа

	2008	2009	2010	2011
Појединачни производи	70.899.977,97	78.853.831,82	69.408.888,15	64.541.917,77
Групе производа	40.928.010,05	44.209.824,22	29.194.043,32	45.527.119,36
Сви производи	21.959.340,36	8.901.383,63	14.688.242,98	7.998.315,57
Сума трансфера за производе/производње	133.787.328	131.965.040	113.291.174	118.067.353
Укупна подршка	164.715.238,1	158.730.176,4	165.646.260,3	142.056.877,7

Извор: МСТЕО БиХ-прорачуни на бази података ентитетских и кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД БиХ

¹⁷ У суми трансфера која је овдје приказана учествују цјелукупна група мјера директне подршке произвођачима (са подмјерама: плаћања на бази аупута, плаћања по грлу/ха, регреси за инпуте, компензаторна плаћања), те инвестициона улагања из групе мјера РР.

У 2011. години трансфери за појединачне производе биљеже одређени пад, али и даље остају изнад најнижег нивоа (54,7%). Највећи обим подршке у БиХ се везује за појединачне производе, са распоном од 53%¹⁸ у 2008. години, када су били и најнижи, до 61,3% у 2010. години, када биљеже свој највећи износ.

Извор: МСТЕО БиХ-прорачуни на бази података ентитетских и кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД БиХ

Када је ријеч о самим производима који учествују у трансферима за појединачне производе, свакако најзначајније мјесто заузима млијеко са 35,11% , што је више од половине средстава намијењених појединачним производима. Од осталих појединачних производа који партиципирају у трансферима значајна је подршка за говеђе и свињско месо, затим пилетину, и на крају мед. У трансферима за групе производа у највећој мјери учествује група „биљна производња уопштено“¹⁹, на коју отпада 13,48%. Овако велики износ је у највећој мјери резултат регреса за варијабилне инпуте, који се пружају као подршка пољопривредницима у РС. На другом и трећем мјесту су трансфери за групе воћа и поврћа (воће просјек 7,5%, поврће 3,11%).

Табела 45: Дистрибуција подршке по производима

	2008	2009	2010	2011
Млијеко (кравље)	42.318.618,29	50.040.271,52	42.220.569,20	39.681.001,89
Млијеко (овчије и козије)	65.088,68	144.403,15	211.588,65	352.937,80
Говеђе месо	6.177.660,00	4.338.158,01	6.802.841,63	5.139.670,00
Свињско месо	3.261.330,00	4.939.180,79	4.971.594,00	3.804.442,00
Овчије месо	108.000,00	2.350.048,00	503.019,67	958.916,00

¹⁸ Од укупних трансфера који су намијењени производима/групама производа/за све производе.

¹⁹ Није било могуће дефинисати другачију групу, зато што су регреси за варијабилне инпуте у РС практично намијењени цјелокупној биљној производњи.

Пилеће месо	1.312.753,55	1.908.323,69	2.037.791,07	1.497.253,56
Јаја	1.112.645,10	709.588,99	837.603,27	439.753,80
Мед	2.755.341,30	2.826.835,80	3.190.197,30	3.236.814,40
Риба	1.247.755,37	1.314.197,96	998.060,03	424.515,45
Ђурчићи	28.265,00	49.625,00	10.299,00	1.269,00
Коњи	-	12.800,00	27.600,00	84.950,00
Пшеница	2.780.131,51	2.853.716,24	2.277.122,97	1.964.186,28
Кукуруз	3.281.499,74	1.209.258,79	1.840.650,86	2.679.262,84
Јечам	112.059,00	25.000,00	15.000,00	25.362,50
Дуван	4.513.549,15	3.906.067,45	1.034.472,15	2.213.874,35
Кромпир	1.307.683,38	1.526.625,21	1.507.413,42	1.029.153,40
Соја	224.491,40	303.335,90	332.286,93	331.676,00
Грожђе	13.284,00	160.319,72	88.617,80	125.338,50
Гљиве	33.764,00	33.440,00	-	30.200,00
ЉиА биље ²⁰	246.058,50	202.635,60	502.160,20	521.340,00
Групе производа				
Поврће	3.105.560,33	3.663.298,33	3.641.317,97	4.867.814,12
Воће	10.239.710,31	10.709.183,07	10.052.242,31	6.303.205,93
Житарице	452.132,80	263.310,47	118.220,28	380.162,81
Крмно и индустријско биље	823.569,65	506.229,80	1.091.800,78	1.120.738,68
Биљна производња - све	19.242.958,89	20.495.125,58	752.609,93	27.541.874,36
Млијeko и месо - говеда	4.858.775,07	7.208.129,97	9.210.762,05	1.426.938,46
Млијeko месо овце/козе	2.205.303,00	1.364.547,00	4.327.090,00	3.886.385,00
Сви производи				
Сви производи	21.959.340,36	8.901.383,63	14.688.242,98	7.998.315,57
Укупно	133.787.328,38	131.965.039,67	113.291.174,45	118.067.352,70

Извор: МСТЕО БиХ-прорачуни бази података ентитетских и кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД БиХ

Трансфери за све производе биљеже знатан пад од базне 2008. године (од 16,4% у 2008. години до 6,7% у 2011. години).

Ово је, прије свега, резултат смањених активности суфинансирања камата за кредите у пољопривреди од стране креатора политике (с обзиром на то да у великој мјери управо ова мјера учествује у овим трансферима), али и генерално смањених активности на мјерама које су, у принципу, намијење свим пољопривредним производима.

На крају се, као закључак овог дијела, може рећи да према расподјели трансфера који су приказани модел аграрне политике у БиХ показује одлике застарјелих рјешења подршке.

²⁰ ЉиА биље – лековито и ароматско биље

Наиме, високо (чак и превисоко) учешће појединачних трансфера у укупној маси директне подршке пољопривреди није уобичајено у модерним политикама, гдје се већина трансфера упућује или за групе производа или за све производе (посебно у САР ЕУ, према којој се морамо равнати). Оваква расподјела је додатан проблем и са аспекта WTO чланства, с обзиром на то да подршка по појединим производима не смије прелазити 5% или 10% од вриједности производње датог производа²¹. Како би се превазишли могући проблеми са наведеним асоцијацијама или заједницама, неопходно би било повести више рачуна о расподјели трансфера подршке.

6.3. Остала подршка пољопривредним произвођачима и прерађивачима

6.3.1. Предлог мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији

Током 2011. године настављено је са процедуром информисања Савјета министара БиХ, те надлежне Комисије Парламентарне скупштине БиХ о предузетим активностима на реализацији Предлога мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији БиХ. На 5. сједници Комисије за спољну трговину и царине Представничког дома БиХ, одржаној 24.08.2011. године, размотрен је и усвојен шестомјесечни извјештај о реализацији мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији Босне и Херцеговине.

Такође, на 8. сједници Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ, одржаној 25.08.2011. године, те 5. сједници Дома народа Парламентарне скупштине БиХ, одржаној 14.09.2011. године, размотрен је и усвојен шестомјесечни извјештај о реализацији мјера. Након доношења шестомјесечног извјештаја, те у складу са кратким роком информисања надлежних тијела о предузетим активностима, Министарство спољне трговине и економских односа, у сарадњи са другим надлежним институцијама, израдило је Годишњи извјештај о реализацији усвојених мјера²², који је, 29.04.2010. године, упућен Савјету министара БиХ на разматрање и усвајање. Савјет министара Босне и Херцеговине је на 154. сједници, одржаној 29.06.2011. године, размотрио и усвојио Годишњи извјештај о реализацији мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији Босне и Херцеговине, уз закључак којим се задужује Министарство спољне трговине и економских односа да наведени документ достави Комисији за спољну трговину и царине Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Годишњи извјештај је дана 29.08.2011. године достављен Комисији за спољну трговину и царине Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ.

Представнички дом Парламентарне скупштине БиХ је на 12. сједници, одржаној 27.октобра 2011.године, након усаглашавања у Колегију Дома као комисији, усвојио закључак из Мишљења Комисије за спољну трговину и царине о Извјештају из области пољопривреде за Босну и Херцеговину за 2010. годину, разматраном на 10. сједници, одржаној 22.09.2011.

---

²¹ У зависности од *deminimis* прага

²² Годишњи извјештај о реализацији усвојених мјера је упућен 29.04.2010. године Савјету министра на разматрање и усвајање, али док нови сазив Савјета министра није формиран наведени Извјештај није разматран, нити усвојен.

године: “Предлаже се да Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, осим редовних извјештаја, ургентно информише Комисију за спољну трговину и царине у вези с проблемима до којих долази приликом реализације циљева наведених у Мапи пута и реализације мјера Годишњег извјештаја за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији БиХ, ради хитне реакције с циљем њиховог отклањања“.

Дана 29.12.2011. године Савјету министара БиХ на разматрање и усвајање достављен је и трећи извјештај о реализацији мјера. Овим Извјештајем пружа се преглед донесене легислативе БиХ и/или измјене постојеће у предвиђеном временском периоду, њихова имплементација, с назнаком значајних проблема у њиховом провођењу, те приказ активности свих надлежних институција у јачању услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији Босне и Херцеговине.

6.3.2. Мапа пута са циљем стварања услова за извоз производа анималног и биљног поријекла

Према Плану и програму рада Министарства спољне трговине и економских односа БиХ, од стране СППШРР израђена су два Извјештаја о реализацији Мапе пута са циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла. Извјештаји су упућени Савјету министара БиХ на разматрање и усвајање. Први Извјештај о реализацији Мапе пута је разматран и усвојен на 150. сједници Савјета министара Босне и Херцеговине, одржаној 11. 05. 2011. године. Министарство спољне трговине и економских односа је предложило Савјету министара Босне и Херцеговине да прихвати достављени Извјештај, са закључком да активности у предметном документу представљају приоритет у реализацији задатака надлежних институција у мрежи хране. Министарство спољне трговине и економских односа БиХ је, након вишемјесечног прикупљања информација од релевантних институција у мрежи хране, израдило II Извјештај о реализацији активности Мапе пута са циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла, који је разматран и усвојен на 165. сједници Савјета министара, дана 26.10.2011. године,.

С циљем провођења активности, усвојен је Закључак за хитну реализацију активности из предметног Извјештаја, превасходно Активности 1. и 4. из *Мапе пута са циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла*, како би се могло кренути у реализацију осталих активности које треба да представљају приоритет у реализовању задатака надлежних институција у мрежи хране. Институције задужене за реализацију ових активности нису се придржавале рока имплементације истих, као ни достављања благовремених и потпуних извјештаја Министарству спољне трговине и економских односа БиХ, те је уз ове извјештаје урађен је и табеларни приказ - *Анализа реализованих активности Мапе пута*. У току 2011. године предложено је да се, у циљу реализације и рјешавања застоја у имплементацији Мапе пута формира интеринституционално тијело - *Технички тим за реализацију и рјешавање застоја приликом имплементације Мапе пута*, који би био састављен од високо ранжираних службеника из свих институција укључених у реализацију овог документа. Рад овог Тима резултирао би доношењем и реализацијом закључака са састанка.

Успостављена је ефикасна координација кориштења подршке унутар пројеката међународне заједнице у области безбједности хране који се имплементирају у БиХ, што

резултира редовним састанцима представника пројеката и Агенције за безбједност хране БиХ, Канцеларије за ветеринарство БиХ, Управе БиХ за заштиту здравља биља, у координацији са представницима МСТЕО БиХ, током читаве године. Путем едукације и кореспонденције са БХЕПА-ВТК БиХ проводе се активности које ће водити константном јачању институција за подршку произвођачима. Именовани су чланови испред МСТЕО БиХ, Агенције за безбједност хране БиХ, Канцеларије за ветеринарство БиХ и Управе БиХ за заштиту здравља биља, који врше сталну кореспонденцију и одржавање састанака са представницима мљекарског сектора, те учествују у рјешавању постојећих проблема.

МСТЕО БиХ је, на захтјев Удружења мљекара БиХ, у сарадњи са пројектом „Развој законодавне инфраструктуре за сигурност и квалитет хране“, који финансира шведска развојна агенција СИДА, организовао радионицу на тему *Захтјеви за извоз млијека и млијечних производа у земље ЕУ*, која је одржана 12.05.2011. године у Сарајеву. У склопу активности које су проведене у оквиру пројекта „Развој законодавне инфраструктуре за сигурност и квалитет хране“ реализована је и посјета мљекарама (7 мљекара) у периоду од 15-20.05.2011. године.

У току 2011. године настављене су активности подршке развоју лабораторијских метода, с циљем акредитовања. Канцеларија за ветеринарство БиХ је учествовала у организацији међународно признатог међулабораторијског упоредног испитивања *ring/proficiency*, као и упоредног испитивања између овлаштених ветеринарских лабораторија. Додатно, одржан је и консултативни састанак са представницима Института за акредитовање БиХ, гдје су размијењене информације о процедурама акредитације. С циљем потписивања MLA споразума са европском кооперацијом за акредитацију (ЕА), експертски тим ЕА је у периоду од 30.05. до 02.06.2011. године обавио предоцјењивање ВАТА-е. У извјештају о оцјењивању експертски тим је констатовао да постоји свеукупно повјерење у општу способност ВАТА-е и препоручио да се ВАТА може пријавити за пуно оцјењивање од стране ЕА, с циљем потписивања MLA у подручјима:

- *Испитне лабораторије према ISO/IEC 17025,*
- *Калибрационе лабораторије према ISO/IEC 17025,*
- *Инспекцијска тијела према ISO/IEC 17020.*

Пуно оцјењивање ВАТА-е би требало услиједити током 2012. године. Успјешно завршеним пуним оцјењивањем и потписивањем MLA споразума у наведеним подручјима ВАТА ће дати пуни допринос слободном протоку бх. производа на инострано тржиште. Додатно, проведене су активности за јачање инспекцијских служби, као и успостављање система регистара у мрежи безбједности хране. У организацији КзВ БиХ, у јуну 2011. Године одржан је тренинг за инспекторе који обављају узорковање и провођење плана праћења резидуа.

Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, у сарадњи са UNDP (United Nations Development Programme), организовало је округли сто на тему „Реализација Мапе пута са циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла“, који се одржао 14.12.2011. године, као и радионицу на тему „Извоз робе животињског поријекла у ЕУ и искуства у развоју система безбједности хране у региону“, одржану 15.12.2011. године. На овим догађајима разматрана су питања везана за реализацију Мапе пута,

приликом чега су извршиоци задужени за провођење активности радили на конкретним корацима потребним за имплементацију, као и приоритетним активностима неопходним за извоз производа анималног поријекла у ЕУ. Размијенила су се искуства са сусједним земљама у вези са начином успостављања система безбједности хране, те подстицајима и препорукама у добијању извозних дозвола за ЕУ тржишта

7. Политике у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја

7.1. Имплементација Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ

С циљем имплементације Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ („Сл. гласник БиХ“, 50/08), развоја и осигурања ефикасног усклађивања, координације, примјене и мониторинга стратегија и акционих планова у БиХ у сектору пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја, пружања смјерница за прилагођавање мјера које ће бити усклађене с резултатима анализа, координисања примјене свих инструмената политике и мјера, чиме се осигурава да су оне усклађене са стратегијама сектора БиХ и релевантним међународним споразумима, и успостављања и осигурања усклађености и координације програма, закона и других прописа, те мјера у сектору потребних за преговоре и испуњавање преузетих међународних обавеза, укључујући испуњавање свих услова које се односе на европске интеграције на свим нивоима власти, у 2011. години настављена је имплементација активности започетих у претходном периоду.

7.1.1. Пољопривредни информациони систем

Пољопривредни информациони систем је систем информационе технологије који управља информацијама које се односе на пољопривредне податке. Главне поткомпоненте пољопривредног информационог система укључују:

- Регистар пољопривредних газдинстава и регистар клијената,
- Систем идентификације земљишних парцела (LPIS),
- Систем идентификације и регистрације животиња,
- Интегрисан систем административне контроле (IACS),
- Фито-регистар,
- Попис пољопривреде,
- Мрежу рачуноводствених података на фарми (FADN),
- GIS оквир за подручје истраживања на бази узорка,
- Информациони систем о пољопривредним тржишним цијенама.

Регистар пољопривредних газдинстава и Регистар клијената

Једна од активности која се у току 2011. године проводила с циљем успостављања Регистра пољопривредних газдинстава и Регистра клијената БиХ (РПГ и РК БиХ) односила се на усклађивање преднацрта Одлуке о Регистру пољопривредних газдинстава и Регистру клијената у БиХ са Законом о пољопривреди, исхрани, шумарству и руралном развоју БиХ. С циљем реализације наведне активности, Радна група за хармонизацију регистрације пољопривредних газдинстава и регистрације клијената у БиХ одржала је неколико радних

састанака, а преднацрт Одлуке је упућен на мишљење ентитетским министарствима и Одјељењу за пољопривреду БД БиХ.

Позитивно мишљење на преднацрт Одлуке доставило је Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства ФБиХ и Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко Дистрикта. С обзиром на то да се чека мишљење Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде РС (МПШВ РС) на преднацрт одлуке, иста ће по реализацији наведене активнаоти бити достављена на усвајање Савјету министра БиХ.

Наставак регистрације пољопривредних газдинстава и клијената у 2011. години у ФБиХ резултирао је са покретањем продукције у свих 79 општина. До 31.12.2011. године је у систем РПГ и РК уписано 37.578 пољопривредних газдинстава и клијената. Од укупног броја уписаних, 36.512 су пољопривредна газдинства (35.728 породичних пољопривредних газдинстава (ППГ) и 784 правних субјеката) и 1.066 клијената (461 физичка лица, а 605 правни субјекти). Теренски мониторинг се проводи континуирано.

У току извјештајног периода урађена је реконструкција сервер собе у Министарству спољне трговине и економских односа БиХ. Програмерска кућа која је одабрана да изради софтвер за РПГ и РК у БиХ, према уговору, израдила је и систем репликације података са ентитетских сервера на ниво државе. Потпуно функционална репликација је успостављена између сервера у Министарству пољопривреде, водопривреде и шумарства ФБиХ и Министарства спољне трговине и економских односа БиХ. Репликација неких трансакцијских података (нпр. подаци о фармама и подаци о кориштењима) се одвија два пута у току дана, неких свако два сата (нпр. скенирани документи), а контролних података свако 3 минуте.

У Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде РС (МПШВ РС) покренута је и реализована набавка хардверске опреме за потребе тестирања и продукције, према техничкој спецификацији. У административном центру Владе РС је инсталирана серверска опрема у складу са ИТ стандардима, са нагласком да недостаје још комуникационе опреме. Извршена је испорука хардверске опреме и инсталација исте у свим пословницама АПИФ-а, које су, према уговору са МПШВ РС, задужене за унос података у РПГ и РК на подручју РС. За потребе пилот тестирања новог софтвера извршена је обука у Управи АПИФ-а а.д. Бања Лука, гдје су обуку похађали службеници Управе и пословница Бања Лука, Градишка, Лакташи и Мркоњић Град. Почетак пилот фазе није дефинисан, пошто представници РС сматрају да им још увијек није испоручена продукцијска верзија софтвера. Ниједна пословница АПИФ-а још увијек није повезана са сервером у МПШВ РС, нити је иједан РС из министарства повезан са овим сервером. Тренутно је у току тендер за набавку провајдера за успоставу VPN мреже на подручју РС, а сервер у МПШВ РС је тренутно укључен само на ел. Мрежу, и изван је било каквих комуникација. Конфигурација VPN конекција између сервера ентитета РС са сервером МСТЕО БиХ није урађена, док Агенција за информационо друштво РС и Генерални секретаријат Владе РС не дају коначно мишљење са прихватљивом структуром ИТ система и размјене података и остаје нејасно да ли ће бити икакве репликације података према МСТЕО БиХ. Иако је програмерска кућа завршила израду система репликације података, тек по достављању мишљења са прихватљивом структуром ИТ система и размјене података Агенције за

информационо друштво РС и Генералног секретаријата Владе РС, МПШВРС ће се изјаснити о репликацији податка на државни сервер у МСТЕО.

Брчко Дистрикт није обухваћен уговором за софтвер РПГ и РК у БиХ, али је сталним настојањима Министарства спољне трговине и економских односа БиХ у току 2011. године од стране програмерске куће израђена и инстанца за Брчко Дистрикт и постављена репликација за исто. У току 2012. године очекује се почетак регистрације пољопривредних газдинстава и клијената у Брчко Дистрикту, према заједничком систему регистрације.

Закључно са 31.12.2011. године на територији БД БиХ, према старом систему, регистровано је укупно 2349 пољопривредних газдинстава.

Систем идентификације земљишних парцела

Систем идентификације земљишних парцела је GIS систем који одређује локацију и омогућава физичко мјерење земљишних парцела, као и одржавање јединствене серије ознака за земљишне парцеле. LPIS евидентира типове система производње, кориштена подручја и осигурава основу за процјену ризика који је повезан са плаћањима. Један од циљева LPIS-а је да спријечи дупла плаћања за исту парцелу. С циљем даљег јачања пољопривредног информацијског система, које је започето активностима у оквиру Пројекта Пољопривреда и рурални развој и БиХ АИС-а, у оквиру процеса IPA програмирања за 2009. годину, МСТЕО БиХ је кандидовало пројекат „Подршка за развој Пољопривредног тржишног информацијског система и Система идентификације земљишних парцела“, у оквиру којег ће се развити и тестирати методолошки приступ за LPIS систем. У јуну 2011. године проведена је евалуација тендера за одабир компаније за припрему пројектног задатка и техничких спецификација за опрему. Пројектни задатак и техничке спецификације припремљене су у сарадњи представника одабране компаније, ентитетских министарстава пољопривреде, Одјељења за пољопривреду БД и МСТЕО БиХ. Брза реализација припремних активности у вези са почетком новог пројекта (која се очекује у 2012. години) и имплементација истог допринијеле би осигурању континуитета и постизању резултата и коначних циљева претходних, и планираног пројекта.

Систем идентификације и регистрације животиња

У току 2010. године консултантска кућа из Њемачке анализирала је постојеће системе регистрације, те припремила три извјештаја са препорукама везаним за Регистар идентификације животиња у БиХ. Поменути извјештаји су усвојени у току 2011. године и на основу њих је направљен функционални захтјев за софтвером. У оквиру пројекта Пољопривреда и рурални развој (ARDP) предвиђена је набавка софтвера за идентификацију и регистрацију животиња. У складу са напријед наведеним, одабрана је фирма која ће израдити нови софтвер за Регистар идентификације и регистрације животиња, којим ће бити омогућена регистрација и праћење кретања, поред говеда, и осталих домаћих животиња. Функционалним захтјевом је дефинисано да се оствари комуникација између Регистра животиња и РПГ и РК.

Фито-регистар

Вијеће министара БиХ је, на предлог Управе БиХ за заштиту здравља биља, донијело Правилник о фитосанитарном регистру. У оквиру пројекта WB „Пољопривреда и рурални развој“ предвиђена је набавка софтвера за Фито-регистар. У складу са напријед наведеним, проведена је процедура и одабрана фирма која ће израдити софтвер за Фито-регистар. Функционалним захтјевом је дефинисано да се оствари комуникација између Фито-регистра и Регистра пољопривредних газдинстава и клијената.

Попис пољопривреде

У току 2011. године главне активности на побољшању статистике пољопривреде, шумарства и рибарства, које проводе Агенција за статистику БиХ, Федерални завод за статистику и Завод за статистику РС, биле су везане за припреме за Попис пољопривреде у оквиру IPA 2007 пројекта БиХ АИС-а. У склопу IPA 2008 пројекта регионалне статистичке сарадње, уз техничку помоћ експерата Eurostat-а, финализован је образац за Попис пољопривреде, дефинисана су правила за будућу трансмисију података Eurostat-у (EUROFARM база података), те извршена калкулација стандардних аутпута 2007 (SO) биљне и сточне производње, која представља просјек SO 2005-2009. Сет питања из пољопривреде, са праговима, дизајниран је и укључен у упитник Пописа становништва с циљем добијања цјелокупне листе пољопривредних газдинстава у БиХ. Добијена листа (Адресар) ће се користити за будући Попис пољопривреде. Након доношења Закона о попису становништва, домаћинства и станова у БиХ 2013. године, створиће се услови за доношење Закона о попису пољопривреде у БиХ и провођење истог, најкасније годину дана након провођења Пописа становништва (април 2014. године). Доношење Одлуке о формирању интерресорне радне групе и доношење Закона о попису пољопривреде у БиХ очекује се у 2012. години, или почетком 2013. године. Процијењено је да је за Попис пољопривреде у БиХ потребно око 12 милиона КМ.

Мрежа рачуноводствених података фарми

У оквиру БиХ АИС пројекта покренуте су активности на успостављању Система праћења економског учинка фарми (FADN-а). Током 2011. године наставиле су се активности на прикупљању података за постојећих 120 фарми, реализовани су мотивацијски састанци и супервизијске посјете, припремљена Access апликација за унос података, проведене су обуке (за пописиваче и супервизоре) о уносу података, извршене су анализе података и припремљени извјештаји према типовима производње. Прикупљање података за прву годину истраживања завршено је 30. јуна 2011. године. Додатно, у сарадњи експерата БиХ АИС пројекта, представника ентитетских министарстава пољопривреде, МСТЕО БиХ и статистичких институција, припремљена је Стратегија будућег развоја и успостављања FADN у БиХ. Све наведене активности, реализоване у оквиру БиХ АИС пројекта, створиле су добру основу за наставак активности и одрживост FADN система, који се реализује у оквиру пројекта ARDP. У оквиру ARDP пројекта, узорак за 2011. годину проширен је за 64 нове фарме (184 фарме у узорку) и ангажоване су три особе, по једна у сваком министарству, у функцији FADN координатора .

GIS оквир за подручје истраживања на бази узорка

У сарадњи са IPA пројектом БиХ АИС, припремљен је Предлог пројекта за наставак активности на успостављању Система просторног одабира узорака и прикупљања података за потребе пољопривредне статистике (GIS AFSS) на нивоу БиХ, који ће се финансирати средствима WB, кроз пројекат ARDP. GIS AFSS-ом осигураће се основни статистички подаци за БиХ који се односе на укупну површину пољопривредног земљишта, те укупну производњу главних усјева и приноса.

Због брзине прикупљања података и тачности истих, GIS AFSS се често користи као први корак у добијању најважнијих информација у земљама у којима постојећи подаци у пољопривреди имају ограничену вриједност, као што је случај у БиХ. Систем се, иначе, може користити за праћење промјена пољопривредних површина, те ефикасности и резултата пољопривредних и земљишних политика. По успостављању, систем ће се користити за израду годишње статистике која је прописана Законом, те за праћење промјена у кориштењу земљишта и пољопривредној производњи у земљи.

С обзиром на резултате БиХ АИС пројекта који је, између осталог, на бази пилот активности развио и тестирао методологију прикупљања и обраде података, набавио основну опрему (хардвер и софтвер) за реализацију активности у пилот подручјима, те осигурао обуку за представнике министарстава и техничких институција у оквиру радне групе, наведени Предлог пројекта подржан је од стране ентитета. Средствама WB биће подржано прикупљање података на терену, те набавка додатне теренске опреме (ГПС, ИТ опрема, карте), као и техничка подршка (експерт, особље за супервизију и рад на терену). Додатно, предвиђена је и набавка WEB GIS лиценци за ентитетска министарства пољопривреде, заједно са алатима за аутоматску репликацију података на централну локацију у МСТЕО. Планирана је надоградња централне WEB GIS апликације како би се ефикасније вршило похрањивање веће количине података и прорачун статистике. Техничке институције (Федерални агропедолошки завод и Пољопривредни институт РС) које су учествовале у реализацији пилот активности у оквиру БиХ АИС пројекта биће носиоци активности на прикупљању и обради, као и похрањивању података на сервер. ПИУ јединице оба ентитета започеле су послове на реализацији активности које су предуслов за реализацију пројекта. Реализација планираних активности очекује се током 2012. године.

Информациони систем о пољопривредним тржишним цијенама

Активности везане за успостављање Пољопривредног тржишног информационог сервиса (ПТИС) у току 2011. године наставиле су се у сарадњи са FARMA пројектом. У периоду од 31.01. до 02.02.2011. године за представнике ентитетских министарстава пољопривреде и МСТЕО БиХ организована је студијска посјета Албанији и Црној Гори, с циљем преноса искустава и практичних знања у вези успостављања пољопривредног тржишног информационог система. Такође, путем FARMA пројекта реализована је иницијатива МСТЕО за ангажовање консултанта који би усмјеравао рад радне групе за ПТИС, посебно у домену организације оперативног дијела сервиса. С тим у вези, у марту 2011. године организован је састанак радне групе за ПТИС, али због лоше заинтересованости чланова да присуствују наведеном, састанак је одложен и прекинут је ангажман техничке помоћи

FARMA пројекта. Активности које је радна група за ПТИС током рада реализовала представљају основу за наставак и имплементацију активности IPA 2009 Пројекта *Поддршка за развој Пољопривредног тржишног информационог система*. У јуну 2011. године проведена је евалуација тендера за одабир компаније за припрему пројектног задатка и техничких спецификација за опрему. Пројектни задатак и техничке спецификације припремљене су у сарадњи представника одабране компаније, ентитетских министарстава пољопривреде, Одјељења за пољопривреду Брчко Дистрикта и МСТЕО БиХ.

Реализација активности и имплементација IPA пројекта *Поддршка за развој пољопривредног тржишног информационог система* требала би започети током 2012. године. Уколико имплементација пројекта започне у складу са планом, ПТИС би требао постати функционалан крајем 2012. године, с тим што ће даље активности развоја и успостављања цјелокупног система наставити ентитетска министарства пољопривреде, Одјељење за пољопривреду Брчко Дистрикта и МСТЕО БиХ.

7.1.2. Одбор за координацију информација у пољопривреди (Одбор за КИП)

Одбор за координацију информација у пољопривреди (Одбор за КИП) је током 2011. године, у складу са надлежностима које су прописане чланом 16. Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју, Планом рада за 2011. годину и активностима БиХ АИС пројекта, одржао седам састанака. Састанци су организовани у сарадњи, и уз подршку, пројектног тима IPA 2007 БиХ АИС пројекта.

Јачање капацитета Одбора, те усавршавање знања по питању информационих и статистичких система реализовано је у складу са Планом обука за 2011. годину. У контексту јачања капацитета чланова Одбора и другог особља у институцијама које су укључене у успостављање АИС-а и развоја сектора пољопривреде и руралног развоја у БиХ, организована је студијска посјета ДГ АГРИ, током које се повећала свијест свих учесника о важности АИС-а и података за креирање политика и доношење одлука, уз констатацију да је БиХ на самом почетку када је ријеч о успостављању овако сложених система. Активности на успостављању АИС-а, започете уз техничку помоћ БИХ АИС пројекта, у току 2011. године у потпуности су имплементирани и реализовани.

У оквиру прве компоненте пројекта *Изградња капацитета институција укључених у стварање бх. пољопривредног информационог система*, у сарадњи са пројектним тимом, МСТЕО БиХ је припремило *Нацрт Стратегије/Акционог плана за успостављање АИС-а*, који се састоји од два главна документа и то: Опис кључног АИС-а и Развој АИС-а, те три пратећа документа, која се односе на преглед правне стечевине у контексту АИС-а, детаљне оперативне захтјеве кључних поткомпоненти АИС-а и питања везана за земљиште у развоју пољопривреде и АИС-а.

Документи су ревидирани и допуњени са предлозима чланова Одбора. СППШРР, у оквиру МСТЕО БиХ, покренуо је активности просљеђивања документа на разматрање и усвајање. Такође, уз техничку помоћ, развијена је и платформа за интеграцију, размјену и дисеминацију података.

Извјештај о раду Одбора за КИП за 2010. годину је, након усвајања од стране министра спољне трговине и економских односа, достављен институцијама чији су представници чланови Одбора.

7.1.3. Савјетодавно Вијеће за пољопривреду, исхрану и рурални развој

Савјетодавно Вијеће за пољопривреду, исхрану и рурални развој БиХ је током 2011. године одржало двије, од предвиђене четири, сједнице. Главни разлози смањеног броја сједница огледају се у дугом поступку утврђивања и достављања именованих чланова од стране надлежних институција, те успорен процес разматрања и усвајања истих од стране Савјета министара Босне и Херцеговине.

Годишњи извјештај о раду Савјетодавног вијећа за пољопривреду, исхрану и рурални развој Босне и Херцеговине, за 2011. годину, одређен је промјенама у организационом саставу вијећа. Наведене измјене извршене су на основу захтјева упућених од стране чланова Савјетодавног вијећа, а све с циљем његовог оперативнијег рада, развоја боље међукомуникације и активнијег учествовања у дискусији о секторској стратегији и политици у области пољопривреде, исхране и руралног развоја. И поред наведених околности, Савјетодавно Вијеће за пољопривреду је, посредством редовног извјештавања, доставило Министарству низ предлога и закључених мишљења.

7.1.4. Савјетодавне службе и инспекције у БиХ

7.1.4.1. Савјетодавне службе

У ФБиХ није ријешено питање система организације стручне пољопривредне савјетодавне службе, као и у њеним постојећим жупанијским фрагментима, функционишући без федералног кровног дијела и без законске основе, за разлику од РС, гдје Агенција за пружање стручних услуга у пољопривреди функционише као јединствен правни субјект. Ситуација јасно указује да нема ни дефинисаних институционалних надлежности и одговорности, као ни јединственог програма рада. ФМПВШ је предузело интензивне активности на доношењу Закона о пољопривредним савјетодавним службама у ФБиХ, који је у форми предлога упућен у парламентарну процедуру, а након тога враћен на даљу дораду и измјене.

Активности МСТЕО БиХ су и даље везане за процедуру доношења Одлуке о јединственој процедури лиценцирања приватних савјетодавних служби и сертификавања пољопривредних савјетодаваца у БиХ. Одлука је дефинисана с циљем квалитетнијег и ефикаснијег пружања савјетодавних услуга, на начин како би се постигла сигурност код пољопривредних произвођача да су препоруке и савјети добијени од стручних и одговорних лица.

Радна група за координацију савјетодавних служби у БиХ настоји припремити предлог критеријума за пружање квалитетних савјетодавних услуга, с циљем стварања ефективније пољопривредне савјетодавне службе и квалитетнијих услуга пружаоца савјетодавних услуга. Критеријуми истичу вишеструки приступ пружања савјетодавних услуга и

повећани значај пружаоца савјетодавних услуга, као и промјену става према пољопривредним произвођачима, који су, заправо, клијенти способни за тражење услуга које су им потребне.

За успостављање мреже рачуноводствених података фарми, једна од кључних карика у реализацији активности на терену свакако је савјетодавна служба. У оквиру БиХ АИС пројекта кроз имплементацију пилот активности на развоју Мреже рачуноводствених података фарми за прикупљања података, као и рада са фармерима, ангажовано је 12 сакупљача података, односно савјетодаваца у оба ентитета. Прикупљање података са терена у Републици Српској је обављала савјетодавна служба, а, услед недостатка савјетодавне службе на нивоу Федерације БиХ, за ове активности ангажовани су консултанци у оквиру ARDP пројекта. Да би се ве активности у оквиру поменутог пројекта обављале што квалитетније и ефикасније, у току 2011. године организоване су бројене обуке за савјетодавце/сакупљаче података о различитим тематским цјелинама, а које се односе на FADN (приступ фармеру, начин прикупљања података, попуњавање образаца и вођење евиденције на фармама и др.).

Да би се премостио период неуспостављања структуре савјетодавне службе у Федерацији, и континуирано наставило са прикупљањем података и активностима FADN-а, потребно је ангажовати исто особље које је учествовало у обукама и радило на прикупљању података за FADN.

7.1.4.2. Инспекцијске службе у БиХ

Фитосанитарни надзор у БиХ, како у прекограничном промету робама биљног карактера, тако и у надзору у унутрашњости, раздијељен је у три административно-управна сегмента: ФБиХ, РС и БД БиХ. Фитосанитарна инспекција организована је у Федералној управи за инспекцијске послове ФБиХ, Републичкој управи за инспекцијске послове РС и Уреду градоначелника - Инспекторат Владе БД БиХ, и исти су одговорни за руковођење и рад фитосанитарне инспекције, како на граници, тако и за провођење надзора у унутрашњости.

Правилник о условима за именовање фитосанитарног инспектора („Сл. гласник БиХ“, бр. 33/10), који је израдила УзЗБ БиХ, потребно је имплементирати на нивоу ентитета, а до доношења свих подзаконских аката у пракси се примјењује државно и ентитетско законодавство.

На основу Закона о инспекцијама у ФБиХ („Сл. гласник БиХ“, бр. 69/05 и 17/06) и Закона о инспекцијама у РС („Сл. гласник РС“, бр. 113/05 и 74/10), Инспекторат БД БиХ на основу Закона о инспекцијама БД БиХ („Сл. гласник БД БиХ“, бр. 24/08 и 25/08) и осталих прописа, обавља се инспекцијски надзор, с циљем осигурања извршавања закона, других прописа и општих аката, регулише се организација органа за инспекције и руковођење тим органима, дјелокруг инспекција, права, обавезе и одговорности инспектора, међусобни односи инспекција и друга питања од значаја за функционисање инспекцијског система у ФБиХ, РС и БД БиХ.

Гранична ветеринарска инспекција је организациона јединица УзВ БиХ, надлежна за обављање прегледа, контроле и надзора роба и производа животињског поријекла који се увозе у БиХ, извозе из БиХ или провозе кроз БиХ.

Унутар Федералне управе за инспекцијске послове, у сегменту надзора по основама сигурности хране, дјелују три инспектората: пољопривредни, ветеринарски и санитарно-

здравствено-фармацеутски. С обзиром на број инспектора на нивоу кантона/општина (око 60 ветеринарских, око 40 санитарних), тежиште надзора по овим основама је на том нивоу. На кантоналном нивоу, унутар кантоналних пољопривредних инспектората, нема успостављене фитосанитарне инспекције, нити засебне инспекције за храну. У организационој структури Федералне управе не постоји засебан инспекторат или инспекција за сигурност хране. Координација надзорних активности са АЗСХ БиХ, по овим оквирима, реализује се преко контакт особе за RASFF у Федералној управи, главног инспектора санитарно-здравствено-фармацеутске инспекције.

С обзиром на то да Законом о храни, а ни неким другим подзаконским актом проистеклим на основу тог Закона, нису дефинисане подјеле у надлежности/природи надзора сваке од наведених инспекција понаособице, ресорни материјални прописи ових инспекција служе као елемент дефинисања за припадајуће надзорно поступање.

Контролу прехранбених производа, укључујући и контролу хране за животиње у РС, у складу са Законом о инспекцијама у РС („Сл. гласник РС“, бр. 74/10), врши инспекција за храну. Контрола хране подразумијева сам улазак прехранбених производа на граници до дистрибуције и потрошача у РС. Инспекција у РС је организована на два нивоа: Републичка инспекција за храну, која тренутно запошљава 14 инспектора и Општинска инспекција, која броји око 50 инспектора.

У складу са Законом о инспекцијама БД БиХ, ветеринарска, санитарна, фитосанитарна и пољопривредна инспекција су организоване при Инспекторату БД БиХ.

Инспекторати развијају оперативну сарадњу с надлежним агенцијама на нивоу БиХ, с циљем реализације система брзог дјеловања Агенције за надзор над тржиштем БиХ, АЗСХ БиХ, УзВ БиХ и УзЗЗБ БиХ, као и ентитетских органа, ресорно одговорних по овој проблематици са циљем имплементације законодавства.

Инспекторати су током 2011. године обављали инспекцијске радње на утврђивању стања провођења прописа код правних и физичких лица унутар њихових дјелатности, са циљем спречавања и уклањања недостатака у провођењу тих прописа. Инспекцијске активности су дефинисане годишњим и мјесечним програмом рада, што подразумијева надзорне активности по областима примарне пољопривредне биљне и анималне производње, рибарства (аквакултура, удружења спортских риболоваца) и пчеларства, промета регулисаног припадајућим прописима, подстицаја у пољопривреди, заштите и кориштења пољопривредног земљишта, обезбјеђења здравствено сигурног (фитосанитарни надзор) и неометаног унутрашњег и прекограничног промета робама биљног карактера, производа од биља и заштитних средстава за примјену у пољопривреди.

Између осталог, инспекторати узимају активно учешће у поступцима израде законских и подзаконских прописа на свим нивоима. Као чланови именовани од стране ВМ БиХ, инспектори из састава ових Инспектората активни су дио Радне групе за европске интеграције за област пољопривреде, сигурност хране и рибарства. У 2011. години наставиле су се активности обука за представнике БиХ институција у мрежи хране на имплементацији НАССР принципа, под насловом „Quality and Regulatory Infrastructure Development for Food Safety & Quality in B&H“. С тим у вези, у периоду од 10-14. јануара 2011. године одржана је обука о НАССР –у, међународно прихваћеном и најефикаснијем систему за производњу здравствено исправне хране. НАССР је законска обавеза у многим

државама свијета. Имајући у виду да један број дјелатника ветеринарских сектора министарстава пољопривреде није прошао наведене обуке, МСТЕО - Сектор пољопривреде и руралног развоја, уз сагласност Конзорција Пројекта „SIDA&SWEDAC“ и "Quality and Regulatory Infrastructure Development“, покренуо је иницијативу да се, од стране овог Пројекта омогући обука - припрема за акредитацију овлашћених ветеринара, у складу са “Општим критеријумима за рад различитих органа који врше инспекције”, а у складу са захтјевима ISO/IEC 17020 (EN 45004). Полазећи од захтјева Уредбе ЕС 882/2004, која захтјева да овлаштено контролно тијело мора бити акредитовано у складу са истим стандардом, ова иницијатива се реализовала у периоду од 17-22.01.2011. године, по концепту тренинга тренера.

Поред представника инспекцијских тијела и министарстава из мреже хране, који су позвани на ову обуку с циљем успостављања ефикасног система сигурности хране у БиХ, на обуци су, поред Завода за јавно здравље Републике Српске, учествовали и Завод за јавно здравље ФБиХ, представници ЗЗЈЗ Кантона Тузла и Сарајево, те представници Општинске санитарне инспекције Тузла.

7.1.5. Инфраструктура квалитета и робне резерве

Радна група за координацију инфраструктуре квалитета иницирала је израду свеобухватног документа о тренутном стању лабораторијског система у Босни и Херцеговини, на основу чега је започета израда документа *Анализа Status-a Quo Мреже Лабораторија*.

Имплементацијом пројекта анализирано је постојеће стање лабораторијског система у Босни и Херцеговини, извршена процјена лабораторија, и анализа проблема, те су дати сљедећи закључци и препоруке за унапређење лабораторијског система:

- Реорганизација система требало би да има за циљ израду мреже лабораторија за сигурност хране, расподијељених широм БиХ тако да покривају цијелу земљу, узимајући у обзир географске и ентитетске карактеристике. Посебну пажњу требало би посветити спречавању преклапања активности, те јачању координације између лабораторија које су укључене у систем,
- Израда Стратегије за унапређење мреже лабораторија за сигурност хране која би требала да укључи извјестан број лабораторија које ће бити одређене као службене лабораторије за контролу и државне референтне лабораторије, те план за њихову обнову. Број и локације лабораторија треба да буду утврђени у односу на њихов капацитет за обављање анализа, те њихов садашњи и очекивани обим рада. Документ треба да разјасни однос између Агенције за сигурност хране и лабораторија, са посебним освртом на систем који ће се реализовати у смислу прикупљања података од службених контрола.
- Посебне одредбе требало би да дефинишу улогу, одговорности и надлежности државних референтних лабораторија. Државне референтне лабораторије требале би бити потпуно опремљене, а њихово особље у цјелости обучено како би могло испуњавати своје одговорности у вези са прописима који се односе на сигурност хране и у складу са захтјевима Уредбе ЕК 882/2004, а што би коначно требало резултирати дефинисањем подручја за које је потребно овластити референтне лабораторије. У

складу са Анексом VII наведене Уредбе. Наведена Уредба допуњена је Уредбом ЕС 776/2006, што је тренутно најновији документ ЕУ из ове области.

Током 2011. године имплементиран је СИДА пројекат *Развој законодавне инфраструктуре за квалитет и сигурност хране у Југоисточној Европи*, чији је основни циљ успостављање интегралног система сигурности хране у Босни и Херцеговини. С тим у вези, дате су и препоруке за измјену и допуну постојећег законодавства, као и за неопходно доношење подзаконских аката из области службених контрола хране и хране за животиње, у складу са ЕУ прописима.

МСТЕО је у 2011. години, уз техничку помоћ FAO, израдио *Нацрт Акционог плана за израду стратегије за сигурно снабдијевање храном у Босни и Херцеговини*, у оквиру којег су наведене активности и приоритети за јачање постојећих, или изградњу нових, елемената система осигуравања хране у земљи, а који би довели до:

- *бољег праћења ситуације у погледу сигурног снабдијевања храном и развоја,*
- *повећања пољопривредне производње,*
- *побољшања пољопривредног трговинског биланса, и*
- *бољег приступа храни и њене веће расположивости.*

Извршена је процјена потреба за кључним робама за резерве за ванредне ситуације, дате су опције за управљање тржиштима житарица и предложен институционални оквир са свим предложеним потенцијалним програмима и институцијама које су компатибилне са захтјевима будућих европских интеграција.

Нацрт Плана за израду стратегије за сигурно снабдијевање храном у БиХ базира се на основним политичким приступима и приоритетима за раст пољопривредног сектора, бољег управљања тржиштем и резервама, и побољшаним сигурним снабдијевањем храном у земљи:

1. Усвајање свеобухватне политике за раст пољопривредне производње, трговине и извоза, како би се побољшала ситуација у погледу националног платног биланса у правцу позитивног трговинског биланса пољопривредних производа;
2. Привлачење инвестиција у пољопривреди и преради хране, како би се повећала продуктивност и конкурентност;
3. Програми за рурални развој, како би се реструктурисала пољопривреда и (изнова) изградила рурална инфраструктура;
4. Побољшање постојећих система робних резерви ка њиховом претварању у систем резерви за ванредне ситуације и, паралелно с тим, изградња интервентног система на тржишту житарица;
5. Јачање социјалних мрежа за сигурно снабдијевање храном, како би се заштитиле угрожене групе, и
6. Побољшање информатичких система за праћење осигуравања хране и пољопривредне производње.

Усвајањем овог документа од стране Вијећа министара створили би се услови за израду свеобухватне *Стратегије за обезбјеђивање довољних количина хране*, која би се радила у периоду од 2012-2014. године.

7.2. Законодавство Босне и Херцеговине

Током 2011. године Босна и Херцеговина учинила је додатне кораке с циљем приближавања домаћег законодавства легислативи ЕУ. На предлог Министарства спољне трговине и економских односа Парламентарна скупштина БиХ усвојила је Закон о измјени Закона о царинској политици БиХ („Службени гласник БиХ“, бр.57/04, 51/06 и 93/08 и 54/10 и 76/11).

Народна скупштина Републике Српске усвојила је Закон о измјенама и допунама Закона о трговини („Службени гласник РС“, бр. 06/07 и 52/11), Закон о измјенама и допунама Закона о страним улагањима („Службени гласник РС“, бр. 25/02, 24/04 и 52/11) и Закон о измјенама и допунама Закона о садном материјалу („Службени гласник РС“, бр. 37/09 и 117/11).

Парламент Федерације Босне и Херцеговине усвојио је Закон о измјенама Закона о ограниченој употреби дуванских прерађевина („Службене новине ФБиХ“, бр. 6/98, 35/98, 11/99 и 50/11).

Закон о вину БиХ

С обзиром да је ЕК Предлог закона о вину БиХ оцијенила да, као такав, није у потпуности усаглашен са прописима ЕУ, исти није усвојен од стране Парламентарне скупштине БиХ. С тим у вези, почело се са израдом новог прописа који ће задовољити како захтјеве и интересе бх. произвођача и прерађивача вина, тако и захтјеве важећих прописа ЕУ, у оној мјери у којој то условљавају међународно прихваћени уговори од стране БиХ. Техничка подршка кроз ангажман домаћег и страног експерта пружена је у оквиру Пројекта *“Пилот акције за интегрални рурални развој и ревитализацију територије БиХ”*, који је финансиран од стране Италијанске кооперације за Развој.

Како би се осигурао најбољи приступ у изради новог акта, први корак Министарства представљао је преглед тренутног стања, претходних предлога легислативе, коментара Делегације ЕУ и потреба домаћих произвођача. Резултати би требало да одговоре на потребе регулативе овога сектора у складу са захтјевима ЕУ и карактеристикама земље. У вези с наведеним, одржана је Радионица на којој је, свим интересним странама, укључујући домаће произвођаче, представнике надлежних институција, представнике Парламентарне скупштине БиХ, те представнике Делегације ЕУ у БиХ, представљен Предлог Преднацрта Закона, рађен уз ангажман домаћег и ЕУ експерта. Приликом израде овог преднацрта Закона значајну улогу имале су примједбе ЕК које су достављене на прошли Нацрт Закона о вину. Наредни кораци су усаглашавање текста кроз рад радне групе, уз даљњу укљученост представника Делегације ЕУ у БиХ, али и домаћих винара.

Закон о органској производњи БиХ

МСТЕО БиХ (Сектор пољопривреде, прехране, шумарства и руралног развоја - СППШРР) покренуло је иницијативу за припрему Нацрта закона о органској производњи, о којој су се ресорне институције позитивно изјасиле и именовале представнике у Радну групу за израду Нацрта закона о органској производњи БиХ. МПШВ РС предложило је рад на изради хармонизованих Закона о органској производњи на нивоу ентитета и Брчко дистрикта, који ће бити посебно усвајани од стране надлежних органа ентитета и Брчко Дистрикта БиХ, док представници ФМПВШ и БД БиХ сматрају да чланови радне групе треба да раде на изради Закона о органској производњи на нивоу БиХ, а на основу приоритета у Мапи пута, усвојеној од стране Вијећа министара БиХ. С циљем испуњавања преузетих обавеза, СППШРР је Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске упутио да поново размотри и да мишљење на покренуту иницијативу о изради Нацрта закона о органској производњи БиХ, с обзиром да Мапа пута са циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла (коју је усвојило Вијеће министара на 131. сједници, у 2010. години), садржи и активност која прописује доношење Закона о органској производњи БиХ.

Подзаконски акти Закона о дувану БиХ

На основу Закона о дувану БиХ, који је усвојен у парламентарној процедури и објављен 22.04.2010. године, Радна група (основана од стране МВТЕО БиХ) израдила је нацрте шест правилника:

1. Правилник за производњу дувана;
2. Правилник о условима за регистравање откупа и обраде дувана;
3. Правилник о мјерилима процјене квалитета сировог дувана у листу;
4. Правилник о регистравању и условима за обављање дјелатности прераде и производње дуванских производа;
5. Правилник о разврставању цигарета и маркама, и
6. Правилник о врстама регистара.

Правилници су, након уврштавања мишљења ресорних институција, у форми предлога, упућени у даљу законску процедуру усвајања и објављивања. Правилник о регистравању и условима за обављање дјелатности прераде и производње дуванских производа објављен је у Службеном гласнику БиХ, број 58/11). На одржаном техничком састанку о тренутним питањима између БиХ и Европске уније закључено је да МВТЕО треба да достави Дирекцији за европске интеграције Нацрте Правилника о разврставању цигарета и маркама и Правилника о врстама регистара, с циљем њиховог упућивања Делегацији ЕУ на мишљење о усклађености са одредбама ССП-а, а које се односе на принципе слободне трговине између БиХ и ЕУ. Након добијања повратне информације од Делегације ЕУ, Нацрти Правилника ће бити упућени у даљу законску процедуру.

Географске ознаке

На основу одредби члана 72. Закона о храни БиХ („Сл. гласник БиХ”, број 50/04), као *lex specialis* закона, обавеза Агенције за сигурност хране БиХ била је да, у сарадњи са

надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта, предложи Вијећу министара доношење подзаконских прописа који уређују област заштите ознака оригиналности, ознака географског поријекла и ознака традиционалног угледа прехранбених производа. У складу са наведеним, на основу члана 17. став (2) и члана 72. Закона о храни, на предлог Агенције, у сарадњи са надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта, Вијеће министара је донијело *Правилник о ознакама оригиналности и ознакама географског поријекла хране (Сл. гласник БиХ, број 27/10)* и *Правилник о ознакама традиционалног угледа хране (Сл. гласник БиХ, број 27/10)*, у којима је као надлежна институција за заштиту ознака оригиналности, ознака географског поријекла и ознака традиционалног угледа хране, као и вођење регистара заштићених ознака, идентификована Агенција. Донесени подзаконски прописи су уредили област заштите ознака оригиналности, ознака географског поријекла и ознака традиционалног угледа прехранбених производа и то су правни прописи по којима је регулисана заштита прехранбених производа у БиХ, а усклађени су са главним уредбама ЕУ које регулишу заштиту и стицање три ознаке на нивоу ЕУ (Уредба 509/2006/ЕС и Уредба 510/2006/ЕС), те се односе само на прехранбене производе (осим винског сектора и јаких алкохолних пића, који се регулишу посебним прописима), али не и на примарне пољопривредне производе, индустријске производе, занатске производе и др.

Одредбе Закона о заштити ознака географског поријекла (Сл. гласник БиХ, број 53/10) у члану 1. став (3) наводе: „*Одредбе овог закона неће се примјењивати на оне производе у дијелу у којем су стицање и систем заштите, као и остваривање права у кориштењу ознаке географског поријекла на тим производима изричито другачије уређени посебним законом*”, што је и уређено Законом о храни (Сл. гласник БиХ, број 50/04), као *lex specialis* законом.

Члан 2. став (2) Закона о заштити ознака географског поријекла: „*Ознаке поријекла употребљавају се за обиљежавање природних, пољопривредних, индустријских, занатских и производа домаће радиности*”, нигдје не спомиње категорију прехранбених производа, већ само пољопривредних.

Према Уредби 510/2006/ЕС (обавезујућој за земље чланице ЕУ и треће земље које желе да заштите своје производе ознакама оригиналности и ознакама географског поријекла на нивоу ЕУ) постоји прецизна подјела на прехранбене и пољопривредне производе. Према тој подјели, у ЕУ пољопривредни производи нису храна (плута, сијено, етерична уља, цвијеће, вуна, плетиво, лан, cochineal) и они нису наведени у правилницима које је Агенција предложила, јер, на основу Закона о храни, Агенција нема право да регулише њихову заштиту. У донесеним правилницима је регулисана заштита само за прехранбене производе, по категоријама производа као из Уредбе 510/2006/ЕС, и регулисани су процедура заштите као у ЕУ, права наших произвођача да послуже добијене ознаке у БиХ аплицирају Европској комисији за добијање ознаке на нивоу ЕУ, као и забрана било каквог копирања или имитације заштићених производа у ЕУ на тржишту БиХ, што је обавеза БиХ проистекла из ССП-а. Закон о заштити ознака географског поријекла не препознаје заштиту традиционалних производа према Уредби 509/2006/ЕС и она се нигдје не спомиње у Закону. Такође, наведени Закон није разграничио основну разлику између ознаке оригиналности и ознаке географског поријекла, као и систем давања потврда о усклађености и планове контроле, што је дефинисано Уредбом 510/2006/ЕС. Сви ови

захтјеви су прецизно уређени *Правилником о ознакама оригиналности и ознакама географског поријекла хране и Правилником о ознакама традиционалног угледа хране.*

Како би поступак регистрације ознака географског поријекла и ознака изворности био што јаснији, Агенција за сигурност хране БиХ израдила је „Водич за регистрацију ознака оригиналности, географског поријекла и традиционалног угледа хране“, који на једноставан и прихватљив начин даје потребне информације везане за поступак регистрације. Службеници Агенције за сигурност хране БиХ су у 2011. години, с циљем едукације произвођача хране, на цијелој територији БиХ, одржали осам предавања о регистрацији ознака оригиналности, географског поријекла и традиционалног угледа хране.

7.3. Политика у области сигурности хране

7.3.1. Институционални и административни капацитети

Агенција за сигурност хране БиХ је, закључно са 31. децембром 2011. године, имала укупно 38 запослених, од чега 31 државни службеник и 7 запосленика, као и три волонтера за која су осигурана буџетска средства за плате и остале накнаде. Агенција за сигурност хране не располаже инспекцијским капацитетима, нити има директан утицај у припреми годишњих контролних планова усвојених на ентитетском нивоу. Тренутно, годишње контролне планове састављају ентитетске управе за инспекцијске послове и Инспекторат Брчко Дистрикта БиХ. АЗСХ БиХ је и у току 2011. године радила на успостављању законодавног оквира у области сигурности хране у земљи, усклађујући га с релевантним законодавством ЕУ.

7.3.2. Приближавање законодавства БиХ законодавству ЕУ

Вијеће министара БиХ је на 4. сједници, одржаној 21. марта 2012. године, донијело измјене Правилника о пиву. Измјенама се брише члан 7. став (б) Правилника о пиву, којим је прописано да пиво које није произведено у БиХ мора бити јасно обиљежено текстом „EXPORT ONLY“. Наведени Правилник је спреман за објаву у „Сл. гласнику БиХ“.

Усвојени и објављени прописи у 2011. години:

- Правилник о јестивим биљним уљима, јестивим биљним мастима и мајонезама (Сл. гласник БиХ, број 21/11, од 22.03.2011.; Национални пропис),
- Правилник о мазивим мастима (Сл. гласник БиХ, број 21/11, од 22.03.2011.; Уредба Вијећа 1234/2007/ЕС, од 22.10.2007.; Уредба Комисије 445/2007/ЕС, од 23.04.2007),
- Правилник о сировом млијеку (Сл. гласник БиХ, број 21/11, од 22.03.2011.; Национални пропис),
- Правилник о млијечним производима и стартер културама (Сл. гласник БиХ, број 21/11, од 22.03.2011.; Канцеларијаба Вијећа ЕС 2597/97, од 18.12.1997, Канцеларијаба Вијећа ЕС 1602/1999, од 19.07.1999, Уредба Вијећа ЕС 1153/2007, од 26.09.2007.),
- Правилник о згуснутом млијеку и млијеку у праху (Сл. гласник БиХ, број 21/11, од 22.03.2011.; Директива Вијећа ЕС 2001/114/ЕС, од 20.12.2001, Директива Вијећа ЕС 2007/61/ЕС, од 26.09.2007),

- Правилник о јестивим казеинима и казеинатима (Сл. гласник БиХ, број 21/11, од 22.03.2011.; Директива Вијећа 83/417/ЕЕС, од 25.07.1983.),
- Правилник о провођењу плана праћења/мониторинга хране (Сл. гласник БиХ, број 21/11, од 22.03.2011.; Национални пропис),
- Правилник о активним и интелигентним материјалима и предметима намијењеним за контакт са храном (Сл. гласник БиХ, број 25/11, од 04.04.2011.; Канцеларијаба Комисије ЕС 450/2009, од 29.05.2009),
- Правилник о измјенама и допунама Правилника о меду и другим пчелињим производима (Сл. гласник БиХ, број 25/11, од 04.04.2011.; Директива Вијећа 2001/110/ЕС, од 12.01.2002),
- Правилник о помоћним тварима у процесу производње (Сл. гласник БиХ, број 28/11, од 12.04.2011.; Директива Европског парламента и Вијећа 2009/32/ЕС, од 23.04.2009.),
- Правилник о измјенама и допунама правилника о воћним соковима, воћним нектарима и сличним производима (Сл.гласник БиХ, број 28/11, од 12.04.2011.; Директива Комисије 2009/106/ЕС, од 14.08.2009.),
- Правилник о измјенама и допунама Правилника о употреби боја у храни (Сл. гласник БиХ, број 30/11, од 19.04.2011.; Уредба Европског парламента и Вијећа 1333/2008/ЕС, од 16.12.2008, Директива Комисије 2008/128/ЕС, од 22.12.2008),
- Правилник о храни подвргнутој јонизирајућем зрачењу (Сл. гласник БиХ, број 50/11 од 21.06.2011.); Директива Европског парламента и Вијећа 1999/2/ЕС од 22.02.1999.; Директива Европског парламента и Вијећа 1999/3/ЕС од 22.02.1999),
- Правилник о аналитичким методама за јака алкохолна и алкохолна пића (Сл. гласник БиХ, број 50/11 од 21.06.2011.; Уредба Комисије 2870/2000/ЕС од 19.12. 2000, Канцеларијаба Комисије 2091/2002/ЕС од 26.11.2002.),
- Правилник о брзо смрзнутој храни за исхрану људи (Сл. гласник БиХ, број 51/11 од 27.06.2011.; Директива Вијећа 89/108/ЕЕЗ од 21.12.1988, Директива Комисије 92/2/ЕЕС од 13.01.1992),
- Правилник о зачинима, екстрактима зачина и мјешавинама зачина (Сл. гласник БиХ, број 51/11 од 27.06.2011, Национални пропис),
- Правилник о какау и чоколадним производима (Сл. гласник БиХ, број 51/11 од 27.06.2011.; Директива Европског парламента и Вијећа 2000/36/ЕС од 23.06.2000.),
- Правилник о кексима и кексима сродним производима (Сл. гласник БиХ, број 51/11 од 27.06.2011.; Национални пропис)
- Правилник о производима од јаја (Сл. гласник БиХ, број 51/11 од 27.06.2011.; Национални пропис),
- Правилник о измјенама и допунама Правилника о освјежавајућим безалкохолним пићима и сличним производима (Сл. гласник БиХ, број 54/11 од 05.07.2011.; Национални пропис),
- Правилник о чају, биљном чају, воћном чају и инстант чају (Сл. гласник БиХ, број 54/11 од 05.07.2011.; Национални пропис),
- Правилник о храни намијењеној употреби у енергетски ограниченој прехрани за смањење тјелесне масе (Сл. гласник БиХ, број 71/11 од 06.09.2011.; Директива Комисије 2007/29/ЕС од 30.05.2007),
- Правилник о дијететској храни за посебне медицинске потребе (Сл. гласник БиХ, број 71/11 од 06.09.2011.; Директива Комисије 1999/21/ЕС од 25.03.1999.),

- Правилник о нежељеним супстанцама у храни за животиње (Сл. гласник БиХ, број 72/11 од 12.09.2011.; Директива Европског парламента и Вијећа 2002/32/ЕС од 7. маја 2002, Директива Комисије 2003/100/ЕЦ од 31. октобра 2003, Директива Комисије 2005/87/ЕС од 5. децембра 2005, Директива Комисије 2006/13/ЕС од 3. фебруара 2006, Директива Комисије 2006/77/ЕС од 29. септембра 2006, Директива Комисије 2008/76/ЕС од 25. јула 2008, Директива Комисије 2009/8/ЕС од 10. фебруара 2009, Директива Комисије 2009/141/ЕС од 23. новембра 2009, Директива Комисије 2010/6/ЕУ од 9. фебруара 2010.),
- Правилник о храни обогаченој нутријентима (Сл. гласник БиХ, број 72/11 од 12.09.2011.; Уредба Европског парламента и Вијећа 1925/2006/ЕС од 20. децембра 2006, Уредба Европског Парламента и Вијећа 108/2008/ЕС од 15. јануара 2008, Уредба Комисије 1170/2009/ЕС од 30. новембра 2009.),
- Правилник о храни за посебне прехранбене потребе (Сл. гласник БиХ, број 72/11 од 12.09.2011.; Директива Европског парламента и Вијећа 2009/39/ЕС, од 06.05.2009.),
- Правилник о кафи, производима од кафе, сурогатима и производима од сурогата (Сл. гласник БиХ, број 72/11 од 12.09.2011.; Директива Европског парламента и Вијећа 22.02.1999.),
- Правилник о измјенама и допунама Правилника о пластичним материјалима и предметима намијењеним за контакт са храном (Сл. гласник БиХ, број 82/11 од 17.10.2011.); Уредба Комисије ЕС 975/2009 од 19.10.2009., Директива Комисије 2011/8/ЕУ од 28.01.2011.),
- Правилник о означавању храњивих вриједности хране (усвојен је на 144. сједници Вијећа министара БиХ, одржаној 24. 02. 2011. године, те је припремљен за објаву у Сл. гласнику БиХ),
- Правилник о облику и начину вођења јединственог регистра генетички модификованих организама („Сл. гласник БиХ“, број 17/12 од 05.03.2012, национални пропис).

Усвојене, и у Служеном гласнику БиХ објављене, наредбе:

- Наредба о забрани употребе 2,2-бис (4-хидроксифенил) пропана, општепознатог као бисфенол А (БПА), у производњи пластичних флашица за храњење дојенчади, стављања на тржиште и увоза у БиХ пластичних материјала и предмета намијењених да дођу у контакт са храном, а који нису у складу са одредбама ове Наредбе (Сл. гласник БиХ, бр. 43/11 од 31.05.2011. године),
- Наредба о повлачењу са тржишта БиХ, привременој забрани увоза у БиХ и провоза кроз БиХ сјемена пискавице, те одређених врста сјемена и махунарки поријеклом из Египта (Сл. гласник БиХ, бр. 57/11 од 18.07.2011. године),
- Наредба о измјени Наредбе о повлачењу са тржишта БиХ, привременој забрани увоза у БиХ и провоза кроз БиХ сјемена пискавице, те одређених врста сјемена и махунарки поријеклом из Египта (Сл. гласник БиХ, бр. 85/11 од 25.10.2011. године),
- Наредба о измјени Наредбе о повлачењу са тржишта БиХ, привременој забрани увоза у БиХ и провоза кроз БиХ сјемена пискавице, те одређених врста сјемена и махунарки поријеклом из Египта (Сл. гласник БиХ, бр. 92/11 од 21.11.2011. године),
- Наредба о стављању ван снаге Наредбе о забрани употребе 2,2-бис (4 хидроксифенил) пропана, општепознатог као бисфенол А (БПА), у производњи пластичних флашица за

храњење дојенчади, стављања на тржиште и увоза у БиХ пластичних материјала и предмета намијењених да дођу у контакт са храном, а који нису у складу са одредбама ове наредбе (Сл. гласник БиХ, бр. 93/11 од 22.11.2011. године).

7.3.3. Активности које су реализоване у области сигурности хране у току 2011. године

С циљем што квалитетније и једноставније имплементације Правилника, као и едукације потрошача и субјеката у пословању с храном, Агенција је, у складу са Програмом рада за 2011. годину, израдила сљедеће смјернице/водиче:

- Смјернице о стандардима за стављање јаја на тржиште,
- Водич за микробиолошке критеријуме за храну,
- Водич за прехранбене и здравствене тврдње, и
- Водич о методама узорковања житарица у сврху службене контроле количине микотоксина у храни.

Комисија за признавање природних минералних и природних изворских вода наставила је са радом и у 2011. години, током које је одржано седам сједница. Агенција је запримила 49 захтјева за покретање поступака признавања природних минералних, природних изворских и стоних вода. Највећи број захтјева поднесен је у мјесецу новембру, до када је и био рок да субјекти у пословању с храном своје пословање ускладе са Правилником о природним минералним и природним изворским водама. Комисија је ријешила 11 поступака и дала 11 мишљења, на основу којих је Агенција издала Рјешења о признавању. По окончању свих поступака сачиниће се Листа признатих вода у БиХ, која се објављује у Службеном гласнику БиХ и на web страници Агенције.

Савјет за генетски модификоване организме (ГМО) је у 2011. години наставио са својим сталним активностима, одржавши седам сједница, те једну сједницу у 2012. години. На сједницама су разматрани сљедећи правилници, на које су чланови Вијећа дали своје мишљење:

- Правилник о условима мониторинга утицаја генетски модификованих организама или производа који садрже и/или се састоје, или потичу од генетски модификованих организама, и њихове употребе.
- Правилник о успостављању система за развој и додјељивање јединствених кодова за генетски модификоване организме, а који се односи на закључак Управног одбора Агенције за сигурност хране БиХ.

Савјет за ГМО је дао препоруку Агенцији за сигурност хране БиХ да се размотри могућност да изврши мониторинг - утврђивање присуства ГМО-а у храни и храни за животиње која садржи соју и кукуруз. Такође, Савјет за ГМО је, у оквиру преговора о приступању БиХ Свјетској трговинској организацији WTO-у, припремао одговоре и коментаре САД – у, а у вези са Законом о ГМО БиХ. Додатно, у активности на измјени и допуни постојеће брошуре „Генетски модификовани организми (ГМО) и биосигурност“ Савјет за ГМО је имао активну улогу.

Савјет министара БиХ је на 155. сједници, одржаној 13.07.2011. године, усвојио је Извјештај о потписивању Протокола о сарадњи за развој овлаштених испитних лабораторија за генетички модификоване организме у БиХ између Агенције и Италијанског института „Istituto Zooprofilattico Sperimentale delle Regioni Lazio e Toscana“ (IZSLT). Протокол о сарадњи за развој овлаштених испитних лабораторија за ГМО потписан је 20.04.2011. године, а истим ће се пружити подршка и унаприједити систем контроле ГМО-а у БиХ.

Систем брзог узбуњивања за храну и храну за животиње (RASFF) - од потписивања Изјаве о повјерљивости било је укупно 27 хитних обавјештења, од чега је осам било у 2009. години, десет у 2010. години и девет у 2011. години. У сарадњи са инспекцијским управама ентитета и Брчко Дистрикта БиХ ријешени су сви случајеви. Процес формирања мреже институција које учествују у систему брзог узбуњивања за храну и храну за животиње на нивоу БиХ окончан је номинирањем одговорних контакт тачака, те је 19. априла 2011. године одржана прва конститутивна сједница мреже. Агенција је раније постала члан међународне мреже *WHO/FAO* ауторитета за сигурност хране *INFOSAN* (2009. године), те је именована контакт тачка за *INFOSAN* мрежу (*INFOSAN Focal Point*, *INFOSAN Emergency Focal Point*), која директно комуницира са секретаријатом *INFOSAN* мреже. У току 2011. године пристигло је пет информативних *INFOSAN* обавјештења, која су упућена *INFOSAN* мрежи у БиХ са захтјевом за доставу повратних информација, те осам хитних обавјештења.

7.4. Ветеринарска политика

7.4.1. Институционални и административни капацитети и контролне структуре

Канцеларија за ветеринарство БиХ запошљава 69 лица, од чега су 41 лице, укључујући граничне ветеринарске инспекторе и Агенцију за означавање, ветеринари, и 28 лица који су административно особље. Надлежна тијела за ветеринарство у БиХ су Канцеларија за ветеринарство БиХ, Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства ФБиХ (сектор за ветеринарство), Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС (ресор за ветеринарство), Одјељење за пољопривреду Брчко Дистрикта БиХ, Управа за инспекцијске послове ФБиХ и кантоналне управе за инспекцијске послове, те Републичка управа за инспекцијске послове РС, општинска одјељења за инспекцијске послове, као и Инспекторат БД БиХ.

У међународном промету контролу проводи Канцеларија за ветеринарство БиХ (Одјељење Граничне ветеринарске инспекције), а у унуташњем промету контрола је организована на нивоу надлежних ентитетских министарстава и Брчко Дистрикта БиХ, као и надлежних инспекцијских тијела.

У процедурама доношења свих законских и подзаконских аката, као и у имплементацији пројеката, учествују Канцеларија, надлежна ентитетска министарства и Одјељење за пољопривреду БД БиХ.

7.4.2. Приближавање законодавства БиХ законодавству ЕУ

Канцеларија за ветеринарство БиХ је, у сарадњи са надлежним тијелима ентитета, наставила припрему прописа који су већином били предмет усклађивања са прописима из поглавља 12. ЕУ acquis-a.

Прописи који су усвојени и објављени у Службеном гласнику БиХ:

- Одлука о нус производима животињског поријекла и њиховим производима који нису намијењени исхрани људи (Сл. гласник БиХ, број 19/11), предмет усклађивања са Уредбом ЕУ 1069/2009;
- Правилник о мјерама за сузбијање и искорјењивање слинавке и шапа (Сл. гласник БиХ, број 45/11), предмет усклађивања са Директивом 2003/85/ЕС;
- Правилник о начину обављања претраге на присутност *Trichinella* у месу (Сл. гласник БиХ, број 56/11), предмет усклађивања са Регулацивом (ЕС) број 2075/2005;
- Правилник којим се утврђују мјере за спречавање, контролу и искорјењивање трансмисивних спонгиформних енцефалопатија (Сл. гласник БиХ, број 25/11), предмет усклађивања са Регулацивом 999/2001/ЕЗ;
- Правилник о условима здравља животиња који се примјењују на животиње аквакултуре и њихове производе, те спречавању и сузбијању одређених болести водених животиња (Сл. гласник БиХ, број 28/11), предмет усклађивања са Директивом 2006/88/ЕЗ, Одлуком 2001/183/ЕЗ, Одлуком 2003/466;
- Правилник о мјерама за надзор афричке свињске куге (Сл. гласник БиХ, број 15/11), предмет усклађивања са Директивом 2002/60/ЕЗ;
- Правилник о мјерама за откривање, сузбијање и искорјењивање афричке болести коња (Сл. гласник БиХ, број 17/11), предмет усклађивања са Директивом 92/35/ЕЗ;
- Правилник о мјерама за контролу одређених болести животиња и посебне мјере за везикуларну болест свиња (Сл. гласник БиХ, број 15/11), предмет усклађивања са Директивом 92/119/ЕЗ;
- Правилник о ветеринарским условима за увоз одређених врста птица и о условима карантина (Сл. гласник БиХ, број 17/11), предмет усклађивања са Регулацивом 318/2007/ЕЗ;
- Одлука о условима увоза и провоза свиња ради спречавања уноса у БиХ болести *Aujeszzkog* (Сл. гласник БиХ број 18/11), предмет усклађивања са Одлуком 2008/185/ЕЗ.

Прописи који су додатно усвојени и објављени у Службеном гласнику БиХ:

- Дијагностички приручник за афричку свињску кугу („Сл. гласник БиХ“, број 58/11), предмет усклађивања са Одлуком Комисије 2003/422;
- Измјене Правилника о мјерама за откривање, сузбијање и искорјењивање класичне свињске куге (Сл. гласник БиХ, број 51/11 и 6/12), док је друга измјена усвојена и чека се њена објава у Службеном гласнику БиХ;
- Правилник о максимално дозвољеним количинама фармаколошки активних супстанци у производима животињског поријекла, предмет усклађивања са Канцеларијабом 470/2009 и Канцеларијабом 37/2010 (Сл. гласник БиХ, број 61/11),

донесен у складу са препорукама FVO мисије у погледу резидуа ветеринарских лијекова;

- Одлука о забрани увоза у БиХ и провоза преко територије БиХ перади и производа од перади ради спречавања уноса инфлуенце птица („Сл. гласник БиХ“, број 51/11);
- Одлука о забрани увоза и провоза одређених пошиљки у БиХ ради спречавања уношења афричке свињске куге (Сл. гласник БиХ, број 82/11);
- Одлука о забрани увоза и провоза одређених пошиљки у БиХ ради спречавања уношења болести плавог језика (Сл. гласник БиХ, број 82/11);
- Одлука о забрани увоза и провоза одређених пошиљки у БиХ ради спречавања уношења класичне свињске куге (Сл. гласник БиХ, број 82/11);
- Одлука о одређивању држава и територија из којих је дозвољен увоз у БиХ појединих животиња аквакултуре намијењених узгоју (Сл. гласник БиХ, број 74/11);
- Одлука о забрани увоза и провоза одређених пошиљки у БиХ ради спречавања уношења кои херпес вируса (Сл. гласник БиХ, број 103/11);
- Допуна Упутства о забрани увоза одређених пошиљки ради спречавања уноса у БиХ болести слинавке и шапа, објављено на интернет страници Канцеларије за ветеринарство БиХ;
- Одлука о успостављању дијагностичких процедура, метода узорковања и критерија за евалуацију резултата дијагностичких тестова за утврђивање и постављање диференцијалне дијагнозе за везикуларну болест свиња, предмет усклађивања са Одлуком комисије 2000/428, очекује се објава у Сл. гласнику БиХ;
- Правилник о имплементацији програма надгледања авијарне инфлуенце код перади и дивљих птица; предмет усклађивања са Одлуком ЕУ 2010/367, очекује се објава у Службеном гласнику БиХ;
- Правилник о провођењу мјера контроле, праћења, надзора и ограничења кретања животиња пријемчивих на болест плавог језика, предмет усклађивања са Канцеларијабом ЕС 2007/1266, очекује се објава у Сл. гласнику БиХ;
- Правилник о условима у погледу здравља за некомерцијални увоз и провоз кућних животиња, предмет усклађивања са Уредбом ЕС 998/2003, Одлуком ЕС 2005/91 и Уредбом ЕС 388/2010, очекује се објава у Сл. гласнику БиХ;
- Правилник о условима увоза и провоза живих животиња, сировина, производа и нуспроизвода животињског поријекла, ветеринарских лијекова и хране за животиње у БиХ, очекује се објава у Сл. гласнику БиХ;
- Правилник о утврђивању ветеринарско-здравствених услова за одлагање, кориштење, сакупљање, превоз, идентификацију и сљедивост, регистрацију и одобравање погона, стављање на тржиште, увоз, транзит и извоз нуспроизвода животињског поријекла и њихових производа који нису намијењени исхрани људи, предмет усклађивања са Уредбом Комисије (ЕУ) бр. 142/2011, очекује се објава у Сл. гласнику БиХ;
- Одлуку о усуглашеном праћењу отпорности бактерија рода салмонела код перади и свиња на антимикробне препарате, предмет усклађивања са Одлуком Комисије 2007/407, очекује се објава у Сл. гласнику БиХ;
- Одлука о стављању на тржиште и примјени говеђег соматотропина, предмет усклађивања са Одлуком Комисије 1999/879/ЕС, очекује се објава у Службеном гласнику БиХ;

7.4.3. Активности које су се реализовале у области ветеринарства у току 2011. године

Орална вакцинација лисица против бјеснила

Канцеларија за ветеринарство је у априлу 2011. године, у склопу ЕУ иницијативе за искорјењивање одређених заразних болести животиња (бјеснило и класична свињска куга код дивљих животиња), имплементацијом пројектних активности ИРА 2008, провела оралну вакцинацију лисица против бјеснила. Вакцинација је проведена у ненасељеним подручјима на територији цијеле БиХ, у периоду од 10. октобра до 22. новембра 2011. године.

Вакцинација је проведена дистрибуцијом мамаца са вакцином из ваздуха, уз кориштење софистициране опреме која осигурава увид у локацију и густоћу дистрибуисаних мамаца, као и то да се мамци не бацају у близини насељених мјеста. У току кампање, на подручје цијеле БиХ је избачено 1.200.000 мамаца, са густоћом дистрибуције од 25 мамаца по км².

С циљем успјешне имплементације и информисања јавности о оралној вакцинацији лисица, проведена је седмодневна информативна кампања за коју је осигурана и инфо линија и е-маил. Ради утврђивања поствакциналног статуса успјешности вакцинације обављени су многобројни састанци са представницима ловачких савеза и других сличних удружења, а с циљем прикупљања и одстрела репрезентативног броја лисица након вакцинације.

Побољшање услова трговине животиња и животињских производа

У оквиру ИТАР пројекта „Побољшање услова за трговину животиња и производа“ извршена је вакцинација свих малих преживара старосне доби између три и шест мјесеци старости, као и одраслих јединки које у 2010. години нису вакцинисане због gravidности. С циљем информисања о имплементацији, кориштено је Упутство о организовању провођења вакцинације против бруцелозе малих преживара у 2011. години. С тим у вези, од укупно 225 ветеринарских организација у БиХ које проводе споменуту вакцинацију до краја 2011. године, достављени су извјештаји о вакцинацији 178.744 малих преживара. Број обољелих људи након почетка провођења програма вакцинације од почетка 2009. године до краја 2011. године смањен је за 95%. У оквиру провјере имуногености вакцине против бруцелозе, Канцеларији за ветеринарство је до 31. децембра 2011. године достављен извјештај о вађењу крви на провјеру имуногености вакцине за 6.125 оваца и коза. Такође, у 2011. години, у оквиру ИТАР пројекта, КзВ је, у сарадњи са надлежним тијелима ентитета и Брчко Дистрикта БиХ, провела мониторинг на присуство бруцелозе код млијечних говеда. У оквиру наведеног мониторинга, до 31. децембра 2011. године достављени су узорци крви за преко 112.639 јединки, од чега је на бруцелозу било позитивно 25 јединки, односно 0,022% животиња.

Поред Упутства о провођењу мониторинга на присуство бруцелозе код млијечних говеда у БиХ у 2011. години, КзВ је донио и *Инструкцију о достављању фактура, образаца и остале документације у оквиру провођења мониторинга на присуство бруцелозе код млијечних говеда у БиХ у 2011. години*, којом се прописује начин достављања потребне документације према свим заинтересованим странама у склопу провођења наведеног мониторинга. Документација која се доставља КзВ уноси се у базу података Агенције за означавање животиња/КзВ - комплетна провјера када су у питању говеда (ID број ушне маркице, поријекло животиње, пријава кретања/клања, здравствени статус животиња, итд.).

Мониторинг превакциналне и поствакциналне дијагностике, који је у два наврата провела КзВ на укупно 40 малих преживара старосне доби од 3 до 6 мјесеци, реализован је на основу Одлуке о мониторингу провођења вакцинације малих преживара против бруцелозе.

Студија класичне свињске куге у БиХ

У оквиру пројекта Пољопривреда и рурални развој проведена је Студија класичне свињске куге у БиХ, а имала је за циљ откривање преваленце вјероватно присутне инфекције вирусом ККС на фармама свиња које имају више од 10 свиња. Студија класичне свињске куге проведена је на узорку од 370 фарми, са који је узето 8.060 узорака крви домаћих свиња, у 37 општина БиХ (у РС 7.159 узорака из 30 општина, а у ФБиХ 901 узорак из 7 општина). Анализу узорака урадио је ЈУ ВИ “Др Васо Бутозан” из Бања Луке, који је у извјештају доставио и резултате који су показали да није било позитивних узорака на присуство класичне свињске куге, док је број сумњивих узорака износио 39, а негативних 8.021. Додатно, 39 сумњивих узорака крви домаћих свиња достављено је СРЛ у Хановер на дијагнозу, те је утврђено да нема присуства инфекције вируса класичне свињске куге. Такође, извршена је и анализа дивљена - 222 узорка крви у 12 општина, и 15 ловишта, од чега је у РС анализирано 115 узорака, у 11 општина, а у ФБиХ 3 узорка, у 1 општини.

Активности у Републици Српској

У складу са усвојеним Годишњим Акционим планом у оквиру документа *Развојни средњорочни стратешки план за период 2011-2013. година*, у првој половини 2011. године надлежно ентитетско Министарство је реализовало предвиђене активности. Обезбиједило је квалитетно прикупљање и анализу епизоотиолошких података, те провођење превентивних и обавезних мјера у борби против заразних и паразитских болести, на основу којих је у 2011. године издато 12 мјесечних билтена (мјесечни извјештај о здрављу животиња), који су достављени свим ветеринарским организацијама, као и ветеринарским инспекторима. У складу са Правилником о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села, надлежно ентитетско Министарство је запримало и обрађивало Захтјеве за подстицајна средства, а која су намијењена здравственој заштити животиња, у оквиру чега је проведена вакцинација против класичне куге за 450.000 свиња, као и испитивање 65.000 говеда на ТБЦ и бруцелозу, испитивање 1.025 коња на грозницу Западног Нила, 1.708 свиња на афричку кугу свиња, 1.791 узорака на болест плавог језика, 1.217 узорака на слинавку и шап, испитивање говеда на ензоотску леукозу, испитивање говеда и оваца на Q-грозницу, испитивања на авијарну инфлуенцу и салмонелозу птица, сузбијање америчке куге пчела, бјеснила, трихинелозе, лептоспирозе, заразни артритис и енцефалитис коза итд. На основу Наредбе за спречавања ширења и сузбијања антракса у РС превентивно је вакцинисано укупно 22.000 пријемчивих јединки у дистриктним подручјима. У складу са циљевима пројекта сузбијања и ерадикације ИАК (инфекциозна анемија копитара) у РС од стране референтне лабораторије ЈУ ВИ „Др Васо Бутозан” Бања Лука, резултати су сљедећи: укупно испитано грла на ИАК: 7.248, позитивна грла на ИАК: 356, негативна грла на ИАК: 6.892. Процентуално исказано, број позитивних копитара на ИАК је 4,91% у односу на укупан број дијагностикованих. На основу достављених дијагностичких резултата, надлежно ентитетско Министарство је наредило сакупљање свих позитивних реактора на цијелом подручју РС и њихово

упућивање на економско искориштавање. Такође, на мјестима гдје су боравили позитивни реактори проведене су адекватне зоохигијенске мјере. МПШВ РС је, с циљем производње здравствено безбједне хране, организовало сузбијање и искорјењивање салмонелозе код перади, тако што произвођачи кока носилца, товних бројлера и расплодних јата достављају детаљан програм самоконтроле на мишљење Министарству. Након до сада прегледаних програма за контролу салмонела, Министарство је дало сагласност на 12 програма.

Такође, у РС су, у оквиру пројекта *Avian Influenza Preparedness Project in Bosnia and Herzegovina* (AIPP IDA 4331 BOS), проведена и финансирана три пројекта:

- *Епидемиолошко и эпизоотиолошко истраживање Q грознице говеда и оваца у РС, у оквиру ког је испитано 3.000 оваца и 1.200 говеда,*
- *Епидемиолошко и эпизоотиолошко истраживање Leptospirainterrogans serovar hardjo, у РС у оквиру ког је испитано 2.300 говеда, и*
- *Епидемиолошко и эпизоотиолошко испитивање инфлуенце птица и салмонелозе код живине, у РС у оквиру ког је испитано 2.250 узорака на авијарну инфлуенцу и салмонелозу птица.*

Активности у Федерацији БиХ

У оквиру Пројекта *припремљености за птичију грину* (AIPP) (IDA кредит 4331 BOS) изграђена је лабораторија за здравље животиња. (NRL за НРАИ и друге зоонозе). Извршена је набавка специјализоване лабораторијске опреме за опремање PCR лабораторија путем тендера проведеног ИСВ методом и према процедурама WB.

У складу са одредбама Наредбе о мјерама контроле заразних и паразитарних болести животиња, њиховом провођењу и финансирању у 2011. години („Сл. гласник БиХ“, бр. 08/11) и Упутством о провођењу мјера за отклањање и спречавање заразних болести животиња за 2011. годину („Сл. новине ФБиХ“, бр.62/11), на подручју ФБиХ, поред активности на сузбијању бруцелозе, током 2011. године се вршио и мониторинг других зооноза: туберкулозе и леукозе код говеда. Укупно је испитано 64.990 млијечних говеда (позитивне животиње су еутаназиране и нешкодљиво уклоњене). Животиње су испитиване и на друге болести, а редовно се прати эпизоотиолошка ситуација на територији ФБиХ. Вршена је дијагностика BSE-а код знатно већег броја узорака мозга говеда из увоза и домаћег узгоја, старијих од 30 мјесеци. Испитано је 5.147 узорака мозга са негативним резултатом. Упутством за провођење мјера контроле заразних и паразитарних болести животиња и њиховом финансирању у 2011. години одређене су мјере контроле заразних и паразитарних болести, чије је провођење законска обавеза. Епизоотиолошка ситуација на подручју ФБиХ током 2011. године повољнија је у односу на претходне године, нарочито када је у питању бруцелоза малих преживара. Провођењем Програма сузбијања и контроле бруцелозе код малих преживара на територији цијеле ФБиХ у периоду од 2010. до 2016. године укупно је обиљежено 599.412 оваца и коза, од чега је вакцинисано 468.225 животиња.

Означавање и контрола кретања животиња

Систем идентификације и контроле кретања животиња у БиХ се одвија под надзором Агенције за обиљежавање животиња, која је саставни дио Уреда за ветеринарство БиХ и представља једно од одјељења Канцеларије. У току 2011. године настављен је континуитет у раду и снабдијевању овлаштених ветеринарских станица одговарајућим обрасцима и адекватним количинама ушних маркица. Извршена је набавка неопходног штампаног материјала, као и штампање и дистрибуција пасоша за животиње. Објављен је и тендер (у оквиру ARDP пројекта) за израду новог апликативног софтвера који ће, осим говеда, обухватити и друге животињске врсте, као што су мали преживари и свиње. Евалуација тендера је у току и ускоро се очекује потписивање уговора са изабраним понуђачем. С циљем реализације поменутог пројекта, на приједлог КзВ, Савјет министара БиХ је усвојио Правилник о измјени Правилника о означавању и контроли кретања животиња у БиХ („Сл. гласник БиХ“ , број 25/11). У склопу ИТАР пројекта, у акцији мониторинга бруцелозе млијечних грла у БиХ у 2011. години и акцији сузбијања бруцелозе малих преживара, Агенција за обиљежавање животиња је вршила контроле достављених образаца и преглед државне базе података. Прегледано је 41.678 образаца са 113.035 говеда , чиме су створени услови за исплату средстава ветеринарским организацијама и лабораторијима који су учествовали у провођењу акције мониторинга бруцелозе млијечних грла у БиХ, као и за правдање утрошка донаторских средстава.

Активности у Републици Српској

У РС је у току 2011. године имплементиран Правилник о условима за издавање, садржају и облику увјерења о здравственом стању животиња (Сл. гласник РС, бр. 71/10), на основу кога је према ветеринарским организацијама издато 78.295 Увјерења о здравственом стању животиња, о чему се води евиденција. Од стране Канцеларије за унос података у РС обрађено је 60.071 образаца, на основу чега су ветеринарске организације маркирале укупно 62.708 говеда. У току 2011. године у Републици Српској је микрочиповано укупно 7.248 копитара, и као такви смо први у БиХ и региону који су ову врсту животиња обиљежили у складу са стандардима ЕУ.

Активности у Федерацији БиХ

Федерално министарство је штампањем и издавањем прописаних свједоџби о здравственом стању животиња и потврда о здравственом стању пошиљака животињског поријекла (2а и 2б образац) побољшало контролу кретања животиња и промета производа анималног поријекла.

План праћења резидуа ветеринарских лијекова

Извјештај о реализацији Годишњег плана праћења резидуа за 2011. годину је достављен Канцеларији за храну и ветеринарство Европске комисије (FVO), заједно са Планом праћења и контроле резидуа за 2012. годину. Реализација Годишњег плана праћења резидуа ветеринарских лијекова, пестицида и других контаминаната у 2011. години износила је 70%. У потпуности су реализовани планови за аквакултуру и мед, али је знатно повећано и

извршење плана за остале групе производа. Припремљени су план едукације за ветеринарске инспекторе и план праћења резидуа за 2012. годину. У сарадњи са UNDP-ом ангажован је стручњак за подручје контроле резидуа, те је извршена процјена и постигнут одређени напредак ветеринарских лабораторија по питању акредитације метода у складу са међународним стандардом ISP 17025, као и валидације метода.

Иницијатива за одобравање провоза одређених производа преко територије ЕУ

У складу са закључцима техничког састанка ЕУ-БиХ, одржаног у Бриселу 25. новембра 2011. године, те исказаног интереса БиХ за разматрање могућности одобравања провоза одређених производа животињског поријекла из БиХ преко територије Европске уније у треће земље, у Анексу се налази припремљена информација о објектима, врстама и количинама производа који би евентуално били укључени у овакав вид провоза у случају одобравања. Листа у Анексу није закључна и зависи о заинтересованости субјеката у будућем периоду.

7.5. Фитосанитарна политика

7.5.1. Институционални и административни капацитети, укључујући контролне структуре

Управа БиХ за заштиту здравља биља, од предвиђених 40 запослених, тренутно запошљава 10 државних службеника и 2 руководећа секретара са посебним задатком, 8 запосленика и 7 запослених на одређено вријеме. Надлежна тијела за фитосанитарну област у БиХ су: Управа БиХ за заштиту здравља биља (УзЗБ), Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, Републичка управа за инспекцијске послове и општинска одјељења за инспекцијске послове, Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства, Федерална управа за инспекцијске послове, Инспекторат пољопривредне инспекције и кантоналне пољопривредне инспекције у ФБиХ, те Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко Дистрикта БиХ и Инспекторат Брчко Дистрикта БиХ.

7.5.2. Приближавање законодавства БиХ законодавству ЕУ у фитосанитарној области

Управа БиХ за заштиту здравља биља је у сарадњи са надлежним органима ентитета и Брчко дистрикта БиХ у извјештајном периоду проводила активности на изради секундарног законодавства усклађеног са одговарајућом легислативом ЕУ из фитосанитарне области.

Здравље биља БиХ

Имплементација Закона о заштити здравља биља („Сл. гласник БиХ“, број 23/03)

Обавезна фитосанитарна контрола при увозу биља, биљних производа и регулисаних објеката, утврђених *Листом В дио Б одјељак И Правилника о листама штетних организама, листама биља, биљних производа и регулисаних објеката* („Сл. гласник БиХ, број 69/09), једна је од најзначајнијих активности усклађених према захтјевима ЕУ у 2011. години. Списак роба која прегледа фитосанитарна инспекција на граничним прелазима усклађен је са Прилогом В дио Б одјељак И и самим тиме је хармонизован са списком роба који се прегледа у ЕУ. У 2011. години имплементиран је Програм посебног надзора (системске контроле) над карантинским штетним организмима на кромпиру, на подручју цијеле БиХ, а извршиле су га стручне институције којима је Управа БиХ за заштиту здравља биља, у сарадњи са надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта БиХ, додијелила јавна овлашћења, те надлежни инспектори. Извјештај о провођењу Програма посебног надзора (системске контроле) над карантинским штетним организмима на кромпиру у БиХ за 2011. години је завршен и прослијеђен Вијећу министара БиХ. Програм посебног надзора (системске контроле) над карантинским штетним организмима на кромпиру наставиће се имплементирати у 2012. години.

Прописи који су усвојени и објављени у Службеном гласник БиХ:

- Правилник о мјерама за спречавање уношења, ширења и сузбијања штетних организама на биљу, биљним производима и регулираним објектима (Сл. гласник БиХ, број 59/11) – Усклађивано са Директивом 2000/29. Правилником је прописано да постојећи појединачни фитосертификати ентитета и Брчко Дистрикта БиХ остају и даље на снази.
- Правилник о фитосанитарном регистру и о биљним пасошима (Сл. гласник БиХ, број 63/11) – Усклађивано са ЕУ законодавством: 92/90/ЕС, 93/50/ЕЕС, 92/105/ЕЕС, 2005/17/ЕС и 2000/29/ЕС.
- Правилник о условима под којима се одређени штетни организми, биље или биљни производи и регулисани објекти могу увозити или превозити/преносити ради огледа или у научне сврхе и за рад на селекцијама сорти (Сл. гласник БиХ, број 104/11) – Усклађивано са Директивом 2008/61/ЕС.
- Програм посебног надзора (системске контроле) карантинских штетних организама на кромпиру у БиХ за 2012. годину – (Сл. гласник БиХ, број 05/12).

Сјеме, садни материјал и заштита нових сорти

Имплементација Закона о сјему и садном материјалу пољопривредног биља БиХ („Сл. гласник БиХ“, бр. 03/05)

Прописи који су усвојени и објављени у Службеном гласник БиХ:

- Измјене и допуне Сортне листе БиХ 2010 (Сл. гласник БиХ, број 02/12)

Средства за заштиту биља

Имплементација Закона о фитофармацеутским средствима (Сл. гласник БиХ, бр. 49/04)

Прописи који су усвојени и објављени у Службеном гласник БиХ:

- Правилник о условима који морају да испуњавају правна и физичка лица за промет фитофармацеутских средстава (Сл. гласник БиХ, број 51/11) – Директива Европског Парламента и Вијећа бр. 2009/128/ЕС од 21. 10. 2009. године, којом је успостављен оквир за достизање одрживе употребе пестицида.
- Списак дозвољених активних материја (Сл. гласник БиХ, број 11/11) - Директива 91/414 о стављању у промет средстава за заштиту биља Анех I
- Одлука о измјени Одлуке о забрани регистрације, увоза и промета активних материја и фитофармацеутских средстава која садрже активне материје чији је промет, односно употреба у Европској унији забрањена (Сл. гласник БиХ, број 02/11) - Одлука Европске Комисије 2010/455/ЕУ
- Одлука о измјени Одлуке о забрани регистрације, увоза и промета активних материја и фитофармацеутских средстава која садрже активне материје чији је промет, односно употреба у Европској унији забрањена (Сл. гласник БиХ, број 63/11) - Директива 2010/86/ЕС
- Списак активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима у БиХ (Сл. гласник БиХ, бр 03/12) - ревидиран према одредбама Уредбе 540/2011.
- Одлука о измјенама Одлуке о забрани регистрације, увоза и промета активних материја и фитофармацеутских средстава која садрже активне материје чији је промет, односно употреба у ЕУ забрањена (Сл. гласник БиХ, бр. 06/12).

Ротердамска конвенција

БиХ је, у складу са чланом 10. став (2) Конвенције, поднијела одговоре за увоз хемикалија за 29 пестицида из Анекса III. Сви послати одговори за увоз хемикалија су са одлуком “без пристанка на увоз”. Постоје још 3 одговора за увоз хемикалија за пестициде који су укључени у Анексу III на Петој конференцији странака Ротердамске конвенције. Тренутно су у процесу консултације између надлежних тијела у БиХ, те израда одговора за ова три пестицида. Главни правни основ за подношење одговора за увоз пестицида је Закон о фитофармацеутским средствима БиХ и повезани подзаконски акти (Одлука о забрани регистрације, увоза и промета активних материја и фитофармацеутских средстава која садрже активне материје чији је промет, односно употреба у ЕУ забрањена и списак активних материја које су допуштене за употребу у БиХ). БиХ није поднијела одговоре за увоз за 11 индустријских хемикалија Анекса III. Главни разлози за то су непостојање регулаторних мјера на државном нивоу, а закони на нивоу ентитета су различити. У РС је на снази Закон о хемикалијама и Правилник о условима за забране и ограничења производње, стављање на тржиште и кориштење хемикалија, док је у ФБиХ још увијек на снази стари Закон о отровима, који уређује хемикалије на други начин. У оквиру координационе групе воде се активности везане за анализу постојећих разлика између ентитетских закона, а по питању статуса хемикалија из Анекса III Конвенције. Брчко

Дистрикт БиХ не доноси прописе за административни простор свог дјеловања, већ имплементира све прописе донесене на нивоу БиХ.

Минерална ђубрива

Имплементација Закона о минералним ђубривима (Сл. гласник БиХ, бр. 46/04)

Приписи који су усвојени и објављени у Службеном гласнику БиХ:

- Закон о измјенама и допунама закона о минералним гнојивима (Сл. гласник БиХ, број 76/11)
- Правилник о измјени Правилника о условима за стављање у промет, квалитет и контролу квалитета минералних ђубрива, те складиштењу и руковању минералним ђубривима (Сл. гласник БиХ, број 13/11)

7.6. Рибарство

Према постојећој легислативи, област рибарства у БиХ је у надлежности ентитета и БД БиХ. У Федерацији БиХ за област рибарства надлежан је Сектор за пољопривреду, унутар којег је Одсек за анималну производњу, који броји три запосленика који су, поред осталих активности, задужени и за област рибарства. У РС активности у области рибарства обављају се у Ресору пољопривреде и руралног развоја МПШиВ РС. У Брчко Дистрикту БиХ за област рибарства надлежно је Пододјељење за пољопривреду, у оквиру Одјељења за пољопривреду, шумарство и водопривреду БД, унутар којег је један запослени, уз остале дужности, задужен и за ову област. Подгрупа за рибарство је предложила да координирајућу улогу обавља Сектор за пољопривреду, исхрану, шумарство и рурални развој, МСТЕО БиХ. Подгрупа за рибарство предвиђа израду Акционог плана усвајања ЕУ прописа из области Заједничке рибарске политике. С циљем израде наведеног документа, МСТЕО ће наставити координисати рад Радне групе по овом питању.

Према подацима Агенције за статистику БиХ, у 2011. години у БиХ произведено је 4.228,6 тоне рибе од чега 3.052,8 т пастрмке, 925,8 т шарана и 250 т остале рибе. Величина рибњака за експлоатацију пастрмке износила је 91.026 м², шарана 2.278 ха. Евидентан је пад производње рибе у 2011. години, што је узроковано временским неприликама.

Табела 46. Производња конзумне рибе у БиХ (2010 -2011. година)

Врста	2010	2011
Пастрмка	2.900,9	3.052,8
Шаран	1.355,8	925,8
Остала риба	355,0	250,0
Укупно	4.611,7	4.228,6

Извор: Агенција за статистику БиХ

7.6.1. Приближавање БиХ законодавства ЕУ законодавству

Подгрупа за рибарство је, у координацији МСТЕО БиХ, наставила рад на процесу израде и хармонизације ентитетских прописа са прописима ЕУ и хармонизације постојећих прописа

унутар БиХ у области рибарства. Подгрупа је редовно одржавала састанке, те је на једном од састанака презентован упоредни приказ постојеће легислативе у области рибарства на ентитетском нивоу и БД БиХ. С обзиром да су ентитетски Закони о рибарству припремани паралелно, подгрупа је координирала хармонизацију ова два Закона међусобно, и са прописима ЕУ. Припремљени нацрти закона су презентовани у оквиру подгрупе за рибарство, те представника произвођача, научних институција, спољнотрговинске коморе и удружења спортских риболоваца, гдје је сагледана њихова међусобна усклађеност и усклађеност са ЕУ легислативом (директива 43/92 о стаништима). Међусобна усклађеност је потпуна у области заштите рибљег фонда у отвореним водама (односи се на ријеке и језера, те на улове риба у отвореним водама и ова област је предмет разматрања ентитетских закона) и код праћења стања рибљег фонда, евиденције и извјештавања. У аквакултури евиденција ће бити усклађена са статистиком.

На иницијативу МСТЕО и подгрупе за рибарство (шира група за рибарство, укључујући академску заједницу и произвођаче), уз подршку ЕК, у априлу 2011. године, одржана је ТАПЕХ радионица, која је за циљ имала да осигура упознавање ЕУ политике рибарства, те Уредби Вијећа (ЕЗ) бр. 2371/2002, 1198/2006, 104/2000, и других уредби Вијећа везаних за рибарство, посебно у погледу хармонизације домаћег законодавства у подручју рибарства с ЕУ, с нагласком на потребу испуњавања обавеза из Споразума о стабилизацији и придруживању. Искуства са поменуте радионице су имплементирана у току активности хармонизације ентитетских закона о рибарству.

Нацрти закона о рибарству уређују сљедеће области: заштиту, унапређење и одрживо коришћење рибљег фонда у отвореним водама, очување биодиверзитета, заштиту вода и обала, спортски и привредни риболов у отвореним водама, рибочуварску службу, стручни испит за особе које ће бити непосредно укључене у послове порибљавања и очувања рибљег фонда, риболовне дозволе, садржај риболовно-правне основе, ко може израђивати основе, услове за ревизију основе, евиденција улова и извјештавање о стању рибљег фонда, дјелатност аквакултуре, услови за издавање дозвола за пројектну документацију за објекте аквакултуре, извјештавање о активностима предузетника или привредног друштва које се бави аквакултуром, узгој страних и заштићених врста рибе и других водених животиња, организацију у рибарству и казнене одредбе. У сарадњи са Дирекцијом за европске интеграције биће урађена стручна оцјена међусобне усклађеност ових Закона са релевантним ЕУ прописима. Подгрупа за рибарство у Плану активности за 2012. годину предвиђа израду Акционог плана усвајања ЕУ прописа из области Заједничке рибарске политике, по приоритетима и динамици (укључити и реформе у овој области на нивоу ЕУ).

Произвођачи рибе у БиХ (пастрмке и шарана) који извозе на тржиште ЕУ, кроз своју групацију у оквиру Спољнотрговинске коморе БиХ, истичу предности и перспективе у развоју рибарства, те повећану потражњу производа од рибе од увозника из ЕУ. У складу са наведеним, бх. страна ће радити на припреми аргументације којом ће образложити раније поменуте захтјеве за повећање квоте за извоз рибе

7.7. Рурални развој

Политикама руралног развоја намијењена је Пета компонента IPA-е и у значајној мјери се разликује од свих осталих компоненти IPA фонда. Члан 184. Проведбене IPA Уредбе (718/2007) утврђује да *мјере у оквиру компоненте Рурални развој условљене израдом Програма за пољопривреду и рурални развој на националном нивоу који обухвата цијели период provedбе ИПА-е*. Такође, захтијева и успостављање посебне оперативне структуре (тзв. IPA RD структура), која се састоји од двије компоненте: Управљачког органа (The Managing Authority) и Платне агенције (The Paying Agency). Испуњавање услова које кориштење IPA-е прописује неопходан је оперативни предуслов за повлачење средства IPA RD компоненте када постанемо земља кандидат, али и других средстава која би већ сада могла бити доступна за БиХ.

С циљем припреме и испуњавања услова који су претходно наведени, уз техничку подршку IPA 2007 пројекта ZP-BHRD, креирани су документи који представљају стратешке смјернице за разумијевање предприсупних активности и процеса БиХ према ЕУ, а то су:

- Приједлог Мапе пута за претприсупну фазу сектора пољопривреде и руралног развоја у БиХ
- Визија руралне Босне и Херцеговине
- Приручник за програмирање руралног развоја (нацрт)
- Нацрт плана за Програм руралног развоја Босне и Херцеговине
- Предлог опција платног система за IPA RD у Босни и Херцеговини
- Нацрт приручника за управљање ризиком
- LEADER Смјернице за БиХ
- Сет нацрта докумената за регистрацију LAG-ова
- Правне смјернице за нацрт хармонизованих мјера у БиХ
- Увод у систем мониторинга и евалуације руралног развоја у БиХ
- Предлог структуре Управљачког тијела за програм руралног развоја у Босни и Херцеговини
- Предлог мреже руралног развоја у Босни и Херцеговини.

Стратешко планирање руралног развоја и мјере руралног развоја

Технички тим за хармонизацију мјера руралног развоја, основан у оквиру Радне групе за рурални развој, је механизам за координацију активности које доприносе испуњавању критеријума за кориштење IPA RD фондова. У оквиру техничког тима проводе се активности везане за усклађивање мјера руралног развоја, које се имплементирају кроз домаћи систем подршке и увођење мјера руралног развоја усклађених са IPA RD захтјевима.

Пројекат ZP BHRD подржао је рад Техничког тима кроз припрему нацрта оквира три мјере руралног развоја у IPA RD форми:

Оса I - Побољшање тржишне ефикасности - подршка капиталним инвестицијама

- Улагања у производњу млијека - Улагања у мљекарска газдинства

Оса III - Развој руралне економије

- Развој руралних заједница/LEADER LAG
- Развој руралне мале техничке инфраструктуре – унапређење мреже локалних путева у руралним подручјима БиХ

У марту 2011. године отпочео је пројекат под називом *Вјештине израде стратегија за рурални развој* у организацији Информативног центра за европску политику (EPIC). Пројектом су обухваћена два сета интензивних тренинга која укључују и менторски рад пројектног тима са учесницима обуке. У прву групу тренинга укључени су, поред чланова Радне групе за рурални развој и Техничког тима за хармонизацију мјера руралног развоја, и други представници министарстава пољопривреде. Другу групу полазника обуке чине представници осталих институција, чије су надлежности директно или индиректно везане за пољопривреду и рурални развој (савјетодавне службе, општине, кантонална министарства пољопривреде, институције које имају надлежности у области животне средине, туризма, социјалне заштите, образовања и сл.). Дио програма EPIC пројекта посвећен је припреми за израду Стратешког плана руралног развоја БиХ - задаци, приоритети, носиоци активности, расположиве информације и документи (менторски рад у СППШРР, МСТЕО БиХ), и развоју мјера руралног развоја истим методолошким поступком (менторски рад у ФМПВШ, МПШВ РС и Одјељењу за пољопривреду БД БиХ).

IPA RD Управљачко тијело

Радна група за израду предлога модела управљачког тијела одговорног за управљање *IPA RD* програмом проводи активности усмјерене ка развоју концепта *IPA RD* Управљачког тијела за БиХ. У оквиру активности везаних за техничку подршку развоју концепта *IPA RD* Управљачког тијела, експерти пројекта ZP BHRD припремили су материјал под називом *Приједлог концепта Управљачког тијела*. С тим у вези, радна група није постигла консензус о Предлогу предложене структуре *IPA RD*.

Увођење LEADER програма у БиХ

Током програмског периода 2007-2013. године LEADER иницијатива је постала интегрални дио политике руралног развоја ЕУ. Од држава које се желе прикључити ЕУ, такође, тражи се да уврсте LEADER компоненту у планирање руралног развоја.

У оквиру БиХ, за успостављање флексибилног правног оквира, који ће омогућити локалним партнерима руралног развоја - Локалним акционим групама (LAG), да се организују и дјелују према LEADER принципима с циљем рјешавања развојних проблема специфичне руралне заједнице, надлежни су МСТЕО БиХ, МПШВ РС, ФМПВШ и Одјељење за пољопривреду БД БиХ. Сарадња надлежних институција, везана за испуњавање ЕУ захтјева који се односе на LEADER и LAG-ове, остварује се у оквиру Техничког тима за увођење програма LEADER, који дјелује у оквиру Радне групе за рурални развој. Током 2011. године Технички тим је радио на усаглашавању текста нацрта

Смјерница за увођење програма LEADER у БиХ, оквирног документа којим се регулише дјеловање јавно-приватних партнерстава – LAG-ова.

Успјешно су одржана четири састанка, током којих је на техничком нивоу усаглашено двије трећине текста радног материјала. МСТЕО БиХ је координисао организацијом и имплементацијом низа семинара везаних за промоцију LEADER програма и основама организације и рада LAG -ова. Обука је проведена у пилот подручјима за развој LAG -ова, идентификованим од стране надлежних институција, а техничку подршку пружио је пројект ZP BHRD.

Такође, експерти ZP BHRD пројекта су припремили материјал под називом *Регистрациони пакет за LAG* који садржи сет шаблона докумената потребних за регистрацију LAG-а. Предметне активности су резултирале формирањем четири LAG-а: LAG „ДРИНА“ (Горажде-Пале Прача-Фоча Устиколина), LAG „ДЕВЕТАК“ (Соколац-Хан Пијесак-Рогатица), LAG „БЛИДИЊЕ“ (Томиславград - Посушје) и LAG Лакташи-Градишка-Србац-Козарска Дубица, од којих су прва два и формално регистрована.

У Републици Српској, независно од напријед поменутих активности, формирана су још два LAG-а (LAG „ВРБАЊА-УКРИНА“ и LAG „БИЈЕЉИНА“).

Систем мониторинга и евалуације за сектор пољопривреде

Радна група - Привремени одбор за успостављање система мониторинга и евалуације за сектор пољопривреде, уз техничку подршку експерата пројекта ЗП-БХРД, припремила је *Нацрт предлога структуре Одбора за мониторинг БиХ и Нацрт Евалуационог оквира за мјере руралног развоја БиХ* (које су у процесу хармонизације).

8. Међународна сарадња

8.1. Планирање и координација међународне помоћи у сектору пољопривреде, прехране и руралног развоја

Активности на планирању и координацији међународне помоћи у сектору пољопривреде, прехране и руралног развоја до краја 2008. године вођене су од стране Делегације Европске комисије у БиХ. У МСТЕО БиХ од 2007. године кадровски је ојачан Сектор пољопривреде, прехране, шумарства и руралног развоја и у 2009. години преузима водећу улогу у планирању и координацији средстава у складу са стратешким приоритетима сектора. На основу предвиђених активности из дјелокруга рада МСТЕО БиХ, и с циљем реализације мјере 1.8. Првог приоритетног подручја Оперативног програма БиХ за пољопривреду, прехрану и рурални развој у БиХ, формирана је *Радна група за планирање и координацију стране помоћи*, која има задатак да систематски прати програмирање и реализацију помоћи, прикупља запажања о свим релевантним партнерима, ажурира базе података о међународној помоћи и планира одржавање донаторских састанака. Представници институција имају значајну улогу у програмирању и имплементацији пројеката и програма

међународне помоћи. Кроз активно учествовање у раду управних одбора имају и управљачку улогу.

У 2011. години Радна група је, у организацији МСТЕО БиХ, одржала један ванредни и три редовна састанка. Током десетог састанка, који је одржан у априлу 2011. године, закључено је да се Радна група формализује, односно да министар спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине донесе одлуку о њеном формирању, те да се пословником о раду утврде права и обавезе њених чланова.

С циљем представљања својих активности, размјене информација и побољшања сарадње између институција БиХ и међународних донатора у 2011. години, у организацији МСТЕО БиХ – Сектора пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја 20.10.2011. године одржан је састанак информисања донатора.

Састанку су, поред представника надлежних институција из БиХ, присуствовали и представници билатералних и мултилатералних донатора - Делегација ЕУ у БиХ, Амбасада Републике Чешке у БиХ, Амбасада Краљевине Шведске/СИДА, Амбасада Краљевине Холандије, Амбасада Италије/Италијанска кооперација за развој, Свјетске банке, Европске развојне банке (EBRD), USA/USAID, Амбасаде Велике Британије/ЕПИС и Шпаније/АЕСИД.

Институцијама Босне и Херцеговине које су надлежне за пољопривреду упућена је препорука да се уложи додатни напори у реализацији обавеза у складу са стратешким приоритетима и препорукама Европске комисије, узимајући у обзир констатације из Извјештаја о напретку и препоруке Европске комисије, и у том правцу иницирају предлози за донаторску подршку.

8.2. Међународни билатерални споразуми

У извјештајном периоду је, у складу са законском процедуром, припремана документација с циљем закључивања билатералних споразума о развојној помоћи у области пољопривреде, и то са Турском, Мађарском, Србијом, Хрватском и Исламском Републиком Иран. У наредној 2012. години очекује се званично потписивање наведених споразума.

8.3. Чланство у међународним тијелима и организацијама (OIV, SWG, JJI)

Међународна организација за вино и винову лозу

Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине је, након примања у чланство, покренуло поступак за номинацију бх. експерата за рад у стручним тијелима и другим тијелима Међународне организације за вино и винову лозу (OIV). Чланство БиХ у овој организацији и будући рад експерата представља значајан подстицај за модернизацију производње, те усвајање стандарда од стране OIV.

Стална радна група за регионални рурални развој југоисточне Европе (SWG RRD)

Босна и Херцеговина је, активним учешћем у SWG RRD, у 2011. години ојачала и интензивирала сарадњу са земљама које учествују у раду групе у области руралног развоја

и активно је, кроз идентификацију заједничких потреба и интереса региона, учествовала у планирању прекограничних пројеката руралног развоја, као и у организирању подршке за рјешавање проблема и задовољавање потреба везаних за питања руралног развоја у Југоисточној Европи. Поред тога, институције Босне и Херцеговине задужене за рурални развој имају сталну подршку када је ријеч о изградњи и јачању капацитета особља. На Јахорини је, у септембру 2011. године, одржан 21. састанак SWG RRD. На састанку организованом у сарадњи са Министарством спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине разматране су активности Групе планиране за период 2011-2015, као и актуелни пројекти, те иницијативе и сарадња са партнерским институцијама и организацијама. Планом рада Сталне радне групе за наредни период су предвиђени бројни пројекти, активности и обуке у којима је планирано активно учешће представника Босне и Херцеговине.

Јадранско-јонска иницијатива

Јадранско-јонска иницијатива званично је промовисана током Самита о развоју и сигурности Јадранског и Јонског мора, одржаног у Анкони, 2000. године. Самит је окончан усвајањем Декларације из Анконе, као оснивачког политичког акта ове иницијативе. Ова асоцијација данас окупља осам европских земаља, од којих седам излазе на Јадранско и Јонско море: Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Грчка, Хрватска, Италија, Словенија, и по принципу сукцесије чланства, Србија. Покретач Иницијативе је Италија, која је била домаћин оснивачког скупа. Иницијативу је подржала и Европска унија.

Циљ покретања иницијативе је подстицање развоја и јачање сигурности у јадранско-јонском региону, интензивирање сарадње међу земљама региона и подстицање транзицијских земаља на интеграционе процесе и приближавање Европској унији.

Босна и Херцеговина учествује у раду ЈЈИ од њеног оснивања.

8.4. Преглед програма и пројеката у 2011. години

Током 2011. године у сектору пољопривреде, прехране и руралног развоја Босне и Херцеговине је имплементирано више пројеката. Са имплементацијом је у 2011. години завршило 13 пројеката, док се у 2012. години очекује завршетак имплементације 6 пројеката, и у 2013. години завршетак 7 пројеката. Када су у питању пројекти техничке помоћи Европске уније, током 2011. године су завршена три пројекта из IPA 2007 програма, чија је укупна вриједност износила 3,5 милиона евра.

Пројекат *Пољопривреда и рурални развој за БиХ (ARDP)*, који се финансира из кредита Свјетске банке (у вриједности од 19.067.650 евра), завршава са имплементацијом 2013. године.

Пројекат унапређења активности пољопривредног тржишта (FARMA), који се финансира удруженим средствима Владе краљевине Шведске и Владе Сједињених Америчких Држава, у износу од 8.653.695 евра, завршава са имплементацијом 2013. године.

8.4.1. Пројекат пољопривреде и руралног развоја ARDP (финансиран кредитом Свјетске банке)

Циљ Пројекта пољопривреде и руралног развоја је да кредитно подржи БиХ у процесу јачања капацитета институција на државном и ентитетском нивоу за пружање дјелотворнијих и ефикаснијих пољопривредних услуга и програма подршке, те, такође, да пружи значајан допринос да БиХ што прије постане подобна за средства подршке у оквиру IPA RD-а. Пројекат подржава развој из пољопривредног информацијског система, као и изградњу институционалних капацитета у пољопривреди и руралном сектору, укључујући јачање ветеринарства на државном нивоу, исправности животних намирница, фитосанитарне услуге, капацитете пољопривредне инспекције, те пољопривредне услужне дјелатности. Осим наведеног, пројекат подржава и развој појачаних програма подршке из пољопривреде и развој руралних средина у складу с условима ЕУ IPA RD-а, укључујући јачање програма развоја планирања и координације руралних подручја, система за осигуравање плаћања развоја руралних области, те повећање инвестицијских грантова за циљне потребе и подручја. Пројект је ефикасан од 26.02.2008. године.

Имплементација пројекта планирана је у периоду од 01.10.2007. до 31.06.2012. године. Пројекат се финансира из IDA кредита, у укупној суми од 21 милион америчких долара. Рок отплате кредита је 20 година, са грасе периодом од 10 година. Задужење по кредитним средствима прихватиле су владе ентитета, у односу 52% - Влада ФБиХ : 48% - Влада РС. Додатно, учешће БиХ у овом пројекту износи 9,19 милиона америчких долара, док грант средства добијених од СИДА-е износи 6 милиона америчких долара. Стога, укупан износ средстава пројекта - кредит, грант и домаћа контрибуција, износи 36,19 милиона америчких долара. Предвиђена динамика трошења пројектних фондова по годинама имплементације је 15%-35%-60%-80%-100%, с тим да је, према процјени задње Мисије СБ, досад укупно потрошено око 41% алоцираних фондова, од чега је из IDA фондова потрошено 40%, а из СИДА гранта 42%.

Сложено институционално и политичко окружење, а првенствено непостојање договора у вези са моделом система за плаћање у БиХ, резултирало је ниским постотком искориштавања средстава кредита и преусмјеравањем средстава гранта за друге намјене.

8.4.2. Финансијска помоћ Европске уније

Европска унија пружа конкретно усмјерену финансијску помоћ земљама које су кандидати и потенцијални кандидати и ограничену помоћ новим државама чланицама, како би подржала њихове напоре да појачају политичке, економске и институционалне реформе. Претходни програми помоћи (SAPARD, CARDS) замијењени су програмом под називом Инструмент претприступне помоћи (Instrument for Pre-Accession Assistance - IPA) и све будуће активности које се односе на претприступни период се реализују у оквиру овог програма за помоћ.

Ради олакшног постизања кохерентности, а с циљем постизања бољих резултата и већег учинка расположивих средстава, креиран је поједностављен оквир за спољне активности у периоду 2007-2013. година – IPA, који истиче 2013. године. Европска унија припрема нови претприступни инструмент који треба и даље да се усмјери на политику проширења, што је један од кључних приоритета у спољним активностима Европске уније, чиме се унапређује

стабилност, сигурност и просперитет у Европи. Нови инструмент треба даље да настави слиједити општи политички циљ подршке земљама кандидатима и потенцијалним кандидатима у њиховим припремама за чланство у ЕУ и постепеном усклађивању њихових институција и привреде са стандардима и политикама Европске уније, према њиховим специфичним потребама и прилагођене њиховим индивидуалним плановима. При томе, треба ојачати кохерентност између финансијске помоћи и укупног напретка у провођењу претприступне стратегије.

Помоћ из програма IPA

Земљама потенцијалним кандидатима су доступне прве двије компоненте: Помоћ у транзицији и изградња институција и Регионална и међудржавна сарадња. У случају земаља кандидата, њима ће, поред прве двије, бити доступне и мјере које се односе на регионалне људске ресурсе и развој руралних подручја у оквиру компоненти под овим називима, које земљу припремају да буде дио јединствене ЕУ и за реализацију аграрне политике након пријема у ЕУ. Ово захтијева од земље да има административне капацитете и структуре које могу преузети одговорност за управљање помоћи коју добија. У случају земаља потенцијалних кандидата, такве мјере ће остати у рукама Комисије, а биће реализоване кроз основну компоненту програма, компоненту *Помоћ у транзицији и изградња институција*. С обзиром на то да Босна и Херцеговина није искористила средства из програма IPA 2008 и 2010, пољопривреда и рурални развој нису на листи приоритета за финансирање предвиђених MIPD-ом за програмски период 2011-2013, који узима у обзир средњорочну развојну стратегију и стратегију ЕУ интеграција, као и приоритете утврђене у Извјештају о годишњем напретку Босне и Херцеговине и Европском партнерству.

Кроз прву компоненту програма IPA 2007 програмирана су три пројекта у области пољопривреде, руралног развоја и сигурности хране, а чија је имплементација је завршена 2011. године:

Пројект „Јачање и хармонизација БиХ информационог система за секторе пољопривреде и руралног развоја – БиХ АИС“

Учинци овог пројекта су: ојачани институционални капацитети кроз обуке, семинари и студијска путовања, као и нацрти докумената и пилот активности ради јачања БиХ информационог система за секторе пољопривреде и руралног развоја. Остварени резултати пројекта БиХ АИС исказани кроз компоненте су:

1 компонента- Јачање капацитета институција укључених у успостављање и развој АИС-а у БиХ

1. Одржано петнаест састанака Одбора и девет обука за чланове Одбора
2. Реализована студијска посјета у ДГ АГРИ
3. Припремљени акциони планови и методологије за имплементацију пилот активности за пилот попис пољопривреде, FADN и GIS
4. Успостављена платформа за интеграцију, дисеминацију и размјену података,
5. Припремљена Стратегија за успостављање и развој пољопривредног информационог система

6. Припремљен Предлог будућег састава, функција и радних задатака Одбора за КИП
7. Припремљен Предлог пројеката стандардизације и хармонизације података, апликације за мониторинг и евалуацију пољопривредног информационог система и апликације за регистар међусобне усклађености

II Компонента - Развој пилот пописа пољопривреде

1. Проведен пилот попис пољопривреде
2. Тестирани и финализовани сви инструменти за будући попис пољопривреде
3. Обучено особље статистичких институција, ентитетских Министарстава пољопривреде, Одјељења за пољопривреду Брчко Дистрикта и МСТЕО БиХ о анализи података пилот пописа пољопривреде (SPSS и ACCESS)
4. Припремљен Преднацрт Закона о попису пољопривреде
5. Припремљена Стратегија за попис пољопривреде у БиХ

III Компонента - Развој система мониторинга економског учинка фарми (FADN-a)

1. Развијена методологија и инструменти за прикупљање података
2. Успостављена организациона структура FADN система
3. Успостављен систем типологије газдинстава
4. Припремљене анализе и извјештаји за седам типова производње
5. Припремљена ACCESS апликација за унос података
6. Припремљена Стратегија за развој и експанзију FADN-a у БиХ
7. Припремљен и одобрен предлог пројекта за наставак активности даљњег развоја FADN система

IV Компонента - Развој система узорковања/анкете за развој поуздане основе за пољопривредну статистику

1. Развијена методологија и инструменти узорковања и истраживања
2. Развијена web GIS апликација и база података
3. Реализована фотоинтерпретација и прикупљање података
4. Припремљен Извјештај о производњи усјева
5. Припремљен и одобрен предлог пројекта за наставак активности даљњег развоја система просторног одабира узорака
6. Припремљена Стратегија за експанзију система просторног одабира узорака

Пројекат: „Јачање капацитета за програмирање руралног развоја БиХ – ZP BHRD“

Већина испоручивог учинка пројекта односила се на израду основних референтних материјала за обуку, у сврхе изградње техничких стручних капацитета три интересне групе: представника руралних заједница, виших службеника државне управе и оператора (пољопривредних савјетника и консултаната), а првенствено изградње институционалних капацитета за развој и имплементацију пољопривредне политике у Босни и Херцеговини.

Доносиоци одлука били су индиректни корисници пројектних активности, а допринос учинку пројекта је био обостран путем њиховог учешћа у Управном одбору пројекта, кроз који је остварен директан контакт са тимом пројекта, као и кроз неке догађаје које је организовао Пројекат (студијско путовање). Пројекат је успјешно допринио одрживом, конкурентном и динамичном сектору пољопривреде и прехране, предлагањем владиних

структура, тј. Нацрта дизајна Платне агенције и Управљачког тијела за програм руралног развоја. Активности пројекта имплементирани током пројекта биле су фокусиране на хармонизацију и приближавање са Европском унијом, кроз унапређење економског и друштвеног развоја руралних заједница у Босни и Херцеговини. Пројекат је креирао и промовисао мјере руралног развоја, пружио техничку подршку из управљања мјерама руралног развоја, као и савјете о примјени пилот активности. Јачао је капацитете за програмирање руралног развоја и продубио знање о платном систему у Босни и Херцеговини, који би био сличан систему који захтјева ЕУ (IPA RD механизам).

Неки од значајнијих докумената – резултат рада овог пројекта, су:

1. Предлог Мапе пута за претприступну фазу сектора пољопривреде и руралног развоја у БиХ
2. Визија руралне Босне и Херцеговине
3. Приручник за програмирање руралног развоја (нацрт)
4. Нацрт плана за Програм руралног развоја Босне и Херцеговине
5. Предлог опција платног система за IPA RD у Босни и Херцеговини
6. Нацрт приручника за управљање ризиком
7. LEADER Смјернице за БиХ
8. Сет нацрта докумената за регистрацију LAG-ова
9. Правне смјернице за нацрт хармонизованих мјера у БиХ
10. Увод у систем мониторинга и евалуације руралног развоја у БиХ
11. Предлог структуре Управљачког тијела за програм руралног развоја у Босни и Херцеговини
12. Предлог мреже руралног развоја у Босни и Херцеговини

Подршка успостављању и јачању БиХ легислативе у области хране

Поред јачања институционалних капацитета надлежних за креирање и имплементацију легислативе у области сигурности хране у Босни и Херцеговини, овај Пројекат је, у сарадњи са надлежним органима, припремио *Нацрт стратегије сигурности хране и Нацрт Државног плана лабораторија*.

Пројекти IPA 2008, 2009 и 2010

У процесу програмирања за средства из програма IPA, у области пољопривреде, прехране и руралног развоја кандидовани су и одобрени седећи пројекти:

IPA 2008 Изградња капацитета у аграрној политици и припрема БиХ за приступ IPA програму Руралног развоја (IPA RD) - 2,4 мил. еура

Компонента 1. Подршка пољопривредној политици и IPA RD комплементарним структурама – Током 2011. године извршено је ревидирање резултата и израда пројектног предлога пројекта. Због непостојања договора о моделу система плаћања, касни се са

имплементацијом овог пројекта. Посебно је значајно нагласити да је овај пројекат основа за реализацију наредног пројекта из IPA 2010 *Пилот подршка IPA RD мјерама у БиХ*, који ће, поред претходног, помоћи да се пољопривредни сектор у Босни и Херцеговини адекватно припреми за претприступни и приступни период, чиме ће користи за пољопривредну производњу, прехранбenu индустрију и све оне који су ангажовани у овој области или живе и раде у руралним подручјима, бити вишеструке.

Компонента 2. Помоћ у оснивању националних интегрисаних фитосанитарних служби способних за стварање и провођење БиХ политике здравствене заштите биљака, у складу с правним тековинама усклађеног законодавства и међународних обавеза и стандарда у овој области – Реализација ове компоненте је у току; завршена је прва година имплементације.

Компонента 3. Унапређење система квалитета БиХ легислативе у области сигурности хране кроз обезбјеђења опреме лабораторијама за контролу хране – са имплементацијом се започело у 2011. години;

IPA 2009 Развој пољопривредног тржишног информационог система (AMIS) и система за идентификацију земљишних парцела (LPIS) – 3,4 мил еура

Компонента 1. Развој пољопривредног тржишног информационог система у БиХ

Компонента 2. Развој система идентификације земљишних парцела: Припремљен је пројектни предлог, али се због непостојања договора о моделу прикупљања и дистрибуције података, касни са имплементацијом ове компоненте.

Компонента 3. Израда секторских анализа за IPA RD програм – Имплементација ове компоненте је у току. У 2011. припремљени су Нацрти 5 анализа, док се завршне анализе сектора, са препорукама, очекују крајем јуна 2012. године.

IPA 2009 Подршка ветеринарству и фитосанитарној заштити – 3.2 мил. еура

Компонента 1. Програм искорјењивања класичне свињске куге и контрола бјеснила у Босни и Херцеговини – (Ре)вакцинација – 2011. година је прва година имплементације ове компоненте.

Компонента 2. Јачање овлаштених ветеринарских лабораторија у Босни и Херцеговини

Компонента 3. Јачање капацитета фитосанитарних служби у БиХ: у 2011. израђена је техничка спецификација опреме за фитосанитарне лабораторије и рађено је на пројектном задатку за twinning light.

IPA 2010 Пилот подршка мјерама IPA RD тина у БиХ – 3 мил. еура

Као и за пројекат из IPA 2008 (компонента 1), овај пројекат је одобрен, али његова имплементација још није почела. Сложено институционално и политичко окружење, првенствено непостојање договора у вези са моделом система за плаћање у Босни и Херцеговини, одгодило је почетак његовог провођења.

8.4.3. Инструмент техничке помоћи Европске комисије - ТАИЕХ

ТАИЕХ - *Technical Assistance and Information Exchange*, је техничка помоћ и инструмент за размјену информација у оквиру *Генералног директората за проширење Европске комисије*. Циљ ТАИЕХ-а је да земљама новим чланицама ЕУ, земљама у процесу приступања, земљама кандидатима и земљама Западног Балкана пружи краткорочну техничку помоћ у складу са општим циљевима политика Европске комисије, у пољу приближавања, аплицирања и увођења ЕУ легислативе.

У Босни и Херцеговини је током 2011. године у областима пољопривреде, прехране, шумарства и руралног развоја одржано 11 ТАИЕХ радионица. Током извјештајног периода није било студијских путовања, нити експертских мисија. Корисници обука су представници МСТЕО БиХ, представници Министарстава пољопривреде ентитета, Одјељења за пољопривреду Брчко Дистрикта БиХ, Агенције за сигурност хране БиХ, Управе БиХ за заштиту здравља биља, Канцеларије за ветеринарство БиХ и представници других институција и организација чији је рад непосредно везан за област пољопривреде, прехране и руралног развоја (ветеринарски инспектори, лабораторијско особље итд.).

Радионице су организоване од стране корисника и у сарадњи са ТАИЕХ канцеларијом из Брисела.

Пољопривреда и рурални развој

- Радионица „Усклађивање законодавства у области пољопривреде и руралног развоја са посебним нагласком на регистар пољопривредних газдинстава и система за идентификацију земљишних парцела“
- Радионица „Заједничка политика рибарства“

Сигурност хране

- Радионица „Обавезе субјеката у пословању с храном у имплементацији хигијенског пакета“,
- Радионица „Прехрамбене и здравствене тврдње“,
- Радионица „Организација службених контрола и микробиолошки критерији у храни“,
- Радионица „Природне минералне, природне изворске и столне воде и здравствени аспекти воде за пиће“
- Радионица „Употреба прехранбених адитива“.

Ветеринарство

- Радионица „Увод у здравствене захтјеве животиња и производа аквакултуре“
- Радионица „Основни принципи НАССР-а за храну анималног поријекла“
- Радионица „Здравствени прописи о споредним животињским производима и производима који нису намијењени за људску потрошњу“

Заштита здравља биља

- Радионица „Регионална регистрација производа за заштиту биља

8.5. Билатерални и мултилатерални програми и пројекти међународне помоћи

У Босни и Херцеговини се имплементирају и други програми и пројекти међународне помоћи за сектор пољопривреде, прехране и руралног развоја. Према подацима којима располаже Министарство, у 2011. години они су били финансирани од стране билатералних донатора: Шведске, Сједињених Америчких Држава, Италије, Уједињеног Краљевства, Јапана, Норвешке, Холандије, Републике Чешке, Швајцарске и мултилатералних донатора: UNDP, Свјетске банке и FAO.

У реализацији програма и пројеката учествовало је више агенција за имплементацију: СИДА, USAID, Италијанска кооперација за развој, ЕРИС, ЈСА, Јединице за имплементацију пројеката (PIU/APCU) и FAO.

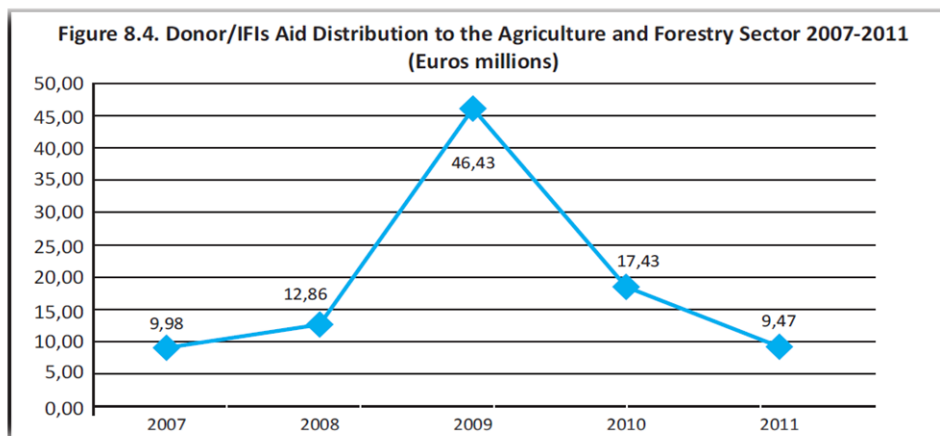
За изградњу институционалних капацитета значајан је пројекат који се финансира средствима Краљевине Шведске: *Развој инфраструктуре за сигурност хране и квалитета земаља Југоисточне Европе*, а који подржава координацију активности захтјеваних Мапом пута са циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла. У оквиру пројекта одржане су обуке за лабораторијско особље, оцјењиваче лабораторија, инспекторе, представнике ВАТА-е и представнике сектора мљекарства.

Пројект финансиран средствима Владе Велике Британије, којег имплементира ЕРИС (European Policy Information Centre), значајан је за изградњу и јачање капацитета за развој политике руралног развоја Босне и Херцеговине.

Пројекти усмјерени на јачање конкурентности сектора пољопривреде и руралног развоја имплементирају се средствима Сједињених Америчких Држава – FARMA (Fostering Agricultural Markets Activity)- *Јачање удружења жена кроз органску пољопривреду у БиХ и Подстицање предузетништва у руралним подручјима*.

Средства Републике Италије се усмјеравају кроз пројекте подршке заштите и валоризације пољопривредних производа, креације и промоције еко-туристичке понуде, социо-економском развоју сектора пољопривреде и изградњи институција.

Јапан подржава јачање повјерења кроз развој пољопривреде и руралног предузетништва, док Република Чешка и Краљевина Холандија своју подршку реализују кроз пројекте помоћи производњи и преради млијека и воћа, односно јачању ланаца вриједности за запошљавање у сектору пољопривреде. Тренд донаторске помоћи указује на смањење расположивих средстава намијењених сектору пољопривреде у Босни и Херцеговини

Извор: Извјештај о међународној помоћи МФТ БиХ

9. Приоритети сектора пољопривреде у 2012. години

Два кључна приоритета сектора пољопривреде у 2012. години су:

1. *Развој институција у систему безбједности хране - приоритетно у правцу добијања извозних дозвола за ЕУ*

Непостојање могућности извоза у Европску Унију за производе који чине највећу вриједност производње у Босни и Херцеговини, као што су млијеко и млијечни производи, живинско, говеђе и свињско месо и њихове прерађевине, кромпир и мед, додатно онемогућава остваривање извозних потенцијала, али још више стабилизације цијена, унапређења конкурентности и прихода пољопривредника. Разлог немогућности извоза лежи у чињеници да постојећи систем безбједности хране у Босни и Херцеговини до сада није успио да испуни критеријуме који би омогућили добијање извозних дозвола на тржиште ЕУ ни за један производ сем за рибе. Овакво стање указује да је непоходно комплетан систем безбједности хране учинити ефикаснијим, а да то унапређење ефикасности буде препознато и потврђено од ЕУ институција добијањем неких од тражених извозних дозвола.

Република Хрватска је успјешно завршила преговоре о чланству са ЕУ и 1. јула 2013. године постаје њен 28 пуноправни члан. Босна и Херцеговина треба наставити да има слободан приступ том тржишту, али ће престати да важе билатерални споразуми везани за безбједност хране и за производе из Босне и Херцеговине ће важити ЕУ регулативе о безбједности хране. Прошле године је Босна и Херцеговина у Хрватску извезла пољопривредне производе у вриједности од око 180 милиона КМ, од чега четвртина потпада под млијеко, месо и њихове прерађевине. Уласком Хрватске у ЕУ мијењају се и стандарди у систему безбједности хране, што значи да се ови производи више неће моћи извозити у Хрватску. Додатно земље окружења, главни трговински партнери Босне и Херцеговине, као што су Хрватска, Србија, Турска, Црна Гора, и нарочито Европска унија, напредују у увођењу стандарда брже него Босна и Херцеговина и непрестано уводе нова правила, чиме се стварају услови да се, сходно правилу комплементарности Свјетске трговинске организације, додатно отежава увоз за земље које не примјењују тај нови стандард. Ово у догледном времену може довести до онемогућавања извоза чак и за оне

производе за које сада Босна и Херцеговина испуњава услове за извоз. Зато је приоритетно активности усмјерити у правцу испуњења активности зацртаних Мапом пута са циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла.

2. Активности за остваривање могућности коришћења IPARD средстава

Могућност да БиХ добије значајна средства која су директно усмјерена у развој пољопривреде је нешто око чега не би требало бити спора међу свим заинтересованим учесницима у БиХ. Додатно, треба да постоји велики интерес да се то оствари што је прије могуће. Поред политичког услова добијања кандидатуре (који по најавама из Брисела може бити чак и укинут у наредном периоду), активности подразумијевају испуњавање административних капацитета за администрирање ових фондова, и то конкретно:

- Израда и усвајање IPA RD програма
- Закључивање Секторског споразума (Sectoral Agreement)
- Постигнут договор око модела IPA RD оперативне структуре
- Започињање акредитације IPA RD оперативне структуре, и то за програмирање - Управљачко тијело (Managing Authority), а за управљање финансијама – IPA RD платни систем

Активности на испуњавању ових услова и изградње потребних институција прије свега подразумијевају доношење одређених политичких одлука, координацију међу ентитетима, алокацију сопствених средстава, унапређење јавних служби на државном, ентитетском и локалном нивоу, а које су укључене у провођење IPA RD-а (као што су регистри, ветеринарски сервис, грађевинске дозволе/друге дозволе за објекте у које ће се улагати, контрола животне средине за сваки од пројеката који се намјеравају финансирати, затим изградња институција, и посебно нагласити - значајно ново запошљавање у оквиру IPA RD оперативне структуре.

Поред два наведена кључна приоритета, у складу са досадашњим активностима у сектору, приоритети у 2012. години су:

3. Имплементација Предлога мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији БиХ;
4. Имплементација Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ;
5. Испуњавање обавеза и приоритета из Споразума о стабилизацији и придруживању и Европског партнерства;
6. Преузимање асquis-а и доношење свеобухватне стратегије за усклађивање са асquis-ом у области пољопривреде и руралног развоја;
7. Развијање функционалног система за провођење асquis-а из области сигурности хране, с циљем повећања трговине пољопривредним производима;

8. Јачање капацитета службених контрола у области сигурности хране, ветеринарства, фитосанитарних питања и питања везаних за генетски модификоване организме.
9. Почетак имплементације одобрених пројеката из програма IPA 2008 и 2010;
10. Потписивање и реализација билатералних споразума;

---

10. Предлог мјера политике у пољопривреди, прехрани и руралном развоју и начин реализације у 2012. години

---

1. Интензивно радити на реализацији и имплементацији активности Мапе пута с циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла, са извршитељима и роковима

Задужени: Све институције укључене и задужене за имплементацију активности Мапе пута

Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлуке ВМ БиХ

Статус извршења: Примјена прописа и процедура, законска процедура

---

2. Интензивно радити на реализацији активности и успостављању органа и структуре у циљу преузимања IPA RD фондова - успостављања органа за праћење програма; успостављање система плаћања

Задужени: МСТЕО БиХ - Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја, ентитетска Министарства пољопривреде, БД БиХ и друге релевантне институције на државном и ентитетском нивоу

Начин извршења: Комуникације, координације и консултације

Статус извршења: Законска процедура

---

3. Интензивно радити на реализацији Предлога мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехранбеној индустрији БиХ

Задужени: Све институције укључене и задужене за реализацију мјера

Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлуке ВМ БиХ

Статус извршења: Примјена прописа и процедура, законска процедура

---

4. Израдити Нацрт Стратешког плана руралног развоја

Задужени: МСТЕО БиХ - Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја, ентитетска Министарства пољопривреде, БД БиХ и друге релевантне институције на државном и ентитетском нивоу

Начин извршења: Комуникације, координације и консултације

Статус извршења: Законска процедура

---

5. *Припремити нови Закон о вину БиХ*

Задужени: МСТЕО БиХ - Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја
Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлуке ВМ БиХ
Статус извршења: Законска процедура

---

6. *Уредити Законодавство о органској производњи у БиХ*

Задужени: МСТЕО БиХ-Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја, надлежна ентитетска министарства и БД БиХ
Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлуке ВМ БиХ
Статус извршења: Законска процедура

---

7. *Припремити Закон о измјенама и допунама Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ*

Задужени: МСТЕО БиХ-Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја
Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлуке ВМ БиХ
Статус извршења: Законска процедура

---

8. *Израдити законом предвиђене подзаконске акте ради провођења Закона о вину БиХ, након израде и усвајања новог Закона о вину БиХ*

Задужени: МСТЕО БиХ-Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја
Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлуке ВМ БиХ
Статус извршења: Законска процедура

---

9. *Хармонизација подстицајних мјера - дефиниције комерцијалних фарми, утврђивање критеријума и коефицијената ради развијања јединственог система подршке у пољопривреди БиХ, која је у складу са системом директних плаћања у ЕУ, усмјерити подршку на регистрована пољопривредна газдинства, с циљем раздвајања тржишно оријентисаних произвођача од произвођача који производе за сопствене потребе*

Задужени: МСТЕО-Сектор за пољопривреду, исхрану, шумарство и рурални развој у координацији са ентитетским Министарствима пољопривреде и Брчко Дистрикта БиХ
Начин извршења: Комуникације, координације и консултације
Статус извршења: Законска процедура

---

10. *Интензивно радити на успостављању Пољопривредног информационог система и приоритетно донијети Одлуку о Регистру пољопривредних газдинстава и регистру клијената у БиХ*

Задужени: МСТЕО БиХ-Сектор за пољопривреду, исхрану, шумарство и рурални развој, ентитетска Министарства, БД БиХ и друге релевантне институције
Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлука ВМ БиХ
Статус извршења: Примјена прописа и процедура

---

11. Усагласити Преднацрт Акционог плана за усклађено дјеловање система робних резерви у БиХ за пољопривредно-прехранбене производе

Задужени: МСТЕО БиХ-Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја, надлежна ентитетска Министарства и ентитетске Дирекције за робне резерве

Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлуке ВМ БиХ

Статус извршења: Законска процедура

---

12. Израдити регулативу за тржишне стандарде воћа и поврћа

Задужени: МСТЕО БиХ-Сектор пољопривреде, исхране, шумарства и руралног развоја, надлежна ентитетска министарства и БД БиХ

Начин извршења: Комуникације, координације и консултације, доношење одлуке ВМ БиХ

Статус извршења: Законска процедура

Литература:

Европска комисија (2011): Извјештај о напретку Босне и Херцеговине у 2011, Брисел.

ФМПВШ (2006): Средњорочна стратегија развоја пољопривредног сектора у Федерацији БиХ (2006-2010), Сарајево.

ФМПВШ (2011): Информација о стању прехранбене индустрије у Федерацији Босне и Херцеговине у 2011. години са прегледом увоза и извоза за поједине прехранбене производе или групе производа у/из Федерације Босне и Херцеговине и Босне и Херцеговине“ (графички и табеларни прикази), Сарајево.

Milkprocessing (2012): Анализа вањско/трговинског промета млијека и млијечних производа у БиХ у 2011. години, Сарајево.

МПШВ РС (2006): Стратегија развоја пољопривреде Републике Српске до 2015. године, Бања Лука.

МСТЕО БиХ (2012): Извјештај о раду Одбора за координацију информација у пољопривреди за 2011. годину, Сарајево.

Пољопривредно-прехранбени факултет Сарајево (2011): Досадашња пољопривредна политика и њен будући утицај на развој сектора хране у Федерацији БиХ - пројект, Извјештај о раду за период 2007/2008-2010/2011. године, Сарајево.

Извозно вијеће БиХ (2011): Стратегија раста извоза БиХ од 2012. до 2015. године - Преглед стратегије за пољопривредну и прехранбену индустрију,

ВМ БиХ (2010): Мапа пута с циљем стварања услова за извоз производа животињског и биљног поријекла, Сарајево.

ВМ БиХ (2010): Предлог мјера за побољшање услова пословања у пољопривредној производњи и прехранбеној индустрији БиХ, Сарајево.

ВМ БиХ (2012): Документ за дискусију, 4. састанак Привременог подбора за пољопривреду и рибарство, Сарајево.

Корисни линкови:

Вијеће министара БиХ <http://www.vijeceministara.gov.ba>

Министарство спољне трговине и економских односа БиХ <http://www.mvteo.gov.ba>

Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства <http://www.fmpvs.gov.ba>

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС <http://www.vladars.net/sr-SP-Curl/Vlada/Ministarstva/mps/Pages/Default.asph>

Одјељење за пољопривреду Брчко Дистрикта БиХ <http://www.bdcentral.net>

Дирекција за Европске интеграције БиХ <http://www.dei.gov.ba>

Агенција за статистику БиХ <http://www.bhas.ba>

Делегација Европске уније у БиХ <http://www.delbih.ec.europa.eu>

ТАИЕХ http://ec.europa.eu/enlargement/taieux/index_en.xhtm

Donor Coordination Forum <http://www.donormapping.ba>

Међународна организација за виноградарство и винарство (OIV) <http://www.oiv.int>

Стална радна група за регионални рурални развој (SWG RRD) <http://www.seerural.org>

Јадранско-јонска иницијатива (ЈИИ) <http://www.aii-ps.org>